T.C

VAN YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TARİH ANA BİLİM DALI

İSPANYA İÇ SAVAŞININ TÜRK BASININA YANSIMALARI

YÜKSEK LİSANS TEZİ

HAZIRLAYAN

YILDIRIM ERTOĞRUL

DANIŞMAN

DOÇ.DR. MEHMET PINAR

VAN-2022

KABUL VE ONAY SAYFASI

<table>
<tr><td colspan="2">Yıldırım ERTOĞRUL tarafından hazırlanan “İSPANYA İÇ SAVAŞININ TÜRK BASININA YANSIMALARI” adlı tez çalışması aşağıdaki jüri tarafından OY BİRLİĞİ / OY ÇOKLUĞU ile Yüzüncü Yıl Üniversitesi Tarih Anabilim Dalında YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.</td></tr>
<tr><td>Danışman: Doç.Dr. Mehmet PINAR
Tarih, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi
Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/onaylamıyorum</td><td>...……</td></tr>
<tr><td>Başkan : : Doç.Dr. Mehmet PINAR
Tarih, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi
Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/onaylamıyorum</td><td>……...</td></tr>
<tr><td>Üye : Doç. Dr. Mehmet ÖZALPER
Tarih Anabilim Dalı, Muş Alparslan Üniversitesi
Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/onaylamıyorum</td><td>……...</td></tr>
<tr><td>Üye : Doç. Dr. Cavid QASIMOV
Tarih Anabilim Dalı, Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi
Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/onaylamıyorum</td><td>……...</td></tr>
<tr><td>Yedek Üye : Doç.Dr. Fatih GENCER
Tarih Anabilim Dalı, Bitlis Eren Üniversitesi
Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/onaylamıyorum</td><td>……...</td></tr>
<tr><td>Yedek Üye : Dr.Öğr. Üyesi Ferit YÜCEBAŞI
Tarih Anabilim Dalı, Yüzüncü Yıl Üniversitesi
Bu tezin, kapsam ve kalite olarak Yüksek Lisans Tezi olduğunu onaylıyorum/onaylamıyorum</td><td>……...</td></tr>
<tr><td>Tez Savunma Tarihi:</td><td>12/09/2022</td></tr>
<tr><td colspan="2">Jüri tarafından kabul edilen bu tezin Yüksek Lisans Tezi olması için gerekli şartları yerine getirdiğini ve imzaların sahiplerine ait olduğunu onaylıyorum.
…….
Prof. Dr. Bekir KOÇLAR
Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürü</td></tr>
</table>

ETİK BEYANI

Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü **Tez Yazım Kurallarına uygun olarak hazırladığım bu tez çalışmasında;**

- Tez içinde sunduğum verileri, bilgileri ve dokümanları akademik ve etik kurallar çerçevesinde elde ettiğimi,
- Tüm bilgi, belge, değerlendirme ve sonuçları bilimsel etik ve ahlak kurallarına uygun olarak sunduğumu,
- Tez çalışmasında yararlandığım eserlerin tümüne uygun atıfta bulunarak kaynak gösterdiğimi,
- Kullanılan verilerde herhangi bir değişiklik yapmadığımı,
- Bu tezde sunduğum çalışmanın özgün olduğunu

bildirir, aksi bir durumda aleyhime doğabilecek tüm hak kayıplarını kabullendiğimi beyan ederim.

Yıldırım ERTOĞRUL

Yüksek Lisans Tezi

Yıldırım ERTOĞRUL

VAN YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

Eylül, 2022

İSPANYA İÇ SAVAŞININ TÜRK BASININA YANSIMALARI

ÖZET

Çalışmada İspanya İç Savaşı'nın Türk Basınına yansımalarını ivediyle incelemekle beraber, sürecin nasıl ilerlediği ile ilgili detaylı bir çalışma yapılmıştır. Franco ihtilali ile beraber İspanyol halkının yaşadığı zorluklar ve İspanya'nın içinde bulunduğu ekonomik ve siyasi durumla ilgili ayrıntılı bilgi verilmeye çalışılmıştır. İspanya iç savaşı ile beraber yaşadığı sürecin Türk Basınına ne şekilde yansıdığı araştırılarak konu ile ilgili ayrıntılı bilgiler verilmeye çalışılmıştır. İspanya içi meydana gelen bu zorlu sürecin insanlara yaşattığı koşullar ve Dünya'nın bu olaya karşı tutumu açık şekilde ifade edilmeye çalışılmıştır. İspanyol Devrimi ne kadar kanlı ve zor bir süreç olduğu ile ilgili özellikle basına yansıyan bilgiler doğrultusunda tarafsız bir şekilde olaylar yorumlanmaya çalışılmıştır. Cumhuriyet ve Monarşi arasındaki çatışmalar sonucunda dünya devletlerinin kendi çıkarlarını koruma pahasına İspanya iç savaşına nasıl gizliden müdahil olmaya çalıştıklarını ve bu olayların Türk Basınına yansıyan kısımlarını inceleyerek titiz bir çalışma uygulayarak olaylara arasında bağlantı kurmaya çalıştım. Bu özgün çalışmanın nihai amacı Dünya'da ses getiren ve bir nevi 2. Dünya savaşının provası olarak nitelendirilen İspanya İç Savaşı ve bu savaşın Türk Basınına yansıyan olayların süzgeçten geçirilerek sebep sonuç ilişkisi çerçevesinde değerlendirilmeye çalışılmıştır.

Anahtar Kelimeler: İspanya İç savaşı ve Türk Basınına Yansımaları, Franco İhtilali, Âdemi Müdahale Komisyonu, İspanya Cumhuriyetçileri

Sayfa Sayısı: vi+117

Danışman: Doç.Dr. Mehmet PINAR

Master Thesis

Yıldırım ERTOĞRUL

VAN YÜZÜNCÜ YIL UNIVERSITY

INSTITUTE OF SOCIAL SCIENCES

September, 2022

REFLECTIONS OF THE SPAIN CIVIL WAR IN THE TURKISH PRESS

ABSTRACT

In the study, besides examining the reflections of the Spanish Civil War on the Turkish Press, a detailed study was made about how the process progressed. It has been tried to give detailed information about the difficulties experienced by the Spanish people with the Franco revolution and the economic and political situation in Spain. It was tried to give detailed information about the subject by investigating how the process that he went through with the Spanish civil war was reflected in the Turkish press. The conditions of this difficult process in Spain and the attitude of the world towards this event have been tried to be expressed clearly. The events were tried to be interpreted in an impartial way, especially in line with the information reflected in the press about how bloody and difficult the Spanish Revolution was. As a result of the conflicts between the Republic and the Monarchy, I tried to make a connection between the events by examining how the world states tried to get involved in the Spanish civil war at the expense of protecting their own interests, and by examining the parts of these events that were reflected in the Turkish press. The ultimate aim of this original study is to evaluate the Spanish Civil War, which is a rehearsal for the World War II, and the events reflected in the Turkish press of this war, within the framework of cause and effect relationship.

Keywords: Spanish Civil Warand Its Reflections on the Turkish Press, Franco Revolution, Decentralization Commission, Spanish Republicans

Quantity of Page: iv+117

Advisor: Doç.Dr. Mehmet PINAR

İÇİNDEKİLER

ÖZET i

ABSTRACT ii

İÇİNDEKİLER iii

SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ iv

ÖNSÖZ v

GİRİŞ 1

20. YÜZYIL İSPANYA'NIN GENEL DURUMU VE SİYASİ TUTUMU 5

İSPANYA İÇ SAVAŞININ İLK YILLARININ TÜRK BASININA YANSIMALARI 11

İSPANYA İÇ SAVAŞINA KARŞI DIŞ DEVLETLERİN PLANLARI VE GİRİŞİMLERİNİN TÜRK BASININA YANSIMALARI 38

AVRUPA DEVLETLERİNİN İSPANYA İÇ SAVAŞINA SİLAH TEMİN ETMELERİ VE ÇIKAR İLİŞKİLERİNİN TÜRK BASININA YANSIMALARI 55

TÜRKİYE CUMHURİYETİ İSPANYA İÇ SAVAŞINA KARŞI TUTUMU VE TÜRK BASININA YANSIMALARI 61

İSPANYA İÇ SAVAŞINDA YAŞANAN GELİŞMELERİN TÜRK BASININA YANSIMALARI (1937) 65

İSPANYA İÇ SAVAŞINDA YAŞANAN GELİŞMELERİN TÜRK BASININA YANSIMALARI VE İSPANYA İÇ SAVAŞININ SONA ERMESİ (1938-1939) 82

SONUÇ 96

KAYNAKÇA 99

EKLER 101

ÖZ GEÇMİŞ

TEZ ORJİNALLİK RAPORU

SİMGELER VE KISALTMALAR DİZİNİ

Bu çalışmada kısaltmalar, açıklamaları ile birlikte aşağıda sunulmuştur.

Kısaltmalar	**Açıklamalar**
ABD	Amerika Birleşik Devletleri
Doç.	Doçent
Dr.	Doktor
A.D.G	Adı Geçen Eser
C.D.A	İspanya Özerk Sağ Konfederasyonu

ÖNSÖZ

İspanya iç savaşı dünya tarihinin önemli olaylarından birini teşkil etmekteydi. Özellikle savaşın getirmiş olduğu ağır hasarlar İspanyol halkının yaşamış olduğu zulüm ve günümüzde hala İspanya'da toplu mezarların bulunuyor olması insanların İspanya'da yaşadığı acıyı gözler önünü sermekteydi. Biz özellikle çalışmamız gereği İspanya iç Savaşı'nın Türk Basınına yansıyan olaylarını değerlendirerek bir açıdan olaylara birde kendi penceremizden bakmaya çalıştık. Özellikle basına sızan önemli görüşmeler ve Avrupalı Devletlerin İspanya iç savaşına müdahil olmaları ve çıkar ilişkileri basında oldukça yer edindi. Savaşın acı gerçeği olan çatışmaların basına ne kadar sızdığı ve olaylar ne şekilde değerlendirildiğini incelemeye çalışarak kendi analizimi yapmış bulunduk. Türk basınına yansıyan olayların yanı sıra Türkiye Cumhuriyeti Devleti yurtta sulh cihanda sulh anlayışı ile İspanya iç savaşına hiçbir şekilde müdahil olmadığı gibi diğer devletler gibi savaştan kendine pay çıkarma arayışında da asla olmamıştır. Tez çalışmam esnasında bana desteğini hiçbir zaman esirgemeyen değerli hocam Doç. Dr. Mehmet PINAR'A teşekkür ederim.

Yıldırım ERTOĞRUL

GİRİŞ

20. yüzyılın başında İspanya kuvvetten düşmüş bir ülkeydi. Küba, Filipinler ve Puerto Rico'yu henüz kaybetmiş ve eski imparatorluğun nihai çöküşü ve son sömürgelerin de kaybıyla,1898 felaketi olarak anılan durun her ne kadar ülkeyi canlandırmak içi siyasal kurumların ve toplumun demokratikleşme yönünde yeni yolların açılmasına da vesile olmuş olsa da halk arasında karamsarlığın artışına yol açmıştır. 1902 yılında XIII. Alfonso İspanya tahtına çıkmıştır. Alfonso'nun başında bulunduğu siyasal sistem, tabanının genişletmeyi ya da parlamento kanalıyla bu toplumsal sınıfların, sanayileşme, modernleşme ve kentsel büyümeden kaynaklanan değişik çıkarlarını analize etmeyi başaramıyordu. Örgütleri, kolektif eylem ve hareketlilikleriyle halk, çalışan sınıflar, kamusal sahneye çıkmış ve ısrarlı bir şekilde siyasal sistemden dışlanmamayı talep etmeye başlamıştı. Başlangıçta yalnızca fısıltı olan şey Nisan 1931'de bu sistemin zirvesinin çöküşüne yol açtı. Belediye seçimleri 12 Nisan 1931'de yapılacağı çağrısı üzerine sırada genel seçimlerin geleceğini haber veriyordu. 12 Nisan seçimleri monarşi ya da cumhuriyet arası bir tercihin yapılacağı bir referandum halini aldı.

Monarşistler, yönetim mekanizmasının manipüle etme becerilerine güvendikleri için, sonuna kadar kazanacaklarını düşünüyorlardı. Kısa bir süre sonra 50 vilayet başkentinden 41'inde cumhuriyetçilerin zaferini öğrendiklerinde dehşet ve endişe içindeydiler. Ertesi günü pek çok belediye Cumhuriyeti ilan etti. Monarşinin eski bir liberal bakanı, cumhuriyetçi ve sosyalistler tarafından kurulan Devrim Komitesi'nin başkanı Niceto Alcala Zaora, krala ülkeyi terk etmesi gerektiğini ifade ederek çağrıda bulundu. Kral Alfonso halkın sevgisine sahip değilim diyerek ülkeyi terk etme kararı aldı. Kral XIII. Alfonso, 14 Nisan 1931 Salı gecesi Kraliyet Sarayı'nı terk etmeden önce İspanyol halkına yayınladığı veda mesajında; Paris'e vardığında Cumhuriyet'in yakında dinecek bir fırtına olduğunu ilan ediyordu. Lakin bu fırtına sandığından daha uzun sürecek bir süreci teşkil etmekteydi.[1]

[1]Julian Casanova, *İspanya İç Savaşı'nın Kısa Tarihi*, İletişim Yayınları, İstanbul, 2021, 13-14.

Monarşistlerin ve faşistlerin ülkedeki sosyalist hareketi bastırması esasına dayalı bir ittifak General Franco'nun liderliği altında kurulmuştu. Bunanla beraber Falanjist harekâtın şahsında bile dünyanın en uzun süreli hayatta kalan faşist partisi İspanya'da yer alacaktır. Toplamda 46 yıl süren kurumsal varlığının yanında, İtalya'da 26 Almanya'da ise 27 yıllık bir faşist kurumsallaşma olduğu söylenebilir. Kitlesel bir faşist harekâtın ülkede kök salmamakla beraber uzun süreli varlığı farklı birçok sebebe dayalı olarak tanımlanabilir. Stanley G.Payne'in vurguladığı gibi bunlar; etnik farklılığın temel olduğu ve tek millet söyleminin hâkim olmadığı bir milliyetçilik, her iki dünya savaşına katılmamış olmasından kaynaklı olarak ordusunun dağılmamış olması, geniş çaplı bir kentli işsizliğinin var olmaması Yahudi sorunu ile karşı karşıya bulunmaması ve son olarak da emperyal arzularının uluslar arası bir soruna yol açmamasıdır.

1930'ların ekonomik krizi her ülkeyi olduğu gibi İspanya'yı da etkilemiş fakat bu durumdan çıkış yolu olarak nasyonal sosyalist bir politikayı hâkim kılacak koşulları yaratmamıştır. Özellikle savaş ve yabancı etkisinin krizin açıklamasındaki etkisi diğer faşizmin geliştiği ülkelerden sınırlı düzeyde kalmıştır. Bu yüzden İspanya'da reaksiyoner otoriteryen anlayışın gelişmesinde uluslararası yaptırımlar ve mağduriyetten güç alan devrimci faşist milliyetçilik yerine İspanyol milleti ve toplumunun temel ruhunu özünü dayanışmacı bir model üzerinden canlandırmasını önleyen sağcı bir tepkisellik hâkim duruma geçmiştir. Bu durum bir politik harekât olarak faşizme alan açmakla beraber ülkede temel siyasi söylem olma şansını da sınırlandırmaktaydı. Franco'nun politik yönelimi tek bir açıklamaya indirgenmeyecek kadar çok eklektiktir.

Otoriteryanizm, milliyetçilik buna eş olarak gelenekçilik ve Katolikliğin temel ilkelerini kendisinde buluşturan bir eklektizm Franco iktidarının sürekliliğine imkân sağlayan yapıtaşları olarak değerlendirilmelidir. Bu eklektik anlayışın ve amacının İspanya özgünlüğünde açıklamasını yapabilmek için ise toplumsal her tabakadaki yapının bütünleşik bir analizi gerekmektedir. İspanya'nın iç savaş öncesi ve sonrası toplumsal yapısının analizi bu yarı faşist ideolojik anlayışın nasıl olup da savaş sonrası dönemde devam edebileceğinin de ipuçlarını barındırmaktadır. Yerli bir faşist harekâtı olarak Falange partisi ve harekâtının Franco öncesinde başlayan varlığı, çok köklü olmasa bile, Franco'nun iktidarı zamanında devam edebilmiştir.

Bu çerçevede Frankoculuğun tam anlamıyla bir faşist harekât olarak tanımlamak çok mümkün olmasa bile bu durumu pro-faşist bir diktatörlük olarak görmek çok yanlış olmayacaktır.[2]

İspanya'nın dışında çoğu insan İspanya iç savaşını cumhuriyetçiler ile otoriter gericiler ya da komünistlerin ve liberal müttefiklerinin ifade ettiği gibi demokrasi ile faşizm arasındaki iki kutuplu bir çatışma olarak yorumladı. Buna karşın Orwell, savaşın devrimci işçi sınıfı ve köylülük ile yarı feodal toprak sahipleri, varlık sanayiciler, muhafazakâr orta sınıf, arasındaki derin bir toplumsal çatışma olduğunu savunuyordu. Milliyetçilere direnen işçi ve köylülerin çoğu, yalnızca General Franco'nun zalim bir otoriter rejim kurmasını engellemek için değil, fakat aynı zamanda yeni bir toplumda, kendi toplumsal ilişkilerini devrimci bir yeniden yapılanma temelinde kurmak için savaşıyorlardı.

İspanya'nın dışındaki birçok kişi, çatışmayı belirleyen derin toplumsal meseleler hakkında hemen hemen hiç bilgi sahibi değildi. Faşizmin acımasız yürüyüşü tüm Avrupa'da başlamıştı; Stalin'in desteklediği liberal-komünist ittifakın çatışmayı cumhuriyetin faşizme karşı basit bir politik mücadelesi olarak göstermek işine geliyordu. Bunu böyle göstermek zor değildi. İspanya politik ve ekonomik olarak dünyanın geri kalanında o kadar yalıtılmış ki ülke içindeki koşullar hiç bilinilmiyordu. Aslında İspanyol halkının omuzlarına yük olan orta çağ ruhban hiyerarşisi, yarı feodal toprak sahipleri ve asalak ordu destekli ekonomik ve toplumsal sıkıntılar muazzamdı. Diğer Avrupa ülkeleriyle karşılaştırıldığında bilhassa İspanya'daki toplumsal değişim hareketleri radikal bir doğaya sahipti. İspanyol soluna sosyal demokrat ya da komünist değil, militan bir sosyalist ve özellikle anarko-sendikalist eğitim hâkimdi.

1930'lar itibariyle İspanya yalnızca büyük bir sosyalist parti çıkarmakla kalmayıp, aynı zamanda hem devasa, devrimci anarşist bir sendika federasyonu ve küçük, son derece istikrarsız ve vasat bir komünist örgüt ortaya çıkardı. Görünüşe bakılırsa İspanya 1936 itibarıyla, Batı Avrupa'nın geri kalanında hemen hemen ortadan kalkmış olan bir toplumsal hareketler havzası haline gelmişti. Başka yerlerde gelişen görece istikrarlı kitlesel Sosyal Demokrat partilerin aksine, İspanya'daki

[2] Sina Yıldırmaz "İç Savaş Öncesi ve Sonrasında İspanya'da Devlet ve Sınıflar'' *Sosyal Bilimler, 2018, 2.*

özgürlükçü kitlesel örgütlenmeler Avrupa'nın geri kalanında görülmeyen, heyecanlı ve üretken bir radikal siyasal kültüre yol açtı. Çok az tanınan İspanya'da bütün gelenekler ve kültürel Marksizm, anarşizm, sendikalizm, kolektivizm ve libreler bireycilik güncel tarihin zorluluklarına yanıt olmak durumundaydı. İç savaş nedeniyle ülkedeki gerçek yaşam koşullarına eğilmek zorunda kalan bu gelenekler, bütün güçlü ve zayıf yönlerini ortaya koydular. Üstelik İspanya'da nispeten küçük olan endüstriyel işçi sınıfı, dünyadaki en militan ve sınıf bilinci en yüksek sınıftı.[3]

İspanyol köylüleri, çok ağır şartlar içinde bunalmış halde bulunmaktaydı. Her şeyden önemlisi bir ziraat ülkesi olan İspanya'nın milli gelirinin tamamı tarıma bağlıydı. İspanya'daki köylüler asırlardan beri açlık ve sefalet içinde bulunmaktaydılar. Taht, kilise ve derebeylik bu üçlü sistem daima köylü halkını sömürüp kendileri bolluk ve lüks içinde hayatlarını sürdürmekteydiler. İspanya'nın oluşturmuş olduğu kanunlar dahi bu üçlü sınıfı korumak üzere kuruluydu. Kilise ve derebeylere ait topraklar halka sadece kira olarak verilmekteydi. Halk yalnızca karın tokluğu ile bu topraklarda yaşamlarını sürdürmeye çalışmaktaydı. Zamanla halktan alınan vergiler arttırıldı. Vergiler altında ezilen halk yaşamlarını sürdüremeyecek hale geldiler. Birçok köylü bu ağır şartlar altında yaşamını kaybetti. İspanya ekonomisi için ağır bir yük haline gelen başka bir konu Generallerin sayısının çok fazla olması ile ilgiliydi. Dünya çapında en çok generali olan devlet İspanya idi. Bu durum generallere hem siyasi hem de ekonomik güç sağlamaktaydı. Bir ihtilal için İspanya da her şey mevcut durumda idi. İspanya'da düzensiz bir hiyerarşi ve düzensiz bir ekonomiye sahipti. Halkın yok sayılması karşıt görüşlü grupların çatışma noktasına gelmesi askerî harekâtın fitilini ateşlemiştir. Askeri vesayet kendi ideolojisini benimsetip kendi yönetime sahip olmak istiyorlardı. General sayısının fazlalığı artık askeri bir kültür haline gelmişti. Karl Marks 1845 yılında yazmış olduğu yazıya baktığımız zaman şunları ifade etmektedir; İspanya da askeri mevki ve unvanlar o kadar çok ki üç generalden bir tanesi fili hizmet kullanma imkânı vardı. Bu askeri gelenek sürekli devam ettirildi. Önüne geçilemeyen askeri bir sınıf oluşturuldu. Bu durum zamanla bu grubun her şeyi kendi menfaatleri çerçevesinde değerlendirmesine neden oldu.[4]

[3]Murray Bookchin, *Spartakistlerden İspanya İç Savaşına*, Çev. Akın Sarı, 2. Baskı, Dipnot Yayınları, Ankara, 113-114.
[4] Yeni Asır, 16 Temmuz 1937, 4.

20. YÜZYIL İSPANYA'NIN GENEL DURUMU VE SİYASİ TUTUMU

XIII. Alfonso'nun krallığı (1902-1931) sırasında, Meşrutiyet rejiminin olanakları sınandı. Restorasyonla yerleşen düzen uyarınca iktidar Muhafazakârlarla Liberaller arasında el değiştiriyordu; temeli o hiç değişmeyen tek kişiye bağlı sosyal düzen algısıydı. Seçim sonuçları hiçbir gerçek yenilik getirmedi. Defalarca isyanlar ve felaketlerle mücadele etmek zorunda kalan ülke bir türlü yenilikçi çözümlerin içine giremedi. Bunun nedenleri zaman zaman iktidar makamlarına yükselen kişilerin iyi niyet eksikliğinden çok, toplumun bir türlü değişmeyen yapısından kaynakladığını görebiliyoruz.

XX. Yüzyılın ilk çeyreğinde, yönetici konumda bulunan, üstelik pek büyük bir siyasal ve ekonomik gücü elde tutan üst sınıf, aşağı yukarı 250.000 kişilik bir azınlıktı ve sırtını büyük toprak mülkiyetine dayamış eski soylularla iş adamlarından oluşuyordu. Soylular, krallık rejiminin ayakta tuttuklarından, sarayda büyük nüfus sahibiydiler. Ülkenin hızla endüstrileşerek ileri Avrupa ülkeleriyle arasındaki boşluğu kapatma çabasının yarattığı büyük patronlar, Madrid, Bask ve Katalonya'ya odaklanmışlardı. Siyasal görüşleri ödünsüz bir tutuculuk olarak nitelendirilebilirdi. Seçim sandığında ne çıkarsa çıksın, Parlamenter düzen içinde iktidarı elde bırakmamanın yolunu bulmuşlardı. Oyunu sürdürebilmeleri bir yandan da ordu ve Kiliseyle olan sıkı ilişkilere bağlıydı. Ordu kamu düzenini sağlıyor, Kilise var olan toplumsal yapıyı korumaya yönelik ideolojik araçları geliştiriyordu.

Orta sınıf önemli bir yere sahipti. Ama toplumsal konumu da kimliği de tam belirlenmiş değildi. Memurlardan, tüccarlardan, serbest meslek sahiplerinden, varlıklı çiftçilerden, tutunmuş el sanatçılarından oluşan bu kesimin ancak %10'nun yöneticilere yakın olduğu biliniyordu. Çoğunluğu ise çok uzaktı, ne var ki alt kesime de yakın değildi ve giderek proleterleşme korkusu içinde yaşıyordu. Bu sınıfın siyasal tutumu da çeşitlilik gösteriyordu, ancak genelde reformlardan yana olduğu söylenebilirdi. Cumhuriyetçi aydınların çoğunluğu, hatta işçi partilerinin kimi yöneticileri bu sınıftan çıktılar. Kırsal kesimden geçmişten ağır bir miras devralınmıştı. Ya çok geniş ya da ufacık parçalara bölünmüş topraklar, her ikisi de kırsal kesim halkının büyük çoğunluğunun zararınaydı. Bir milyon civarında topraksız

köylü vardı, tarla denecek kadar küçük topraklarında çaresiz kalmış olanların sayısı da bir o kadardı. İspanyollar aşılmaz bir engelle karşılaştıklarında "Kilise 'ye tosladık'' derler tarihsel deneyimden kaynaklanan anlamlı bir özdeyiştir. Yedi yıllık dikta rejiminden sonra ülkeyi saran coşku ve umut fırtınası içinde, ikinci Cumhuriyet de tam gereğine inandığı köklü reformlara girişiyordu ki Kilise 'ye tosladı. Hem de simgesel değil gerçek anlamda tosladı. Kültürel birikimlerinde metafizik arayışlarını büyük yer tuttuğu, ruhsal gereksinimlerinin karşılığını ancak dinsel inançta bulan İspanyolların trajedisi, dinsel kuruluşun her dönemde siyasal rejim ile bertaraf edilmesiydi. Kilise öteden beri Tahtı son zamanlarda ise diktatörü desteklemişti, Cumhuriyet fikri Kilise için düşmanca bir söylemdi.[5]

İspanya'nın toplam nüfusu 23 milyon idi. 12 Nisan 1931 tarihi bir dönüm noktasını göstermekteydi. Cumhuriyetçiler seçimi kazanmış ve Kral on üçüncü Alfonso dönemi sona ermiş bulunmaktaydı. Asıl olan İspanya tarihine şöyle bir göz attığımız zaman cumhuriyetçilerin bu ilk zaferi değildi. İlk İspanyol cumhuriyeti ilanı 1873 tarihinde gerçekleşmişti.

İspanya iç savaşında kritik bir kişilik General Franco Fas bölgesinde yaptıkları ile oldukça adından söz ettirmiştir. Özellikle Araplara karşı yapılan savaşlarda oldukça gaddar olan Franco ve askerleri adeta çeteci bir grup gibi hem yağma hem de insanlara karşı çeşitli işkencelerde bulunmuştur. Misyonunu Fas bölgesinde gerçekleştiren Franco siyasi çıkarlarını elde edebilmek amacıyla etkisi altına aldığı çetesini yeni bir maceraya yönlendirdi. Yeni hedef artık İspanya idi. İhtilalin başlaması üzerine öne çıkan isimlerden biride General Molla idi.

General molla ihtilal için hazırlık yaptığı sırada, Franco'nun daha erken davranıp isyanı başlatması Franco ile aralarında fikir ayrılığının ilk başlangıcı olarak karşımıza çıkmaktaydı. İhtilali tek elden yönetilmesi yönünde açıklamada bulunmasına rağmen, bu durum General Franco tarafından pek önemsenmedi. Franco ilk olarak ortaya atılarak tüm yetkilerin kendisinde olduğu mesajını vermeye başlamıştı.[6]

[5] Gül Işık, *İspanya: Bir Başka Avrupa*, Metis Yayınları, İstanbul, 1991, 185-187.
[6] Tan, 29 Temmuz 1936, 6.

İspanya da meydana gelen hadiselerin bir diğer nedeni belki de en temel nedeni olarak nitelendirebileceğimiz durum hükümetin yeni anayasa hazırlığı idi. Yeni anayasanın birinci hedefi Kreikal tarikatları feshetmek ve sistemi laikleştirmekti. İkinci nihai hedef ise sahipleri kaybolan arazileri İspanyollara dağıtmaktı. Bilindiği üzere İspanya nüfusunun %60'ı çiftçilerden oluşmaktaydı. Amaç halkı memnun etmekti. İspanya'da bulunan bir milyon işsiz sağdan fazla sol taraftarıydı. Sivil idarenin çoğu sol görüşlü kişilerden seçildiği için sivil idare sol görüşlülerden yanaydı. Fakat İspanyol ordusu Aristokratların elinde idi. Bu durum ister istemez sağa karşı yapılan her inkılâp aristokrasi sınıfından olan ordunun tehdidi ile baş başadır. Sağcı ve kralcı halk bu yüzden her zaman ilk önceliği orduya güvenmektir.[7]

İspanyol ihtilali, halk cephesinin zaferi ile başlamıştır. Bu zafer ülke içinde faşizm sempatizanları için endişe ortamı yaratmıştır. Avrupa'da sosyalizmin zaferi olarak nitelendirildi. Orta çağ enkazı artık maziye karışmak üzereydi. Kilisenin halk üzerinde ki etkisi bir kez daha kırılmış durumdaydı.[8]

Cumhuriyet rejiminin ilk Cumhurbaşkanı Alcala Zamora ve Başbakan Azana olmuştur. Azana'nın ilk işi, Meclis'teki solcu çoğunluğa dayanarak çıkardığı bir dizi kanunla, kiliseye karşı hücuma geçmesi oldu. Kilise okulları kapatıldı. Kilisenin malı ve değerli eşyaları elinden alındı. Din adamlarına hükümet tarafından yapılan yardım kesildi. Ayrıca, köylünün durumunu düzeltmek için toprak reformlarına girişilmek istendi. Bu reform işi ağır gidince köylüler kuvvet yoluyla zenginlerin topraklarını ellerinden almaya başladı. Bu ise halk arasında, öldürmelere kadar giden silahlı çatışmalara sebep oldu. Birçok ayaklanma çıktı. Hükümet köylülerin bu harekâtını hoşgörüyle karşıladı. Solun bu davranışına karşı sağcı tepkinin kendisini hissettirme eylemine girişmesi kaçınılmazdı.

1933 Kasım'ında yapılan seçimleri solcular her yerde kaybettiler. Alfonso taraftarı kralcılar şimdi monarşi istiyorlardı. Falanjistler bir kuvvet olarak belirdiler. Falanjist Parti, İtalya'daki faşist Partisi'ni örnek almıştır.[9]

[7] Son Posta, 20 Temmuz 1936, 5.
[8] Ulus, 11 Ağustos 1936, 1.
[9] Fahir Armaoğlu, *20. Yüzyıl Siyasi Tarihi*, Alkım Yayınları, İstanbul, 2012, 326.

İspanya toplumunda varlığını ilk kez 1934 Komintern, burjuva toplumunu eleştiren' sınıfa karşı sınıf' politikasını değiştirip, anti-faşist cephelerin kurulması varlığını hissettirdi. Şubat 1936 seçimlerinde, Frence Popular koalisyonunun bir parçası olarak İspanya parlamentosunda 470 sandalyeden 17 tanesini kazandı. Henüz kitlelerin partisi değildi ama tecritten sıyrılmıştı. İç savaş sayesinde, faşizm gibi komünizm de1930'lardan siyaset ve İspanya toplumunda belirgin bir nüfus elde eder hale geldi.

1936 Temmuz'undaki askeri ayaklanmadan önce ne faşistler ne de komünistler Cumhuriyet'i istikrarsızlaştıracak kaynaklara sahipti. Anılan yılın ilkbaharında, Frence Popular'ın seçim zaferinden sonra, ünlü kişilere yönelik suikastlar, sağ ve soldaki silahlı gruplar arasında kimi zaman kan akmasına yol açan olaylarla şiddet kendini göstermeye başladı ve bu pratikte belirli liderlerin sözel aşırılıklarını ve saldırganlıklarını ifade etmelerine hizmet etti.

Parlamentoda önde gelen iki partinin sosyalistler ve CEDA liderlerinden hiçbiri o aylarda demokrasinin ve Cumhuriyet'in siyasi istikrarına katkıda bulunmaktadırlar. İspanyol siyaseti ve toplumu her ne kadar bu durum zorunlu olarak bir iç savaş anlamına gelmiyor olsa da tartışmasız kriz işaretleri vermeye başladı. Sonuç olarak, 1931'deki iyimserlik havası ve umudun, neden 1936-1939'un zalim, yıkıcı savaşına dönüştüğünün basit bir cevabı yoktur. Toplumsal düzene yönelik tehdit ve sınıf ilişkilerinin bozulması 1936'da Cumhuriyet'in ilk yıllarına göre çok daha büyük bir yoğunlukla hissediliyordu. Rejimin siyasi istikrarı da daha fazla tehdit altındaydı.

Toplumsal bölünme söylemiyle sınıf dili, rakipleri karalamak için yapılan tahriklerle, İspanya'daki atmosfere yavaş ve usulce nüfus etti. Cumhuriyet bir anda çok fazla şeyi toprak, kilise, ordu, eğitim ve çalışma ilişkilerini değiştirmeye kalkışmıştı. Karşılanmayacak büyük beklentiler yaratmıştı ve kısa sürede kendisine pek çok güçlü düşman edindi. Silahlı kuvvetler Cumhuriyeti savunurken ve hükümetlerine sadık kalırken, düzeni korumak ve onu yıkmak isteyen herhangi bir askeri sağ kanat ya da devrimci girişimi önlemek 1934 Ekim'inde Astoria'da olduğu gibi yüksek can kaybına neden olsa bile mümkündü.

Cumhuriyet'e öldürücü darbe içerden, onun savunma mekanizmasının tam da kalbinden, 1936 Temmuz'unda bu rejime olan sadakat yeminlerini çiğneyen askeri hizipler tarafından geldi. Komplonun örgütlenmesinin başında, birkaç yüz subaydan oluşan anti sol yarı gizli bir örgüt olan militanlar bazı kişilerinde bulunduğu çeşitli sağcı subaylarda bulunuyordu.

Francisco Franco da dahil bir grup general, 8 Mart'ta Madrid'de bir araya gelerek, İspanya'nın uluslararası prestijini olduğu kadar içeride de düzeni yeniden kurmak üzere bir ayaklanma başlatmayı kararlaştırdılar. 1922 Ağustos'unda Cumhuriyet'e karşı ilk askeri girişimine önderlik etmiş ve 1934 Nisan'ında affedilmesinden sonra Portekiz'de yaşayan General Jose Sanjurjo her ne kadar başrolü bütün komplonun eşgüdümünü sağlayan General Emilio Mola oynasa da ayaklanmanın liderliğine atandı. Daha sonra Franco tüm yetkileri elinde toplamayı başarmıştır. Otoriter ve korporatif bir devleti savunan sağcı monarşist lider Jose Calvo Stilo'nun 13 Temmuz 1936 şafağında Cumhuriyet polis gücünün mensupları tarafından öldürülmesi, komplocular ve maaşlarını ve hayatlarını riske atıp darbeye katılmadan önce olayların açıklığa kavuşmasını bekleyen pek çok kişiyi, acilen müdahaleye ikna etti. Bunlar arasında, Kanarya Adaları'nda görevli, 17 Temmuz akşamı İspanyol Fas'ında ayaklanma garnizonun komutasını ele alan General Franco vardı. 18 Temmuz'un erken saatlerinde General Franco savaş halini ilan etti. Cumhuriyet hükümetine karşı olduğunu duyurdu. 19 Temmuz'da Tuana'da ulaştı. Bu arada, Yarımada'daki pek çok başka askeri garnizon darbeye katıldı. Cumhuriyet'te barış sona ermişti.[10]

Franco ve onu destekleyen milli cephe, pek çok diğer Avrupa devletleri gibi Sovyet Rusya'sının karşısında durma arzusuyla doludur. Bu ülkeden gelen ve gelebilecek olan tüm etkilere karşı duvar örmek 'kızıl' rüzgârdan etkilenmiş olanları ülkeden bir bir atmak gerekli görülür.

Franco ve yandaşlarının yeni hedefi Ulusal-Katolik ideolojisini benimsetmek ve yaşatmaktı. Savaşın patlak vermesinde General Franco'nun destek verdiği Falanj partisinin ve sağ cephenin, cumhuriyetçilerin İspanya'yı yönetmesine bir son vermesinin yanı sıra, iki kutuplu bir hal alan dünya düzeninde İspanya'nın yerini

[10] Casanova, 27-28.

yeniden yapılandırmayı hedeflemeleri etkili olmuştur. Franco için iki kutuplu dünyanın kutuplarından birinde yer alma kaygısından da söz edilebilir.[11]

Sağcı tepki, solun hareketlerini şiddetlendirdi.1934 Ekim'inde Astoria'daki maden işçileri ayaklandı ve yapılan çarpışmalarda üç bin kişi öldü. Memlekette bir yağmacılık başladı. Bu gelişmeler içinde 1936 Şubat'ında yapılan seçimleri solcular yine kazandı ve Azana, bir halk cephesi hükümeti kurdu. Solcular hapisten çıkarılıp bu sefer hapishaneler sağcılarla dolduruldu. Ordu, Genelkurmay Başkanı General Franco'nun liderliğinde hükümet darbesi yapmak istediyse de başaramadı ve General Franco Kanarya Adaları'na vali atandı ve birçok subay da emekliye sevk edildi.[12]

[11] Yener Gökşenli "İç Savaş ve Savaş Sonrası İspanya'' *Sosyoloji Dergisi*, (26), 2013, 146-147
[12] Armaoğlu, 327.

İSPANYA İÇ SAVAŞININ İLK YILLARININ TÜRK BASININA YANSIMALARI

İspanya da karışıklıkların alevlenmesi siyasi bir cinayet ile başladı. Kral taraftarlarının lideri olarak bilinen M.Calvo Sotello, sivil muhafızlar tarafından öldürülmüştür. Sivil muhafızlar İspanya da sivil nüfus üzerinde kamu güvenliğini sağlamakla görevli bir birim olmasına rağmen kral taraftarlarının karşılık bir cephe oluşturmuş durumda idiler.[13]

Halk arasında bu cinayetin sivil muhafız yüzbaşısı olan Castillonun öldürülmesinin intikamı olarak nitelendiriliyordu. M. Calvo evinde sivil muhafızlar tarafından öldürülmesi halk arasındaki gerginliği doruk noktasına çıkarmış durumdaydı. Bu cinayet sonrası hükümete yönelik sert eleştirilere ve ardı arkası kesilmeyen tepkilere neden oldu.

Bu olay neticesinde olağanüstü toplanan hükümet yetkilileri sert önlemler alınacağını duyurdu. Amaç bir nebze olsun olayların çığırından çıkmasına engel olmaktı. Bu olaylar meydan gelirken komünist grup yaptığı basın açıklamasında sağ partilerin ve sağ görüşlü gazetelerin kapatılması gerektiğini dile getirmişlerdir.[14] Hükümetin tepkileri dindirmek ve olayları yatıştırmak için cinayetle ilgili fotoğraf ve haberlere sansür getirme kararı aldı.[15]

Kral taraftarlarının liderinin öldürülmesi olayı dinmek bilmeden ülkenin her tarafına yayılmaya başlamıştı. İspanya'nın her tarafından taziye mektupları geliyordu. Hükümet katillerle ilişkili olduğunu düşündükleri yüz kişiyi gözaltına almıştır. Temel amaç aslında var olan öfkeyi bir nevi dindirmekti.[16]

Cinayet hakkında resmî gazetelerde hiçbir haberin yer almaması bilgi kirliliğine yol açtığı gibi cinayet gün geçtikçe vahim neticeler vermeye başlamıştı. Hükümet tarafından sürekli sert tedbirlerin alınacağına dair açıklamalar geliyordu.[17] Cinayetle ilgili son yapılan resmî açıklamada sivil muhafızlar arasında yapılan

[13] Tan, 15 Temmuz 1936, 3.
[14] Cumhuriyet,15 Temmuz 1936, 3.
[15] Son Posta,15 Temmuz 1936, 3.
[16] Ulusal Birlik, 15 Temmuz 1936, 4.
[17] Ulus 15 Temmuz 1936, 3.

tutuklamalar dışında halktan da yetmiş kişi cinayetle ilişkisi olduğu düşünülerek tutuklanmıştır. [18]

İspanya'da karışıklıkların giderek artması ve olayların yatışmayacağının anlaşılması üzerine İspanya cumhur reisi M. Azana meclisin bir süre tatil edileceği duyurmuştur.[19]

Calvo Stotellonun cenaze töre kral taraftarları tarafından tam bir gövde gösterisinde çevrilmiştir. Cenaze de hazır bulunan kralcı grubun başındaki lider M.Goico intikam yeminleri ederek halka seslenişte bulunmuştur. Temel amacının İspanya'yı kurtarmak olduğunu söyleyen Goico, bu uğurda her şeyi yapacaklarını dile getirmiştir. Cenaze de olası bir olay çıkması durumunda hazır bulunan polisler, şehrin merkezine yürümek isteyen gruplara müdahale etmiştir. Müdahale sırasında kralcı göstericilerden bazıları yaralanmış birkaçı hayatını kaybetmiştir. Polislerin sert müdahalesine maruz kalan kral taraftarları yürüyüşlerini sona erdirmek ve dağılmak zorunda kalmışlardır. [20]

İspanya da durum git gide daha vahim bir sonuç almaya başladı. Toplum içindeki rahatsızlık ve huzursuzluk ihtilal söylentilerinin tavan yapması büyük bir kargaşanın ilk kıvılcımları oldu. Telefon hatlarında ciddi sorunlar baş göstermeye başladı, hükümetin ilk hamlesi insanlar arasında iletişimi kesmek oldu. Hapishanede siyasi tutuklulardan bazılarının öldürüldüğü haberleri basına sızmaya başlamıştı. Madrid'e büyük bir ihtilalin yayılacağı haberleri dolaşmakla birlikte, sivil muhafızlardan sürekli hükümete bağlı kalacaklarına dair açıklamalar geliyordu. Hükümet Madrid bir sorunun olmadığını Fas'ta bulunan İspanyol garnizonlarında ihtilal hareketlerinin olduğunu dile getiriyordu. Hükümet aslında bir nevi bu durumun yayılmasını önlemek için halktan gelen tepkileri dindirmeye çalışıyordu. Fas'ta meydana gelen olayın büyük yankı uyandırmaması için bir grup askerin isyan ettiğini ve bu isyanın kısa sürede bastırılacağını ifade eden hükümet yetkilileri, İspanya' da asayiş ile ilgili herhangi bir sıkıntının olmadığını dile getirmekte idiler.[21]

[18] Anadolu, 15 Temmuz 1936, 4.
[19] Akşam, 15 Temmuz 1936, 2.
[20] Cumhuriyet, 16 Temmuz 1936, 3.
[21] Yeni Asır, 19 Temmuz 1936, 4.

İspanya'ya doğru gelen isyan haberleri üzerine hükümet sert tedbirler almak yanında Sovyet Rusya ile diplomatik görüşmelere başlamıştır. Dışarıdan alacağı bir desteğe ihtiyacı olduğunu düşünen İspanya hükümeti bu durumu Sovyet Rusya ile giderme çabası içine girmiştir. Ticaret nazırı olan Alvarez Buglanı Moskova büyük elçisi yapmayı düşünerek diplomatik ilişkileri hızlandırmaya ve kendileri için yaklaşmakta olan büyük felaketi bir şekilde bastırmayı düşünüyorlardı.[22] Günler geçtikçe Fas'ın Mellila ve Cuta şehirlerinin isyancı askerler tarafından ele geçirildiği haberleri geliyordu. İspanya hükümeti her seferinde vaziyete hâkim olduklarını dile getirse de hudut şehirlerinden gelen haberler olayların hükümet açısından hiçte iç açıcı bir durum olmadığını göstermekteydi. Sevilla da yer yer isyan haberleri gelmekteydi. Bu endişe ortamında İspanya hükümeti olayların önünü kesmek için Fas şehirlerine zırhlı birlikler göndermeye başladı. Resmi olmamakla beraber gelen haberlere göre asi askerlerin sayısının 20.000 olduğu belirtiliyordu.[23] Telefon hatlarındaki kesiti dünya basınına yansımış durumda idi. Özellikle Madrid, Paris, Londra, Lizbon arasında olan telefon görüşmelerinin kesintiye uğraması ile beraber ciddi bir endişe havası hâkim olmuş durumda idi.[24]

Telefon hatlarının kesik olması olaylar hakkında sağlıklı şekilde haber alınmasını da engelliyordu. Son gelen haberler ışığında isyan eden asi askerlerin Fas'ta bir generali idam ettikleri bilgisi geliyordu.

İspanya hükümeti asilerin önünü kesebilmek için harp gemilerini yola çıkarmıştır. Meydan gelen çatışmalar neticesinde asi askerler ele geçirdikleri (Kota) radyo istasyonunda yaptığı açıklamada tüm ispanyayı kurtarmak için yola çıktıklarını belirtmişler, İspanya hükümeti tarafından gönderilen askeri birlikleri geri püskürttüklerini ve donanmanın gemilerine el koyduklarını açıklıyorlardı. Bu açıklamalar ve meydana gelen olayların halkın bir kesimi tarafından endişe ile karşılanırken, bir kısım halk tarafından sevinç ile karşılanmıştır. Bu durum İspanya'nın bazı bölgelerinde karışıklığa neden olmuştur. Hükümet tarafından gelen resmî açıklamalarda olaylarla ilgili haberlerin yalan olduğunu isyanın kontrol altına

[22] Tan, 19 Temmuz 1936, 7.
[23] Son Posta, 19 Temmuz 1936, 3.
[24] Ulus, 19 Temmuz 1936, 3.

alındığı söylense dahi asilerin Fas'ta yaktığı ateşin dumanı Madrid' de görülmeye başlanmıştı.[25]

Fas da meydana gelen çatışmalar neticesinde Fas Kraliyet taraftarı askerlerin eline geçmiştir. Fas da meydana gelen isyan tüm Fas bölgesine yayılmış ve buruda meydan gelen sert çatışmalar neticesinde isyan eden askerlerin üstünlüğü ile İspanyol hükümetinin burada ki kontrolü kaybetmesine neden olmuştur. Ardı ardına gelen olumsuz haberler üzerine kabine acil toplantı kararı ile toplanmıştır. Toplantı sonunda daha sert önlemlerin alınacağı ve isyanın bir an önce durdurulması gerektiği ile ilgili bir karar alınmıştır. Bu saatten sonra isyana katılan askerler radyo aracığı ile isyanın başladığını ve tüm İspanya'ya yayılacağını dünyaya duyuruyorlardı.[26] Hükümetin aldığı onca önleme rağmen gelen haberler sonrası Madrid dahil bazı şehirlerde karışıklık çıktığı görülüyordu.[27]

Fas bölgesini tamamen ele geçiren asi askerler Kadikste karaya çıktılar. Artık tek hedefleri doğrudan Madrid üzerine yürümekti. Melill ada isyanın merkezi olarak gösterilmekteydi ve buranın yönetimi General Franco'nun elindeydi. İsyanın yol haritası Sevilla bölgesinde başlayan askeri isyanla birleşip Madrid olduğunca fazla kuvvetle saldırmak amacı taşıyordu. İsyancılar tarafından ilerleme devam ederken Barselona ve Malagadan isyan haberleri gelmeye başlamıştı. Hükümet yetkilileri bu durumu doğrulayarak buralarda sıkıyönetim ilan etmekle beraber hava kuvvetlerini isyancıları bombalaması için görevlendirmiştir. Birçok garnizon asi askerleri durdurmak için Sevilla'ya doğru yola çıkmıştır. Bir diğer pencereden baktığımız zaman General Franco radyo üzerinden yaptığı açıklamada isyanın gittikçe büyüyeceğini Valladolid ve Furgos eyaletlerini tamamen ele geçirdiklerini açıklıyordu. Asilere düşman olan halk genel grev ilan etmiş ve hükümeti ve cumhuriyeti destekleyici açıklamalarda bulunmuşlardır.[28]

İspanya'daki vaziyet gün geçtikçe çok vahim bir duruma gelmeye başladı. İsyan Madrid'e sıçramış durumda idi. Madrid'in eyalet garnizonlarının birçoğunda askeri kargaşa başlamış birçok yaralı ve ölünün olduğu haberleri gelmeye başlamıştı.

[25] Anadolu, 19 Temmuz, 1936, 6.
[26] Haber, 19 Temmuz, 1936, 2.
[27] Akşam, 19 Temmuz 1936, 2.
[28] Cumhuriyet, 19 Temmuz 1936, 6.

Hükümet cephesinden bakıldığı zaman olaylar artık çığırından çıkmış durumda idi. Sevilla da bulunan asiler bombardıman tutuluyordu. Ülkede çatışmalar sürerken hükmet cephesinde kabine değişikliği oluyordu. Kabineye üç yeni isim eklendi. Hükümet olası çözüm yolları ararken tek yapabildiği baskı ve şiddet yolu ile isyanı durdurmak idi. Melliladan isyanı kontrol eden General Franco isyanın sürdüğü kıtalarda duruma hâkim olduğunu açıklıyordu, Franco, Sevilla garnizonlarından takviye kuvvet alıyor. İşgal planını bir bir yerine getiriyordu.[29]

İspanya da harp devam ederken iki tarafta amansız bir şekilde son derece şiddetli çarpışma içindeydiler. Karşılıklı birbirilerine diş bilemekle beraber acımasız hareket etmekteydiler. Çoğu bölgede ölen insanların sayısı belli bile değildi. Asiler Fransız hududundan Portekiz hududu boyunca Cebelitarık'a kadar olan sahayı işgal etmekteydiler. Buna karşılık hükümet yanlıları Akdeniz sahilinde Fransa hududundan Malagaya kadar olan sahaya hâkim bulunuyorlardı. Hükümet kuvvetleri üstünlük sağlayabilmek için saha da gazlı bombalar kullanmak zorunda kalmıştır. Madrid şehri civarında geçici bir sükûnet hakimdi.[30] Hükümet kanadından gelen haberlere baktığımız zaman vaziyetin tekrar kontrol altına alındığını ve dört generalin tutuklandığını açıklıyorlardı. Bazı merkezlerde çıkan isyanların kontrol altına alınmak üzere olduğunu ifade eden hükümet yetkilileri halkın hükümete sadık kaldığını ifade ediyorlardı.[31]

Barselona, Sevilla ve birçok şehir ve kasabada kanlı çatışmalar olmaktaydı. Asiler ele geçirdikleri birçok kasabayı ateşe veriyorlardı. İspanya'daki ihtilal hareketi artık kanlı ve acımasız bir hal almakta idi. Hükümet tarafından telkin edici açıklamalar gelse de asilerin ilerleyişi ve yıkımı devam ediyordu. İspanya'da yüksek nüfusa sahip olan General Doyano yaptığı açıklama ile halkı asilerle beraber hareket etmeye çağırmıştır. Bu çağrı hükümet ve cumhuriyet taraftarlarını zor durumda bırakmıştır. Askeri isyan artık halk hareketi ile beraber ilerlemeye başlamıştır. İspanya artık kralcı halk ile cumhuriyetçi halkın çatışmasına sahne olmuştur. Asiler ispanyanın birçok donanmasını ele geçirmiş durumda idiler.[32] Buna ek olarak İspanyol ordusunda çalışan

[29] Cumhuriyet, 20 Temmuz 1936, 6.
[30] Akşam, 19 Ağustos 1936, 1.
[31] Tan, 20 Temmuz 1936, 6.
[32] Ulusan Birlik, 20 Temmuz 1936, 1.

Lejyon Etyanjerler'de ve diğer kaleler arasında isyan çıkmıştır. [33] Hükümet isyanının önüne geçebilmek için elinde bulunan tüm imkânları kullanmaya başlamıştır. Maden işçilerinin çoğu asilerle savaşmak için Sevilla'ya gönderilmiştir. İspanyol hükümetine ait uçaklar asilere karşı halktan destek almak için Malaga, Kadiks,Tetuan,Melilla şehirleri üzerine beyanname atmıştır. Ayrıca bu uçaklar isyana katılan garnizon bölgelerine havadan bombardıman saldırısında bulunmuşlardır.[34] İsyan tüm şiddeti ile devam ederken isyancıların ele geçirdikleri gemilerle Kadikse çıktığı haberleri geliyordu. Franco'nun daha önce belirttiği gibi amaç Sevilla'da bulunan isyancı askerlerle birleşerek Madrid üzerine yürümekti. Hükümet şehirlerin bir bir kaybedildiğinin farkında idi. Nihai önlem için hükümet taraftarlarının çoğuna silah dağıtmaya başladı. Asıl korumaları gereken ve İspanya'nın kalbi olan Madrid'i korumak için hükümet ve destekçisi olan sol görüşlü cumhuriyetçi halk elinden geleni yapmaya çalışacaklardı.[35]

İspanya'da meydana gelen olaylara kendi penceremizden baktığımız zaman her ne kadar Fas'ta İspanyol kralcılar ana vatanlarındaki sosyalist hükümete karşı isyan etmiş mahalli bir hadise gibi görünse de temelinde yatan aslında faşizm ve sosyalizm arasındaki kavgadır. Sosyalizm Bolşevikleri Varşova bozgunu, İtalya sosyalistlerinin Mussolini tarafından dağıtılması, Moskova'nın kızıllarının son kanunname ile farklı bir yola girmesi tüm bunlar bir araya geldiği zaman son nefes alan sosyalist kale İspanya olarak karşımıza çıkmaktaydı. İspanya'daki hadiseler sadece İspanya ile sınırlı kalmamaktadır.[36]

Asiler artık Fas'taki bütün İspanyol mıntıkasına hâkim durumda idiler. Ceuta ve Sevilla radyo merkezleri asilerin elinde olduğu için yaptıklarında yayınlarda birçok tayyarenin kendi hizmetlerinde olduğunu ve Madrid'in teslim olmaması durumunda şehri bombalayacaklarını açıklıyorlardı. Barselona şehri yer yer asiler tarafından bombalanmaya başlanmıştı. Hükümet tarafından yapılan açıklamalara baktığımız zaman Valencia, Sevilla, Zaragoza şehirlerinde hükümet kuvvetleri ile asiler arasında kanlı çarpışmaların devam ettiğini ve isyanın kısa sürede bastırılacağını

[33] Halkın Sesi, 20 Temmuz 1936, 4.
[34] Ulus, 20 Temmuz 1936, 3.
[35] Akşam, 20 Temmuz 1936, 2.
[36] Haber, 20 Temmuz 1936, 3.

açıklıyorlardı.[37]General Franco Sevilla'da yaptığı açıklama da İspanyol şehirlerinin birçoğunun ele geçirildiğini Madrid'e buluna garnizon haricinde tüm ordunun kendisi ile beraber hareket ettiğini açıklamıştır. Tüm bu açıklamalar olurken asiler ele geçirdikleri şehirleri yakmaya devam ediyorlardı. Barselona şehrinde sivil muhafızlar ve polis asileri geri püskürtmeyi başarmışlardır. İki taraftan ciddi kayıplar olduğu haberleri geliyordu. Kadiks şehrinde hükümet taraftarları valiyi korumak için asi askerlerle çatışma içine girmişlerdir. Bilbao şehrinde aynı şekilde hükümet yanlısı halk asi askerlerle çetin bir çatışma içine girmişlerdir. Artık İspanya iki kutuplu bir dünya olarak karşımıza çıkmaktaydı. Sivil halk silahlanarak kendi ideolojisi ve inancını korumak için çatışmaya giriyordu. Hükümet ve ordu taraftarları artık tek ülke de yaşayan bir halk değil iki farklı ülke gibi birbirini yok etme çabası içindeydiler.[38]Hem asiler tarafından yapılan açıklamalar hem de hükümet kanadından gelen açıklamalara baktığımız zaman iki tarafta duruma hâkim olduklarını ve üstün olduklarını dile getiriyorlardı. Bu bize savaşın bir de psikolojik boyutunu gözler önüne seriyordu. İlerleyişine devam eden asiler yer yer ağır kayıplar vermesine rağmen San Sebastian şehrini ele geçirerek buradaki birçok telsiz istasyonunu da ele geçirerek halkı isyana davet ettiler. Madrid tarafından gelen haberlere baktığımız zaman hükümetin bu şehirde duruma hâkim olduğunu görüyoruz. Asilere destek olan pek çok kişi hükümet tarafından gözaltına alınmıştır. Hükümet kanadından gelen resmî açıklamalara baktığımız zaman asilerin etkisi hale getirildiği hükümetin vaziyete hakim olduğu açıklanıyordu. Bu açıklamanın aka bininde otuz yaşından küçük bütün erkeklerin silâhaltına alınacağını duyurarak seferberlik ilan etmiştir.[39]

Madrid şehrine yapılan saldırılar geri püskürtülmüş ve birçok asi asker öldürülmüştür. Barcelona'da işler daha karışık bir hal almış durumda idi. Katalonya hükümetini deviren komünistler, Barcelona'yı zapt etmiş ve Sovyet Rusya idare usulünü oluşturmaya başlamışlardır. Hatta resmî kurumlara kızıl bayrak çekilmiştir. Barcelona sokakları tam bir savaş alanına dönüşmüştür. Kadın çocuk demeden herkesin elinde silah bulunmaktadır. Sokakları yaralı ve ölü insanlarla dolup taşmaktadır. Sevilla radyosundan gelen bilgilere bakıldığı zaman asiler Kadisks

[37] Son Posta, 21 Temmuz 1936, 3.
[38] Yeni Asır, 21 Temmuz 1936, 5.
[39] Cumhuriyet, 22 Temmuz 1936, 3.

üzerinden asiler Gırnata şehrini tamamıyla zapt etmiştir. Asilerin başında bulunan General Mollas yaptığı açıklamada; temel amaçlarının komünizmi yıkmak olduğunu dile getiriyordu.[40] General Molla'dan sonra bir beyanname de Franco'dan geldi yaptığı açıklama da başlıca hedeflerinin İspanya'da komünist faaliyetleri sona erdirmek ve ispanyayı kurtarmak olduğunu dile getiriyordu.[41]Günler geçtikçe İspanya'daki durum daha da kötü bir hal almaktadır. Resmi olmayan rakamlara baktığımızda geçen süreçte İspanya iç savaşında şu ana kadar iki bin kişinin öldüğü yüzlerce yaralı ve yüzlerce gözaltı insanın olduğu belirtiliyordu. Her ne kadar Madrid şehrinin asiler tarafından alındığı bilgisi geliyor olsa da bu durum gerçeği yansıtmamakla beraber hükümet tarafından da yalanlanıyordu.[42]

San Sebastiyen konum olarak kritik bir noktada idi. Aynı zamanda Fransız hududuna yakın bir konumda idi. Hükümet burayı tekrar asilerden almak için harekete geçti. Hükümet elinde kalan son baz istasyonlarından yaptığı açıklamada duruma hâkim olduklarını dile getirmek dışında meydana gelen kıyımı durduracak somut bir adım atamıyor çatışmalar tüm hızıyla devam ediyordu. Hükümetin yoğun bombardıman sonucu Sevilla şehri asilerden geri alındı ve radyodan hükümetin asileri sindireceği kıs sürede zafere ulaşacağı anonsları yapılmaya başlandı. Tabi bu durum ilk olmadığı gibi sonda olmayacaktı asiler Sevilla üzerine saldırılarını yoğunlaştırarak şehri geri alma çabası içine girdiler. Barcelona'da devam eden yoğun karışıklık geçici bir süre içinde olsa yerini sükûnete bırakmıştır.[43] Son gelen haberlere baktığımız zaman İspanya hükümeti Madrid ve Sevilla olmak üzere bazı şehirler hükümet denetimi altına alınmıştır. Bunun ötesinde asiler artık Fas bölgesinde kuvvetli şehirde konumlanmış durumda idiler.[44] Madrid hiç olmadığı kadar sakin bir güne uyanmış durumda idi. Sokaklar bomboş, mağaza ve dükkânlar kapalı idi. Sokaklarda yalnız hücum kıtaları, sivil muhafızlar ve eli silah tutabilen işçiler dolaşıyordu. Hapishaneler yakalananlarla tıklım tıklım dolu durumda idi. Gazetecilerin sorduğu her soruya ortak bir cevap veriliyordu; hükümet duruma hâkimdir.[45] İspanya'daki durumun gittikçe kötüleştiğini gören Portekiz hükümeti hudutlarını kapatmıştır. İspanyol harp gemileri

[40] Ulusal Birlik, 22 Temmuz 1936, 1.
[41] Yeni Asır, 22 Temmuz 1936, 1.
[42] Halkın Sesi, 22 Temmuz 1936, 4.
[43] Tan, 22 Temmuz 1936, 5.
[44] Ulus, 22 Temmuz 1936, 2.
[45] Akşam, 22 Temmuz 1936, 2.

ise Cebelitarık'ta görülmüş ve donanma Geuta üzerine ateş açarak şehrin göbeğine dahi obüslerle saldırmıştır.[46]

Amerikan, Fransız, İngiliz vatandaşlar kendi ülkelerinden gönderilen gemilerle İspanya'yı terk etmeye başlamışlardır. Asi, generallerden biri olan İlano yaptığı açıklamada hükümet tarafından açıklanan bilgilerin yalan yanlış olduğunu ifade ederek kendileri için zaferin kaçınılmaz bir son olduğunu dile getirmiştir.[47] İspanya iç savaşı her şeyden önce, toplumun ve Devletin nasıl örgütleneceği konusunda zıt görüşleri olan iki taraf arasında insanlık dışı siyasal bir çatışma olarak karşımıza çıkmaktadır. İspanya'nın her tarafında kanlı muharebeler gerçekleşirken, asiler artık Madrid'e daha çok yaklaşmış durumda idiler. Amerika ve İngiltere durumdan endişe duydukları için İspanya sularına kendi donanmalarını yolladılar. Son gelen haberler ışığında asiler General Mollanın liderliğinde Madrid'e sadece 45 mil mesafede idiler. Asiler üç kol şeklinde Madrid üzerine doğru ilerlemekteydiler. Hükümet cephesinde bu durum tam bir karışıklığa neden olmuş, harbiye nazırı istifasını vermiştir.[48] Hükümet Madrid şehrini savunmak dışında diğer şehirlerde asi etkisini kırmak için çeşitli girişimlerde bulunmaya çalışıyordu. Hükümete karşı sadık olan üç adet harp gemisi Kadiks civarında asilerle çatışırken askerler tarafından vurularak batırılmıştır. San Sebastiyen şehrini asilerden kurtarmak isteyen İspanya hükümeti, buraya askeri birlikler yollatmıştır. Meydan gelen çatışmalarda 300 kişi ölmüş ve 3000 üzerinde yaralı asker ve sivil vatandaşlar olduğunu söylenilmektedir. Hükümet aynı zamanda yeni kararnameler yayınlamaya devam ediyordu. Yeni kararnameye göre; hükümet yanlısı halkın hepsine silah taşıma ve dağıtma yetkisi verilmiştir. Aynı zamanda rejime düşman olan kişilerin memuriyetlerine son verilmesine ve tutuklanmasına karar kılınmıştır.[49]

Barselona şehrinde devam eden çatışmalardan iki taraftan 500 ölü ve 3000 üzerinde yaralı olduğu bilgisi geliyordu. Sokakların kan gölüne döndüğü İspanya'da artık her saniye şiddetin ve acının gözyaşlarına boğulmuş durumda idi. Kanlı çarpışmalar ve ağır kayıplar neticesinde hükümet Barcelona'da asileri geri

[46] Anadolu, 22 Temmuz 1936, 6.
[47] Haber, 22 Temmuz 1936, 2.
[48] Cumhuriyet, 23 Temmuz 1936, 5.
[49] Tan, 23 Temmuz 1936, 3.

püskürtmeye başarmıştır. Çatışmanın yatıştığı şehirlerde çapulculuk, yağma, gasp, eşkıyalıklar zirve noktasına ulaşmıştır. Merkezi otoriterinin güç kaybettiği yerde asayişin olmadığı durumlarda karışıklık ortamından yararlanmak isteyen insanlar elbette sahneye çıkacaklardır. Yalnız değişmeyen bir kaide vardır oda iç savaşın kazananı olmaz.[50] Tabi bu sıra asilerin Almanya ve İtalya'dan destek ve yardım alması dışında İspanya hükümeti de Fransa ve İngiltere'den yardım almaya çalışmıştır. Paris'e giden bir İspanyol askeri heyeti, tayyare ve harp malzemesi alabilmek için hükümet ile temasa geçmiştir.[51] Asiler kendileri ile ayı fikirden olan tebaayı yanlarında çatışmaları için çağrıdan bulunmuşlardır. Bunun üzerine açıklamada bulunan İspanya hükümeti asilerin çaresiz olduğunu, zor durumda oldukları için halktan beklenti içinde olduklarını dile getirmiştir. İsyanın başarılı olamayacağını belirtmişlerdir.[52] Asiler kendi elinde bulunan uçaklar ile hükümete sadık donanmaya saldırıda bulunmaya başlamışlardır. Hükümet filosunun büyük bir kısmı Tanca'dan hareket etmiştir. Asiler, donanma gelirse Tanca'ya taarruz edeceğini bildirmiş, bunun üzerine ağır kayıplar vermek istemeyen hükümet donanmasını geri çekmek zorunda kalmıştır.[53]

İspanya da durum her geçen gün daha vahim bir hal almaya başlıyordu. İspanya iç savaşından kaçan İngilizler, Amerikalılar, Fransızlar tanık oldukları olayları şu şekilde aktarıyorlardı; 'Malagadan ayrıldığımız zaman şehir ateşler içindeydi. Her taraf her ev yanıyordu, sokaklar kanlar içinde yerlerde cesetler yatıyordu'.[54] Bu endişe verici olaylar yaşanırken her gün yeni bir açıklama geliyor ve olayların gidişatı hakkında bir fikre sahip olmaya çalışıyoruz. Asilerin reisi General Franco yaptığı açıklamada pek çok şehri ele geçirdiklerini ve birçok bölgeye hâkim olduklarını açıklıyordu. Hükümet kanadında ise yeni önlemler göze çapmakta idi. Bütün doktorların hükümetin göstereceği yerde çalışması üzerine bir duyuruda bulunmuşlardır. Asiler ilerleyişi devam ediyor vaziyette idi. San Sebastiyen üzerinde Bilbao şehrine doğru ilerliyorlardı.[55] Tüm bunlar yaşanırken Barcelona'da bulunan ve

[50] Posta, 23 Temmuz 1936, 10.
[51] Ulusal Birlik, 23 Temmuz 1936, 1.
[52] Yeni Asır, 23 Temmuz 1936, 3.
[53] Halkın Sesi, 23 Temmuz 1936, 4.
[54] Ulus, 23 Temmuz 1936, 1.
[55] Anadolu, 23 Temmuz 1936, 4.

orya halk olimpiyatlarına katılmak üzere gitmiş olan Fransız sporcuları almak üzere Marsilya şehrinden iki adet gemi İspanya'ya gönderilmiştir.[56]

Hükümet tarafından işler oldukça zor bir hal almış durumda iken alınan bir karar ile Madrid hükümeti istifa etmiş, yerine bir ihtilal komitesi kurulmuştur. Bu sıra hükümet kuvvetleri tarafından önemli bir başarı bildirilmiştir. Asi General Molla, San Sebastiyen şehri civarında devam eden çatışmalar sırasında öldürülmüştür. Hükümet yaptığı açıklamada ele geçirdikleri şehirlerde sükûnetin sağlandığını belirtiyordu.[57]

Muharebe devam ederken asiler Madrid kapısına dayanmış durumda idi. Madrid'e erzak sıkıntısı baş göstermeye başlamıştı. Su hatlarında patlamalar sonucu zarar görmesi ile beraber artık şehirde su sıkıntısı da önemli bir problem haline gelmişti. Hükümet temsilcileri ise dış ülkelerden yardım arayışlarını devam ettiriyordu. Franco yaptığı açıklamalarda hükümet yetkililerinin sivil halkı bombaladığı iddiasında bulunmuştur. Bunun hesabının yakın zamanda sorulacağınız sözlerine ekleyerek zafere çok yakın olduğunu dile getirmekten geri kalmıyordu.[58] Resmi yollardan silah yardımı zora girdiği için silah kaçakçıları bu konuda devreye girerek para karşılığında Fransa üzerinde Madrid'e silah taşımacılığı yapıyorlardı. Yer yer bu silah kaçakçıları Fransa hükümeti tarafından hudutta yakalanıp gözaltına alınıyorlardı.[59] Çarpışımlar şiddetini arttırmış durumda iken İspanya'da kabine 25 gün içinde üçüncü defa değişikliğe gitmek zorunda kalmıştır. Yaptıkları açıklamada ise asilerin geri püskürtüldüğünü ve birçoğunun öldürüldüğünü dile getiriyorlardı. Hükümet asilerin eline geçen şehirde anarşizm ve huzursuzluğun tavan yaptığını açıklıyordu. Barcelona'da devam etmekte olan çarpışmalarda, iki Fransız ve bir Amerikan vatandaşının yaralı olduğu haberleri geliyordu.[60]

Güvenlik amacıyla İspanyol sularından bulunan İngiliz gemilerinden birine mermi düşmüştür. İngiltere tarafından yapılan açıklama kendilerine karşı bir saldırı olması durumunda buna ani cevap vereceklerini açıklamışlardır. Bu durum üzerine doğrudan İngiltere veya herhangi bir ülkeyi karşısına almak istemeyen Franco

[56] Akşam, 23 Temmuz 1936, 2.
[57] Haber, 23 Temmuz 1936, 4.
[58] Cumhuriyet, 24 Temmuz 1936, 5.
[59] Yeni Asır, 24 Temmuz, 1936, 10.
[60] Tan, 24 Temmuz, 1936, 5.

İngiltere'den özür dilemiştir. Bu esnada İngiltere ve Amerika'ya ait olan gemiler kendi vatandaşlarını güvenli bir şekilde İspanya'dan çıkarmaya devam etmişlerdi.[61] Artık savaş karşılıklı askeri mücadelenin ötesinde tam bir katliama dönüşmüş durumda idi. Barcelona da meydana gelen kanlı çarpışmalar sonra Katalonya bölgesinde buluna papazlar komünistler tarafından öldürülmüştür. Burada bulunan kilise ve manastırlar ise yakılmıştır. Madrid şehrinde ise asiler geçi bir süre ile püskürtülmekle beraber asayiş artık kadınlar tarafından sağlanmaktadır. Avrupa ise olayları endişe ile izlemekte idi. Her iki durumda endişe vericiydi. İspanya için artık ya komünizm veya faşizm hâkim olacaktı.[62]

Çatışmaların tüm İspanya'ya yayıldığı bir döneme artık girilmişti. Şu ana kadar meydana gelen çatışmalarda yaklaşık olarak 20 bin kişinin hayatını kaybettiği açıklanıyordu.[63] Asiler kendi ellerinde bulunan radyo istasyonlarında zafere yakın olduklarını Madrid'i almanın an meselesi olduğunu vurgularken, hükümet tarafından yapılan açıklamalarda ise asilerin elinde bulunan birçok şehrin geri alındığını ve yakında İspanya'nın tamamında sükunetin sağlanacağını ifade ediyorlardı. Aslında iki taraftan yapılan açıklamalara baktığımız zaman beyanların birbirini tutmadığını görüyoruz. Saha da stratejik durum dışında iki tarafta moralleri yüksek tutmak ve psikoloji olarak kendini üstün göstererek zafere daha yakın olduğunu dile getirmekte idiler.[64]

Kanlı isyanın çıkmasında vesile olduğu düşünülen İspanya kralcı fırkası şefi Jost Kalvo Sotello yaptığı açıklamada İspanya da meydana gelen olaylardan ve dökülen kanlardan büyük bir üzüntü duyduğunu dile getirerek barış ve huzurun bir an öce sağlanması gerektiğini ifade etmiştir.[65] Çarpışmaların sürdüğü Madrid'e yaklaşık olarak 5 bin kadın kızıl yardım teşkilatına kayıt yaptırmıştır. Bununla beraber birçok kadın yaralı insanlar inci gönüllü olarak kan vermişlerdir.[66] Madrid'e baş gösteren yiyecek sıkıntısını çözüm bulmak için Valencia şehrinden yaklaşık olarak elli kamyon yiyecek Madrid'e getirilmiştir. Her ne kadar hükümet yetkilileri tarafından duruma

[61] Son Posta, 24 Temmuz 1936, 3.
[62] Halkın Sesi, 24 Temmuz,1936, 1.
[63] Akşam, 24 Temmuz,1936, 1.
[64] Ulus, 24 Temmuz,1936, 3.
[65] Haber, 24 Temmuz 1936, 4.
[66] Cumhuriyet, 25 Temmuz 1936, 8

hâkim olunduğu ile ilgili açıklamalar gelse de çarpışmalara şiddetli şekilde devam etmekte idi. Saint Sebastiyende meydan gelen çarpışmalarda yirmi dört saat içinde üçüyüz kişinin öldürüldüğü haberi geliyordu.[67] Yeterli personelin olmadığını düşünen İspanya hükümeti kadınlardan oluşan bir tabur oluşturmuştur. Bunları Madrid savunmasında kullanmak üzere stratejik noktalara bırakmıştır.[68]

Çarpışmaların şiddetini arttırdığı Madrid ve civarındaki hastanelerde yer kalmamıştır. Büyük oteller ve devlet kurumları hastanelere çevrilmiştir. Seyyar hastaneler kurulmuştur. Gönüllü kişiler yaralı askerlere yardım etmek için burada bulunmakta idi. Hükümet devlet hazinesine ait kıymetli eşyaları muhafaza edebilmek için ayrı gizli bir yere toplayarak başına güvenlik amacıyla milis askerlerini bırakmıştır. Asiler Madrid şehrini daha kolay ele geçirebilmek amacıyla elinde bulunan harp uçağı ile bildiriler dağıtmıştır. Bu bildirilerde İspanya'nın kurtuluşu için mücadele edildiğini kan dökülmeden şehri teslim almak istediklerini bildirmişlerdir.[69] Her gün sınırsız sayıda haber gelmekte idi. İspanya'da kardeşler birbirini katlediyor ve dünya buna seyirci kalıyordu. İki taraftan yapılan açıklamalara baktığımız zaman hem asiler hem de İspanya hükümeti duruma hâkim olduklarını açıklıyorlardı. Ortada bir kazanan yoktu. Her iki tarafta ağır kayıplar ve zararlar ile karşı karşıya idi. Özellikle son gelen haberlere baktığımız zaman Malaga 'da 500 geminin battığının sayısız ölü ve yaralının olduğu bilgisi geliyordu. Her iki tarafta milli menfaatten söz etmekte idi. Ama asıl olan orda hiçbir mili menfaat söz konusu değildi. Sürekli kan kaybeden sürekli yok olmayla karşı karşıya olan ve dünyanın maşası haline gelmiş olan bir İspanya vardı. [70]

Hükümete ait olan savaş uçakları Afrika da bulunan asi kuvvetleri bombaladı. Temel amaç asileri daha fazla boğazdan geçmesine engel olmaktı. Hükümet askerleri stratejik bir konumda bulunan Zaragoza şehri üzerine üç koldan saldırıya geçmiştir. Burada asileri püskürterek Madrid şehrini az da olsa rahatlatmaktı.[71] Bu esnada Fransa erkânı harbiye de yapılan açıklamada, İspanya'dan Fransa'ya geçecek olan uçakların ne olduğu anlaşılabilmesi için, hudutları geçerken alçak uçuş yapmaları gerektiğini

[67] Tan, 26 Temmuz 1936, 5.
[68] Cumhuriyet, 27 Temmuz 1936, 3.
[69] Ulusal Birlik, 27 Temmuz 1936, 1.
[70] Tan, 27 Temmuz 1936, 1.
[71] Akşam, 28 Temmuz 1936, 4.

İspanya hükümetine bildirmişlerdir. Bir nevi Fransa sınırlarında oluşabilecek güvenlik ihlaline karşı önlem almak istemiştir. Çünkü pencerenin bu kısmında Franco taraftarı olan bir Almanya ve İtalya görmekteyiz. Bu durum hiç şüphesiz Fransa için önemli bir tehdit oluşturmaktaydı.[72] Fransa kendi vatandaşlarını alabilmek için diğer Avrupa ülkeleri gibi İspanyol sularına kendi gemilerine gönderiyordu. Bazı çevreler tarafından bu İspanya'ya gizli silah yardımı olarak nitelendiriliyordu.[73]

Madrid üzerine yürüyen asileri geri püskürtmek amacıyla karşı taarruza geçen İspanya hükümeti birçok asiyi öldürmüştür. Asileri sıkıştırdıkları yerlerde kendi savaş uçakları ile bombalıyorlardı. Hükümetin karşı taarruzuna cevap vermek isteyen Franco askerlerini malaga şehrine asker çıkartarak buradan hükümetin üzerine yürümek istiyordu. Bu sıra hükümetin elinde bulunan harp gemileri Fas mıntıkasını bombalıyordu. Aslında artık savaş bir iki cephede veya birkaç şehirden ibaret değildi. İspanya'nın her tarafı her şehri her sokağı çatışmalarla iç içe idi. İki taraftan yapılan saldırılara baktığımız zaman düzensizlik ve pervasızlık karşımıza çıkmakta idi. Sokak savaşları haline dönüşen çatışmalar merkezi düzen ve disiplinden çok uzak hale gelmeye başlamıştı.[74]

Zaman geçtikçe asiler arasında bu harekâtın başarısız olacağına dair düşünceler baş göstermeye başlamıştır. Bunun haberini alan Franco acil bir karar almak zorunda idi. Çünkü başarının ilk anahtarı isyana katılmış olan askerlerin bunu gerçekleştirebileceklerine inanmış olmalarıydı. General Franco hem askerlere moral vermek hem de kontrolün ellerinde olduğu izlenimini yaratabilmek amacıyla Fas'tan İspanya'ya doğru hareket etme kararı aldı. Bu esnada en kanlı mücadele Malaga şehrinde vuku bulmakta idi. Asilerin 700 ölüsü ve yaklaşık olarak 1200 yaralı askeri şehirde duruyordu.[75] Madrid çevresine baktığımız zaman çok kanlı ve çetin bir çatışmanın olduğunu görüyoruz. Hükümet artık burada hem kendisine sadık askeri hem de milis kuvvetlerin sayısını arttırmaya başlamıştır. Artık şehirde yaşayan halk savaştan olmasa bile insanların açlıktan öleceğini düşünmeye başlamış. Bu endişe ve yiyecek ve içecek temininde yaşanan zorluklardan ötürü şehrin birçok yerinde

[72] Ulusan Birlik, 28 Temmuz 1936, 1.
[73] Yeni Asır, 28 Temmuz 1936, 6.
[74] Posta, 28 Temmuz 1936, 3.
[75] Cumhuriyet, 29 Temmuz 1936, 1.

yağmalar başlamıştır. Artık olası sonuca ulaşmak iki tarafında ulaşmak istediği tek sonuçtu. Ya Madrid düşecek ya da hükümet asilere karşı muazzam bir zafer elde etmiş olacaktı. Şu ana kadar iki taraftan binlerce ölü ve binlerce yaralı vardı. Artık savaş sadece sahada değil psikolojik üstünlükte çok önemli bir hal almıştı. Bu yüzden yapılan açıklamalara baktığımız zaman hep aynı şey ile karşı karşıya kalmakta idik. İki tarafta yaptıkları açıklamalarda üstün olduklarını yakında bu savaşın kendi lehlerine sonuçlanacağını bildiriyorlardı.[76] Hükümet cephesinde olumlu zafer haberleri gelmeye başlamış durumda idi. Asiler tarafından ele geçirilen ve Madrid şehrinin su kanalları olarak bilinen bölge hükümet milisleri tarafından ele geçirilmişti. Bu durum olumlu bir haberdi çünkü artık Madrid şehri su sıkıntısı yaşamayacaktı.

Asilerin Madrid üzerine olan harekâtını tamamen bertaraf etmek isteyen hükümet yetkilileri, asilerin kamp kurduğu tepelere saldırmaya başlamışlardır.[77]

Franco, İspanya'daki durumun kendi lehlerine yeterince tatmin edici bir durumda olmadığını gördü. Bunun üzerine askeri birliklerine artık esir almak yok, mutlak surette öldürün emrini verdi. Bu şekilde hem ilerleyişini kolaylaştırmak hem de hükümet yanlısı kitle üzerinde bir korku yaratmak istemiştir. Madrid şehri, için Valencia'dan yiyecek geliyor olması, bir nevi hükümet için olumlu ve moral verici bir durum idi. Su, sıkıntısını bir taarruz ve geri püskürtme ile çözümleyen hükümet yetkilileri geçici de olsa yiyecek sıkıntısını aşmış durumda idiler.[78] İspanya da durum bu halde iken gazetelere sızan bir habere göre eski kral on üçüncü Alfonso isyanı Çekoslovakya civarında bulunan şatosunda idare ediyor. Burada çeşitli siyasi görüşmeler yaptığı ve olayların nasıl neticeleneceğini çok yakından takip ettiğini söylenilmekteydi.[79]

İspanya'da çatışmalar doruk noktasına ulaşmış durumda idi. Geçici geri çekilmeler çok kısa sürmekteydi. İspanya'da bulunan yabancılar bu esnada kafileler halinde ülkeyi terk etmeye devam etmekteydiler. Her gün birçok kişinin ülkeyi terk etmesine rağmen konsolosluklardan gelen açıklamalara baktığımız zaman sadece Barcelona'da 600 İngiliz vatandaşının bulunduğunu görmekteyiz. Bu esnada İspanya

[76] Ulusal Birlik, 29 Temmuz 1936, 4.
[77] Yeni Asır, 29 Temmuz 1936, 5.
[78] Son Posta, 29 Temmuz 1936, 1.
[79] Halkın Sesi, 29 Temmuz 1936, 2.

hükümetine yardım etmek amacıyla İngiliz ve Fransız komünistler sınırı geçerek hükümete ait birliklere gönüllü olarak katılıyorlardı. Marsilya limanına giden İspanya bandıralı gemi buradan silah ve cephane alarak ayrılmıştır. Konu ile ilgili Fransa'dan gelen açıklamalara baktığımız zaman ispanyaya herhangi bir yardım yapılmadığını ifade etmişlerdir. Bazı yerel basına düşen haberlere baktığımız zaman İspanya'nın para ve altın getirdiğini ve bununla silah aldığını yazmaktaydı. Savaşların doğası gereği olsa gerek savaşmayan devletler savaşan devletlere oranla daha fazla rol oynamaktaydılar. Silah hem ticari hem de siyasi çıkarların gölgesinde dolaşım teşkil ediyordu.[80]

Sevilla şehrinde şiddetli çatışmaların arttığı bu dönemde asiler ağır kayıplar vermeye başlamıştı. Hükümet tarafında yapılan açıklamalara baktığımız zaman duruma hâkim olmaya çalıştıklarını bildirmiştir. Hükümet her ne kadar fazla kan dökmemek için ihtiyatlı davranmaya çalıştığını açıklamasına rağmen çatışmalar şiddetin boyutunu gözler önüne sermekteydi. Karadan olduğu kadar denizde de durum aynı şekilde devam etmekteydi. Hükümete bağlı denizaltı, asilere ait olan bir denizaltını batırmıştır. Harp gemileri ülkenin birçok yerini ve şehrini bombalıyordu.[81]

Özellikle gıda ihtiyacının sağlanmasında önemli bir rol oynayan Zaragoza ve Madrid şehirleri arasında bulunan yol tekrar asilerin saldırısına uğrayarak kesilmiştir. Önemli bir stratejik rol oynayan bu yoldan Madrid şehrinin gıda ve silah ihtiyacı karşılanmaktaydı. Hükümet yolu tekrar kontrolü altına alabilmek için karşı saldırıya geçmiştir. Bu arada asi lider General Molla yaptığı açıklamada milli hükümetin kurulmuş olduğunu bildiriyordu. Yabancı ülkelerde bulunan bütün İspanyol diplomatlara duruma hâkim olduklarını ve milli hükümetin yakında tek söz sahibi kurum olacağını bildiriyordu. Sahada gerçekleşen savaşlarda iki tarafta kalıcı bir üstünlük sağlayamadığı için psikoloji savaş etkisini gittikçe daha fazla göstermekte idi. İki tarafta hükümetin tek yetkili organı gibi hareket ederek duruma hâkim olduklarını açıklıyorlardı. Bu esnada ikili görüşmeler de devam etmekteydi. Hükümet tarafından teslimiyet beklenirken, isyan eden askeri merci hükümetin devrilmesini yönetime kendilerinin geçmesini talep ediyorlardı. İngiltere, Fransa, İtalya devletleri

[80] Cumhuriyet, 30 Temmuz 1936, 7.
[81] Akşam, 30 Temmuz 1936, 4.

ise İspanya hükümeti ile olduğu kadar isyana katılan askerlerin liderleri ile de görüşme halinde idi. İspanya hükümetine ait donanma gemileri Tanca limanında demirlemiş olmasından çekinen Avrupa ülkeleri İspanya da bu konu da hassasiyet göstermesini rica etmişlerdir. Kendi güvenliklerini bahane eden İngiltere'ye ait donanma Akdeniz'de yelken açmıştır. Yaklaşık olarak 37 civarında İngiliz gemisi ise ispanyanın stratejik limanlarında hazır bekletiliyordu.[82]

İngiltere çatışmanın seyrini takip ederken Barselona şehrinde bulunan halkının güvenliğini öne sürerek, onları kurtarmak için karaya asker çıkarması gerektiğini söylemiştir. Bu durum yeni bir krize neden olacağı hiç şüphesiz gözler önünde idi. Artık İspanya iç savaşı bir dünya savaşı haline dönüşmeye başlamıştı. Yalnız bu savaşta ölenler sadece İspanya halkı olmuştur. Her devlet kendince sebeplerle kendi çıkarlarını işin içine koyarak İspanya savaşında rol oynamaya devam etmişlerdir.[83] Gerçek anlamda zarar gören Fransız ve Alman vatandaşlar olmuştur elbette, özellik Barselona şehrinde bulunan bazı Fransız ve Alman vatandaşlarına ait olan fabrikalar komünistler tarafından yağmalanmıştır. Fabrikaları yağmalanıp, yakılan, kişiler daha sonra kurşuna dizilerek öldürülmüştür. Ne yazık ki yağma ve toplu katliamlar savaş gerçeğinin farklı bir yüzünü bize göstermektedir. Fransız konsolosluğu her fırsatta kendi vatandaşlarının ülkeyi terk etmesi gerektiği uyarısında sürekli bulunmuştur.[84]

Madrid şehrinde toplanan binlerce silah ise gönüllü halka dağıtılmaya başlanmıştı. Cephe gerisinde halkın direnişinin önemli bir etken olduğunu bildiren hükümet halka özgürlüklerine sahip çıkmaları gerektiğini bildirmiştir.[85] İtalya artık göz göre göre inkâr etmeyerek asilere uçak ve silah sattıklarını bildiriyordu. Sözde kınamaların ve restleşmelerin gölgesinde İtalya tarafından asilere 14 adet savaş uçağı ve malzeme gönderilmiştir. Savaşın destekçisi ve aynı zamanda savaşa çanak tutan Hitler ise katliamların zirve noktasına çıktığı bugünde Berlin şehrinde olimpiyatların açılış konuşmasını yapmaktaydı. İspanya hükümeti son yaptığı açıklamalara baktığımız zaman 39 vilayetten 29 vilayetinde kendi ellerinde olduğunu bildirmişlerdir. Hükümet kendine bağlı birliklerle kaybettiği vilayetleri alabilmek için

[82] Tan, 31 Temmuz 1936, 7.
[83] Ulusal Birlik,31 Temmuz 1936, 1.
[84] Yeni Asır,31 Temmuz 1936, 4.
[85] Haber,31 Temmuz 1936, 4.

çetin mücadeleler verdiklerini açıklamışlardır. Asiler çok kritik önem sahip olan Valencia şehrini aldıklarını duyurmuş olmalarına rağmen, asıl olan şehrin hala hükümetin elinde olmuş olması idi. Akdeniz üzerinde bulunan Valencia limanı stratejik olarak çok büyük öneme sahip bulunmakta idi.

Bunun farkında olan iki tarafta buraya doğru birçok askeri kuvvetini yığmış durumda idi. Bu yüzden son günlerde en yoğun çarpışmalar bu şehir ve civarında yaşanmaktaydı. Hükümetin hâkim oldukları vilayet sayılarını açıklamasına rağmen General Franco aksini iddia ederek birçok yere hâkim olduklarını ifade etmiştir.[86] Valencia şehri yoğun çatışmalar sonucu tekrar asilerin eline geçmiş olması Sevilla radyosu tarafından da doğrulanmıştır. Sokak çatışmaları karşılıklı geri püskürtme yöntemleri ile devam etmekteydi.[87]

Madrid sokakları da kısa süreli bir sakinlik hâkimdi. Sokaklarda güvenliği sağlamak için sürekli insanlar ellerinde silahlarla beklemekteydi. Madrid çevresinde ise yoğun çatışmalara devam etmekteydi. Birçok asinin öldürüldüğü haberleri geliyordu. [88] Hükümet Zaragoza şehrinde bazı mevkileri ele geçirerek birçok asi askeri gözaltına almıştır. General Franco çatışmalarda ciddi şekilde adam kaybetti. Bunun telafini yapabilmek ve cephelere asker getirtmek içi farklı planlara başvurmak zorunda kaldı. Bu planlardan biri de Fas'ta yerlilerden asker toplamaktı. Buradaki amacı uçaklarla bu askerleri nakletmek ve çatışmaların yoğun olduğu stratejik bölgelere bu askerleri götürmekti. Fakat bu durum hiç de sanıldığı kadar kolay olmayacaktı. Çünkü asilerin elinde olan birçok uçak düşürülmüş durumdaydı. Elde olan uçaklarla asker sevkiyatı hem zorlaşıyor hem de ciddi zaman alıyordu. Franco düşen İtalyan uçaklarının kendilerine yardım amaçlı gelmediğini sadece Fas da var olan İtalyan vatandaşlarını götürmek üzere geldiklerini açıklamıştır. Bu açıklamalar tabi ki diplomatik bir yalan teşkil ediyordu. İtalyan uçaklarının daha sonra Fas bölgesinde asker ve mühimmat taşıdığını görüyoruz.[89] Madrid güvenliğini ön planda tutan hükümet yetkilileri, Valencia şehrinden hükümete sadık garnizonlardan bir kısmını tren yolu ile Madrid' e getirtmiştir. Madrid hükümet için İspanya'nın kalbi durumda

[86] Cumhuriyet, 1 Ağustos 1936, 3.
[87] Kurun,1 Ağustos 1936, 4.
[88] Cumhuriyet, 3 Ağustos 1936, 1.
[89] Akşam, 3 Ağustos 1936, 1.

idi. Madrid kaybedilmesi durumunda İspanya düşecekti.[90] Madrid şehrinde artık herkes hayatından endişeli şekilde yaşamaya başlamıştı, sokaklarda halk yoktu. Sadece eli silahlı insanlar ve hükümete bağlı askerler vardı. Temel ihtiyaçlarını karşılamak için insanlar kısa süreliğine dışarı adım atmaktaydı. Büyük caddelerde sadece devriyeler dolaşmaktaydı. İnsanlar ne olacağını endişeli şekilde beklemekte idi. Yer yer Madrid'e yakın bölgelerde patlama ve silah sesleri duyulmaktaydı.[91] Gelinen son noktaya baktığımız zaman ihtilalin kazananın kim olacağı hakkında bir fikirde bulunmak oldukça zordu. Bütün Akdeniz limanı şu an itibariyle komünistlerin elinde idi. En güçlü merkezleri ise Madrid ve çevresiydi. İşin gerçeği hangi taraf kazanırsa kazansın üstün olan taraf büyük Avrupa politikasında etkin bir rol oynayacaktı. Bu yüzden Avrupa'yı İspanya savaşından ayrı ve uzak tutmak oldukça zor bir hadise teşkil etmekteydi.[92]

Fransa'nın İspanya iç savaşına müdahale edilmemesi konusunda yaptığı girişimler sonuç vermeye başlanılmıştı. İngiltere, İtalya'nın da içinde olacağı resmi bir anlaşma olması üzerinde durmaktaydı.

Fakat bu girişimler karşısında İtalya'nın nasıl hareket edeceği kesinlikle bilinmemekteydi.[93] Bunun yanında farklı söylemler de olgunlaşmaya başlamıştı. İspanya'nın milletler cemiyetine başvurması gibi fikirler de gündemde yerini almaktaydı. Bir nevi oluşacak Almanya ve İtalya güdümlü bir İspanya Avrupa için ciddi bir tehdit oluşturmaktaydı. Bu durum yeni fikirlerin sürekli doğmasına ve gündeme getirilmesine neden olmaktaydı.[94]

Fransa'nın Lille şehrinde yapılan konferansa katılan delegeler İspanya hükümeti kuvvetlerine para yardımı yapılması doğrultusunda bir karar almışlardır. Bu yardımı İspanya'ya açılan bir kredi olarak nitelendirmişlerdir. [95] İspanya hükümeti ise asilere silah taşıyan treni havadan yapmış olduğu saldırıyla imha etmiştir. Asiler ağır kayıplarına her fırsatta Madrid'i zapt etmek üzere olduklarını beyan edip durmuşlardır.

[90] Ulus, 3 Ağustos 1936, 3.
[91] Tan, 3 Ağustos 1936, 2.
[92] Kurun, 3 Ağustos 1936, 1.
[93] Cumhuriyet 4 Ağustos 1936, 3.
[94] Akşam, 4 Ağustos 1936, 4.
[95] Tan, 4 Ağustos 1936, 7.

Saha tecrübesi olan isyancı askerler psikolojik savaşı kazanarak hükümetin direncini kırmak istemişlerdir.

Franco birlikleri Afrika da kazandıkları deneyimleri ve şiddeti kendi halkı üzerinde kullanıp çabucak sonuca gitme niyetinde idiler.[96] Hükümete sadık askerler asiler tarafından bazen pusuya düşürülerek öldürülüyordu. Onlardan biri olan Albay Puing bu saldırı sonucundan asiler tarafından öldürülmüştür. Strateji olarak önemli askeri mevkide olan personeller direk hedef alınmaktaydı.[97]

Katalonya hükümet reisinin Barselona'da öldürülmesi halkçı cephe açısından önemli bir endişe yaratmıştır. Direnişin simgesi haline gelmiş olan Katalonya bölgesi böylesi bir durum karşısında ciddi anlamda sarsılmıştır.[98] İki taraflı kanlı savaş her geçen gün daha da şiddetini arttırmaktaydı. Resmi olmamakla beraber bugüne kadar ölen İspanyolların sayısı otuz bin üzerinde olduğu tahmin edilmekteydi. Asiler yakaladıkları komünistleri kurşuna dizmekteydiler. Fransız hükümetinin yeniden değişebileceği gündeme gelmiş bulunmaktaydı. Bu esnada İspanya limanına Fransız donanmasına ait gemiler gelmekteydi.[99] Asiler Madrid şehrini alabilmek için çevre şehir ve kasabalarını işgal etmeye çalışıyorlardı. Madrid kaybedilesi düşüncesi ile şehrin terk edileceği hakkında çeşitli söylentiler başlamıştır. Hükümet kanadından yapılan açıklamada Madrid'in boşaltılması söz konusu olmadığı yönündedir.[100] Hükümetin elinde bulunan savaş gemileri Cebelitarık üzerinden güvenliği sağlamaya çalışmaktaydılar temel gayeleri Fas bölgesinden, İspanya'ya doğru gelen asi gemilerine engel olmaktı. Bu çarpışmalar sonucunda asilerin elinde bulunan bazı gemler batırılmıştır.[101]

İspanya'da çatışmalar devam ederken büyük bir kararsızlık hala hâkimdi. General Franco her fırsatta üstün olduklarını ve yakın zamanda İspanya'nın tamamı kontrolleri altında olacağını ileri sürerken, aynı şekilde General Molla zaferin çok yakın olduğunu bildirmekteydi.[102] Birçok İspanyol harp gemisi asilerin elinde olması

[96] Ulusal Birlik, 4 Ağustos 1936, 1.
[97] Yeni Asır, 4 Ağustos 1936, 3.
[98] Son Posta, 4 Ağustos 1936, 5.
[99] Halkın Sesi, 4 Ağustos 1936, 4.
[100] Anadolu, 4 Ağustos 1936, 1.
[101] Akşam, 10 Ağustos 1936, 2.
[102] Ulus, 10 Ağustos 1936, 3.

nedeniyle, İspanya yeni önlemlere başvurmuştur. Özellikle Tanca limanında demirleyen harp gemilerini geri çağırmıştır. Bu şekilde hem yeni harp gemilerinin asilerin eline geçmesine engel olacak hem de bu gemilerin mürettebatı ile birlikte asilere katılması önlenmiş olacaktı.[103]

Sensabastiyan, İspanya için jeopolitik öneme sahip bir bölgeydi. Burada ağır ve şiddetli çatışmalar devam ederken asiler tarafından Artaç dağı ele geçirilmiştir. Bu dağın ele geçirilmesi demek şehrin düştüğü anlamına gelmekteydi. Çünkü bu dağ Sensabastiyan şehrinin su ihtiyacını karşılamaktaydı. Asi ordusu kendi tecrübesi ve askeri deneyimini kritik bölgeleri işgal ederek göstermekteydi. Katalonya hükümeti kuvvetleri ile yapılan çatışmalarda yüz ölü, üçüyüz yaralı ve üçüyüz esir ile son buldu. Hükümet burayı tekrar ele geçirebilmek için takviye güce ihtiyaç duymaktaydı. Nihai amaç stratejik bölgelere tamamen hâkim olmak ve Madrid'i çember altına alıp bu işe bir an evvel son vermekti. Fakat bu iş hiç de sanıldığı kadar kolay olmayacaktı.[104]

Malaga üzerinden hareket eden General Franco küçük büyük birçok kasabayı ele geçirmeyi başarmıştır. Bu durumu endişe verici bir hale geldiğini düşünen İngiltere hükümeti Madrid şehrinde bulunan halkın tamamına seslenerek ülkeyi bir an önce terk etmeleri gerektiğini bildirmiştir. Asilerin ilerleyişi karşısında çaresiz kalan Cumhur reisi ve 7 nazırı Valencia ya şehrine kaçmıştır.[105]Franco doğrudan Madrid üzerine gidip burayı işgal etmek konusunda ciddi tereddütler yaşamaktaydı. Fas ordusu ile beraber Madrid'i işgal edip İspanyol kanı dökmek istemiyordu. Franco Madrid'i elini zayıflatarak teslim olmasını sağlamaya çalışacaktı. Bu şekilde kendi yönetimini kuracağı zaman kendi vatandaşları arasında daha kolay kabul sağlayacaktı. Franco merhametli olduğunu ve bunu yalnızca İspanya'nın iyiliği için gerçekleştirdiğini ve kendisinin halkın sesi olduğunu dile getirmekteydi.[106]

Franco' ya göre artık iki büyük ordunun birleşme zamanı gelmişti. General Franco ve General Mollanın orduları Merida da birleşmişlerdir. İhtilalcıların ellerindeki vilayetlerin sayısı her geçen gün artmaktaydı. Şu ana kadar: Galiçe, Leon, Estramadure, Badajoz, Jaen, Oragon, Navarre ve Asturies vilayetlerinin kontrolü

[103] Cumhuriyet, 11 Ağustos 1936, 7.
[104] Tan, 11 Ağustos 1936, 10.
[105] Tan, 14 Ağustos 1936, 1.
[106] Son Posta, 14 Ağustos 1936, 8.

ihtilalci birliklerin denetiminde bulunmaktaydı.[107]General Molla uçakla Sevilla şehrine giderek burada General Franco ile uzun bir görüşme içerisinde olmuşlardır. İki Generalin askeri kollarının birleşmesi ve yönün Madrid'e doğru olması yeni planların yapılması gerekliliği doğurmuştur. [108]

Franco'nun yönetiminde olan bir başka asi kolu birlik ise Guadalajara bölgesine varmışlardı. Önlerine gelen halkçı cephe milislerini bozguna uğratarak ilerlemişlerdir. Bu birlik artık Madrid yoluna doğru ilerlemekte ve General Franco'dan gelecek olan emri beklemekteydiler.[109] General Franco komutasında hareket eden başka bir birlik Malaga şehrine 40 km mesafede bulunan Marbellayı ele geçirmişlerdir. Burada bulunan birçok silah ve cephaneye el koymuşlardır. Bu birlik askeri kayıplarını Fas üzerinden gelen askerler ile tamamlayıp ilerliyorlardı. İspanya hükümetinin havadan müdahalesine rağmen bu duruma engel olunamıyordu. Bu birliğin nihai amacı Franco ve Molla'nın Madrid yoluna girmek üzere olan birliklerine katılmaktı.[110] Asilerin bir başka birliği 300 milis asker ve 500 gönüllü tarafından müdafaa edilen Badajoz şehrini ele geçirdikten sonra şimal ve cenup orduları ile birleşerek hükümet tarafından kontrolü elinde bulanan Malaga şehri üzerine yürümeye başlamışlardır. Badajoz şehrinden başka buraya bağlı bütün vilayetlerde artık asi güçlerin elinde bulunmaktaydı. Badajoz yakınlarında bulunan önemli bir kale olan Saint Cristobal da ele geçirilmiştir. Hükümet kuvveleri ciddi bir bozguna uğramış durumdaydı. Malaga yolu artık tamamıyla asi askerlerine açık halde ve savunmasızdı. Cenup ve Şimal birliklerinin de birleşmesi üzerine Madrid üzerindeki tehlikenin boyutu artık daha büyüktü.[111]

Badajoz şehri asilerin eline geçtikten sonra ihtilacılar burada esir aldıkları hükümet yanlısı bin kadar kişiyi kurşuna dizmişlerdir. Bu olayların meydan gelmesi halk arasında büyük paniğe ve korkuya neden olmuştur. İrun bölgesinde yaşanan şiddetli çatışmalar meydana gelmiştir. Burada meydana gelen çatışmalarda hükümet yanlıları asilere büyük zayiatlar vermiştir[112] Asiler özellikle Badajozu işgal etmeleri

[107] Ulus, 14 Ağustos 1936, 1.
[108] Haber, 15 Ağustos 1936, 1.
[109] Halkın Sesi, 15 Ağustos 1936, 3.
[110] Akşam Postası,15 Ağustos 1936, 4.
[111] Akşam, 16 Ağustos 1936, 1.
[112] Tan, 17 Ağustos 1936, 1.

üzerine tarihte az görülen bir faciaya neden olmuştur. Asiler ellerine geçirdikleri esirleri kurşuna dizmişlerdir. Halk arasında olan kişileri kanıt göstermeksizin infaz etmişlerdir. Elbisesinde yırtık olan kolunda yara, herkes savaşta kendilerine karşı savaştığı varsayılarak kurşuna dizilerek öldürülmüştür. Resmî açıklamalara bakılırsa iki günlük işgal boyunca bu şehirde yaklaşık iki bin insan öldürüldü. İnsanlar yirmi kişilik kafileler halinde toplanarak öldürülmüşlerdir. Toplu katliam bu şekilde yapılmıştır. Madrid hükümeti bu duruma sert şekilde eleştirmekle beraber ellerinde bulunan asi generaller olan Fanhe ve Kıntane kurşuna dizilerek öldürülmüştür. [113]

Badajoz işgali sırasında meydana gelen çatışmalar ve gerekse işgal sonrası öldürülen insanlardan birçok kişi ailesini aramak için sokaklara dökülmüştür. Çoluk çocuk, yaşlı genç yüzlerce ceset şehir merkezinde bulunmaktaydı. Özellikle kurşuna dizilen yüzlerce insan asiler tarafından yakılmıştır. Binlerce insan ailesinden birçok kişiyi kaybetmiştir. Komünist olarak suçlanan her kim olursa olsun ordu tarafından öldürülmüştür.[114]

Badajoz şehri muharebeleri sonucu asi kuvvetler ve Fas kuvvetleri tarafından sokak ortasında ve evlerde bulunan cesetler toplanarak gömülmekteydi. Kan gölüne dönen şehrin sokakları yıkanarak temizlenmeye çalışılıyordu. İspanya kraliyet bayrağı şehrin göbeğine asılmıştır. Şehirde büyük bir sessizlik ve sükûnet hâkimdi. Bombardıman sonucu yıkılan evlerin altında yüzlerce ceset bulunmaktaydı. Krallık bayrağı dışında Fas bölgesinden gelen çeteler kendileri için yaptıkları siyah bayrak ve flamaları şehre asmışlardır. Hükümet yanlısı oldukları düşünülen birçok sivil halk yargılanmadan kurşuna dizilmiştir.[115] Badajoz şehri sonrası harekete geçen asi kuvvetleri şehrin çıkışında hükümet kuvvetleri tarafından ağır bir yenilgi ile karşı karşıya kalıyorlardı. Birçok esir vermekle beraber asiler pek çok mühimmat kaybetmişlerdir.[116]

Badajoza şehrinin alınması asi kuvvetler için önemli bir galibiyetti. Yeni yer artık Toledo şehrini almaktı. Bu yüzden bu şehir üzerine yürümek için harekete geçmişlerdir. Bu şehri almak asi kuvvetler için oldukça önemliydi. Çünkü bu şehir

[113] Son Posta, 18 Ağustos 1936, 3.
[114] Halkın Sesi, 18 Ağustos 1936, 4.
[115] Tan, 25 Ağustos 1936, 5.
[116] Tan, 19 Ağustos, 1936, 6.

Madrid üzerine yapılacak olan taarruzun anahtarını teşkil etmekteydi. Artık tüm planlar Madrid'i almak üzerine kuruluydu. Madrid şehri savaşın nihai zaferi demekti.[117]

Savaş uçaklarının sayısı artıkça İspanya iç savaşı için gittikçe önemli bir unsur haline gelmiştir. Özellikle ihtilacılar tarafından Almanya ve İtalya'dan birçok uçak alması sebebiyle hava güçleri daha fazla idi. İspanya hükümeti havadan yapılan bombalı saldırılara engel olabilmek amacıyla stratejik noktalara esirleri götürüp bırakmakta idiler.

Böylece havadan yapılan saldırıyı engellemeye çalışmaktaydılar. Savaş uçakları birbirini kovaladıkları zaman kaçan uçaklar Fransız hava sahasına girerek kendilerini kurtarmaya çalışmışlardır. Hava saldırılarından birçok insan hayatını kaybetmiştir. Özellik İspanya hükümeti tarafın pek çok savaşçı hayatını kaybetmiştir.[118]

Avrupa'daki korku ve endişeli bekleyiş her geçen gün daha fazla artmaktaydı. Almanların tutumu ve İspanya karşısında uyarı ve tehditleri Avrupa'nın İspanya olayından daha çok endişelenmesine sebep olmuştur. İspanya hükümeti tarafından ele geçirilen iki General kurşuna dizilerek öldürülmüştür. Bunun haberini alan ve intikam isteyen ihtilal yanlısı asiler ellerinde bulunan 40 esir askeri kurşuna dizerek misilleme yapmışlardır.[119] Franco'nun sadece Fas bölgesinde büyük bir silah deposu bulunmakta idi. Bunun dışında bir silah deposuna ihtiyacı vardı.

Silah üretimi yapan tüm atölye ve fabrikalar hükümetin elindeydi. Silah ulaşımı için İspanya hükümeti daha avantajlı durumdaydı. Bundan dolayı General Franco silah ve mühimmatlarının bulunduğu fabrikaların olduğu Badajoz eyaletini ele geçirmeye çalışıyordu. Büyük bir avantaj sağlayacaktı bu şekilde Fas üzerinde silah taşıma zorunluluğu ortadan kalkacaktı. [120]

Sen Sebestiyen civarında kanlı çarpışmalar devam etmekteydi. İhtilalci birlikler bu bölgede üstünlük sağlayamamakla beraber pek çok cephane ve silah

[117] Yeni Asır, 25 Ağustos 1936, 6.
[118] Ulus, 14 Ağustos 1936, 8.
[119] Halkın Sesi, 14 Ağustos 1936, 1.
[120] Kurun, 15 Ağustos 1936, 2.

hükümet yanlısı birliklerin eline geçmiştir. Asilerin elinden bulunan bazı mühimmat depoları hükümet yanlısı uçakların attıkları mermiler ve bombalarla kullanılmaz hale getirilmiştir. Hükümet birlikleri asilere kaptırdıkları

Oviedo şehrini almaya çalışmak da ve burada sükûneti sağlamak istemekteydiler. Franco'nun kuvvetleri Malaga üzerine yürüme planları devam etmekteydi. Bu bölge yoğun çatışmalar devam etmek ile beraber, Hükümet askerlerinin bir kısmı ise Granada şehrine taarruza geçmek ile meşguldü.[121]

M.Azana yayınladığı bir bildiride asiler tarafından ele geçirilen Espana ve Nalesco adında iki İspanyol donanmasına ait geminin korsan gemisi ilan edilmesini bildiren bir bildiri yayınlamıştır. İspanya hükümeti kendisine karşı hareket eden her türlü faaliyeti yasadışı ilan ederek yasaklamıştır. Hükümet kendi güvenliğini garanti altına almak amacıyla hareket etmekle beraber kendisi için tehdit unsuru oluşturan her türlü faaliyeti önlemek için kademeli adımlar atmakta idi.[122] Asiler kıyılarda kendi güvenliğini sağlamak için hemen hemen bütün koylara torpil dökmüşlerdir. Muhtemel bir hükümet taarruzuna karşı planlanmış bu savunma şekli ile kendi geçişlerini de kolaylaştırmışlardır.

Yabancı gemiler bu durumdan haberdar edilerek olası bir kaosun önüne geçilmeye çalışılmıştır.[123] Asi kuvvetlerin İrun üzerine yaptıkları yoğun bombardıman neticesinde hükümet kuvvetleri ağır kayıplar vermişlerdi. Halkçı cephe kuvvet eksikliği ve fazla kayıp verilmesinden dolayı ispanyanın, Fransa hududu üzerinde 18-55 yaş arasından bütün askerlerin silâhaltına alınmasına karar verilmiştir. Bu emre itaat etmeyenler için kaçak kararı çıkarılacağı belirtilmiştir.[124] İrun da çatışmaların yoğunlaşması ile birlikte sivil halk şehri terk etmeye başlamıştır. Bir Fransız hastane heyeti ise hududu geçerek yaralı olan sivillere yardım etmeye çalışmışlardır. Hükümet yetkilileri ise İrun şehrinde divanı harp kurarak ele geçirilen asi askerleri kurşuna dizmişlerdir.[125]

[121] Son Posta, 16 Ağustos 1936, 3.
[122] Son Posta,17 Ağustos 1936, 3.
[123] Cumhuriyet, 17 Ağustos 1936, 7.
[124] Halkın Sesi, 2 Eylül 1936, 1.
[125] Anadolu, 2 Eylül 1936, 2.

İspanya harbiye bakanı yaptığı açıklamada hükümet kuvvetlerinin bütün cephelerde ilerlediklerini asileri geri püskürttüklerini ve bu mücadele esnasında yaklaşık olarak 300 asker kaybettiklerini açıklamışlardır. Bu sırada asiler Franco komutasında bulunan savaş uçakları ile 11 hükümet uçağını düşürdüklerini açıklamışlardır. [126] Asilerin bir başka harekât kuvveti olan General Valera kuvvetleri ile beraber Yobodenya'yı işgal etmişlerdir. Asiler ellerine geçirdikleri şehirlerde esir aldıkları hükümet yanlısı kişileri kurşuna dizerek ilerlemeye devam etmişlerdir. Yeni rotası Valera için artık diğer asi kollar gibi Malaga şehriydi. Malaga şehrine doğru kuvvetleri ile beraber yola çıkmıştır.[127] Madrid civarına yerleşmeye çalışan asi kuvvetler destek gelmesini beklemek ile beraber Madrid yolu üzerinde kritik bölgelere mühimmat toplayıp, hükümet kuvvetleri geri püskürtmek için çalışmaktaydılar. Son gelen haberlere bakıldığı zaman genel bekleyiş hükümet merkezinin yakında düşeceği üzerineydi.[128]

Fas bölgesinden takviye kuvvetler gelmeye devam etmekteydi. Taburlar silah ve mühimmatlarıyla beraber kamyonetlerle cephelere nakledilmekteydi. Havadan yapılabilecek saldırılara karşı stratejik yollar tercih edilmekteydi. Özellikle çatışma ve bombardımanların yoğunlaştığı bölgelere takviye kuvvetler yollanmaktaydı.[129] Hükümet kuvvetleri Sevilla üzerine bir taarruzda bulunmaya çalışmıştı. Sevilla çok stratejik bir konumda bulunmakta idi. Özellikle asiler tüm radyo yayınlarını bu şehir üzerinden yapmaktaydı. Psikolojik destek kazanarak savaşta üstün görünmeye çalışmaktaydı. Asi kuvvetler yaptıkları keşif uçuşlarında hükümet kuvvetlerinin Sevilla üzerine geldiklerini görmüşlerdi. Franco birlikleri Sevilla şehrini savunmak amacıyla önlemler almışlardır. Hükümetin yapmış olduğu taarruz başarısızlıkla sonuçlanmış ve birçok hükümet yanlısı asker esir alınmış veya savaşta hayatını kaybetmiştir.[130] Asilerin kumandası altında bulunan hava filoları Madrid şehri ve civarını bombardıman etmeye başlamışlardır. Kara kuvvetlerinin Madrid şehrine henüz varmamış olması nedeniyle havadan şehrin savunma hattı bombalanarak kırılmaya çalışılmıştır. Madrid halkı büyük endişe ve korku yaşamıştır. Franco her ne

[126] Akşam, 30 Ağustos 1936, 5.
[127] Ulusal Birlik, 18 Ağustos 1936, 1.
[128] Ulus, 19 Ağustos 1936, 1.
[129] Cumhuriyet, 24 Ağustos 1936, 1.
[130] Kurun, 24 Ağustos 1936, 2.

kadar sert ve acımasız olduğunu her girişimde belli ettirse de gelecek planları kapsamında daha fazla İspanyol'un ölmesini istemekteydi. Bir açıdan Franco Madrid'in düşmesi ile bu savaşın biteceği hesaplarını yapmaktaydı. Bunu yaparken tüm Madrid halkının zarar görmesi planladığı son amaçtı.[131]

Hükümet kuvvetleri asileri geri püskürtebilmek amacıyla Kurtuba üzerine yürüme kararı almışlardır. Asiler bu çarpışmalarda ciddi zayiatlar vermişlerdir. Kurtuba'nın önemli bir mevkii olan Coma köyü hükümet kuvvetleri tarafından alınmıştır.[132] Malagayı almak için asiler tarafından yapılan her türlü taarruz hükümet taraftarlarının savunmasıyla geri püskürtülmüştür. Şehrin savunulması için Malaga valisi 2.000 gönüllü istemiştir. Buna karşılık yaklaşık olarak yirmi bin gönüllü şehri savunmak için başvurmuştur. Malaga şehri bu şekilde daha güçlü şekilde savunma girişiminde bulunulmuştur. Yeni kuvvetlerin yanında Fransa tarafından gelen silah ve mühimmatlar askerler arasında dağıtılmıştır.[133]

[131] Ulusal Birlik, 24 Ağustos 1936, 1.
[132] Ulus, 25 Ağustos 1936, 3.
[133] Akşam, 29 Ağustos 1936, 2.

İSPANYA İÇ SAVAŞINA KARŞI DIŞ DEVLETLERİN PLANLARI VE GİRİŞİMLERİNİN TÜRK BASININA YANSIMALARI

XIX. yüzyılın başında, İspanya genel haline baktığımız zaman tarım ülkesi olduğunu görmekteyiz. Emekçi halkının yüzde yetmişinden çoğu tarım kesiminde çalışmaktaydı. İspanyol köylüsü orta çağda yaşayan atasının araçlarıyla iş görmekteydi. Ülkenin bütününde, hala ilkel tarım aletleri kullanılmaktaydı. Hektar başına elde edilen verim Avrupa ülkeleri içinde en düşük olanlardan biridir ve işlenebilecek olan toprakların yüzde otuzundan fazlası boş durmaktaydı. Sanayi atölye çağından yeni çıkmış durumdaydı. Sadece Bask bölgesinde demir-çelik fabrikaları büyük kapitalist sanayinin çizgilerini taşımaktaydı.

Katalonya bölgesinde, toplam üretim açısından en büyük önemi olan tekstil sanayi, hala binlerce minik atölye durumundaydı. İspanya'nın yabancı ülke sanayilerinin işlenmiş ürünlerine karşı dünya pazarlarına sunabileceği, kendi toprağının ve toprak altının ürünleridir. Ama yine de bu İspanya, kaçınılmaz bir biçimde, en verimli en önemli kesimlere kırk yıldan beri yatırım yapan yabancı sermayenin gözüne kestirdiği bir ülkedir.

Demiryollarına ve tramvay şebekesine Belçika sermayesi, madenlere, tekstil sanayisi, kimya sanayisine Fransız sermayesi, Katalonya ve Levanten'deki hidroelektrik santrallerine Kanada sermayesi, bakır madenlerine İngiliz sermayesi hâkim durumdaydı. İspanya bir anda kendini yiyecek maddeleri ve hatta belirli ölçüde, işlenmiş ürünler satan bir ülke durumunda bulmuştur. Büyük ekonomik kriz 1929 'da ülkeye büyük bir darbe indirmiştir.

Büyük devletlerce dikilen gümrük engelleri tarım ürünlerinin yolunu kesmekte ve ulusal sanayi ürünlerini güçlükle sindirebilecek durumdaki iç piyasanın yıkılmasına

yol açmaktadır. Yarı sömürge yapısı taşıyan İspanya gibi ülkeler bu krizi toplumsal sonuçları ve ekonomik olarak en ağır şekilde yaşayacaklardır.[134]

Stalin ve Sovyet dış politikası için İspanya'da silahlı bir çatışmanın başlaması ciddi bir ikilem yaratıyordu. Cumhuriyeti kendi kaderine terk etmek, Almanya'nın pozisyonunu güçlendireceğinden Stalin'in yararına değildi; ancak Hitler'i durdurmak için ihtiyaç duyduğu demokratik güçlerin kararlaştırdığı politika ya da karşı çıkmak istemiyordu. Stalin ilk başlarda savaşın İspanyollar arasında bir çatışma olarak sınırlı kalacağına inanıyordu ve eğer faşist müdahale önlenebilirse Cumhuriyet varlığını ve birliğini sürdürebilirdi. Bu nedenle işin başından itibaren İspanya iç savaşı Sovyet Birliği'nin çıkarlarına herhangi bir avantaj sağlamadığı için, Âdem-i Müdahale Anlaşması'nı imzaladı. Şart olarak; Almanya ve İtalya'nın müdahil olmaması durumuydu.

Hitler ve Mussoli'nin her şeye rağmen asilere yardım ettiğine ilişkin işaret ve kanıtlar Stalin'i endişelendirdi. Eğer cumhuriyet kısa sürede yenilirse, Fransa'nın Almanya açısından stratejik pozisyonu radikal bir şekilde zayıflayacak ve Nazi ve Faşist gücün artışı, Sovyet Birliği içinde olumsuz sonuçlara yol açacaktır. Stalin yolu hazırladı. Âdem-i Müdahale Komitesi'ne eğer Almanya ve İtalya anlaşmayı ihlal etmeyi sürdürürse kendisinin de anlaşmaya uymamak zorunda kalacağını bildirdi ve Britanya hükümetinin bu yardımı cumhuriyetçi bölgede yayılmakta olan devrime bir destek ve Nazilerin de bunu açık bir müdahale olarak görmeyeceğini hesapladı. Sovyet Birliği, İtalya, Almanya ve Portekiz'in zaten yapmakta oldukları bir şey olan silah yardımını yapmaya başlamıştı. İspanya merkez bankasının altın rezervleriyle ödenen silahlar savaşın sonuna kadar Sovyet Birliği'nden İspanya'ya gönderildi[135]

Bir Rus heyetinin Madrid'e gittiği haberleri dünya basınında yankı bulmuştur. Temel amacın İspanya iç savaşına müdahil olmadan sona ermesi için çaba sarf etmek olsa da gerçeklik çok farklı bir boyutu bizlere göstermekteydi.

[134] Pierre Broue, *İspanya İç Savaşı*, Çev. Aydın Emeç,1. Baskı, Hürriyet Ofset, İstanbul, 1976, 17.
[135] Casanova, 121.

Hemen hemen her devletin seçilmiş özel bir heyeti hem Franco hem de İspanya hükümeti ile görüşme halinde idiler. Bu görüşmeler sadece barış ve destek görüşmeleri değil aynı zamanda ikili silah ve çıkar hesaplarının temelini oluşturmaktaydı.

İspanya merkez bankası rezervini harcarken, asiler kanadında ele geçirilecek devlet üzerinden yeni vaatler ve sözler neşredilmekteydi. Kati surette nihai amaç ikili ilişkilerin görüş birliğinden ziyade çıkar elde etme amacı taşımaktaydı.[136]Fransa'nın önerisi üzerine gerçekleştirilen ve İspanya iç işlerine müdahale edilmemesi üzerine kurulan proje bir türlü gerçekleştirilememiş. İtalya, ispanyaya gönüllü ve para göndermeye devam etmiştir. İngiltere aracılığıyla ikinci görüşmeler yapılmaya başlanılmıştır. İngiltere, Roma ile yaptığı görüşmede bir komisyon kurularak müzakere edilmesi gerektiğini bildirmiştir.[137]

Fransa'nın İspanya iç savaşına karışılmaması hususunda yapılan girişimlerine Almanya tarafından da olumlu bir cevap gelmiştir. Almanya yaptığı açıklamada Sovyet Birliğinin olaya müdahil olmaması durumunda kendilerinin de tarafsız kalacaklarını beyan etmişlerdir. Fakat Almanya yaptığı bu açıklamaya hiçbir şekilde uymadığını gösteren eylemlerde bulunmuşlardır. Almanlara ait olan savaş donanması İspanyol sularında ilerleyerek Fas bölgesinde demirleyerek General Franco ile görüşmüşlerdir. Bu olay dünya basınında geniş bir yer edinmiştir. Bu durum Paris ve Londra tarafın da korku ve endişe ile karşılanmıştır. İngiltere ve Fransa'nın orta endişesi tam olarak bu idi. Savaş her geçen gün farklı bir boyut kazanmaktaydı[138]

Sovyet Birliği, Fransa'nın Ademi müdahale teklifine sıcak bakmakla beraber resmi olarak gelen açıklamada Fransa'nın yapmış olduğu teklifi kabul ettiklerini ve İspanya iç savaşına müdahil olmayacaklarını bildirmişlerdir.[139] Portekiz, İspanya savaşında ihtilalciler çeşitli yardımlarda bulunsa da savaş artık kendi hudutlarına dayanması ile beraber endişe duymaya başlamıştır. Özellikle kanlı çarpışmalardan sonra birçok İspanyol halkı Portekiz'e doğru kaçmaya başlamış ve buraya sığınmışlardır. Portekiz bu durumdan endişelendiği gibi kendi halkının güvenliğini sağlamak ve olası bir kriz ile baş başa kalmamak için Fransa ve İngiltere tarafından

[136] Ulusal Birlik, 11 Ağustos 1936, 1.
[137] Tan, 14 Ağustos 1936, 2.
[138] Cumhuriyet, 5 Ağustos 1936, 1.
[139] Kurun, 11 Ağustos 1936, 2.

ortaya atılan Ademi müdahale fikrini benimsemiştir. Fransa ve İngiltere'ye verdiği cevapta Portekiz Ademi müdahale sistemini benimsediğini açıklamıştır. Portekiz, Madrid hükümetinden Rosade La Frontiera'da hapsedilmiş olan Portekiz vatandaşlarının serbest bırakılmasını istemiştir. Portekiz Ademi müdahale kararını açıklamakla beraber verdiği beyanata baktığımız zaman, silah ve cephane stoklarının olmadıklarını ifade etmekle beraber sadece Portekiz arazisinde silah transitine göz yumduklarını açıklamıştır.[140]

İspanya hükümeti Fransa ile görüşmelere devam etmekteydi. Özellikle silah yardım konusundan Fransa'dan net adımlar beklenmekteydi. Fransa, İspanya'nın talepleri doğrultusunda bu konuyu parlamentoda görüşme kararı aldı. Fransa parlamentosu silah yardımının olası Fransa güvenliğini tehdit edileceği konusunda hemfikirdi. Özellikle İtalya ve Alman tehdidi Fransa için ciddi bir unsur teşkil etmekteydi. Fransa yaptığı açıklama herhangi bir devletin asilere silah yardımında bulunması dâhilinde, kendilerinin de İspanya hükümetine yardım edeceklerini açıklamıştır. Bunun dışında İspanya'ya herhangi bir yardımın olmayacağını ifade etmişlerdir. Politika aslında bir nevi kendini koruma ve çıkarlarını ön planda tutma şeklinde kendi mekanizmasını oluşturan bir sistemdi. Hâlbuki gerçeklere şöyle bir göz attığımız zaman asilerin silah ve gıda desteğini aldığını, Fransa'nın da silah yardımında bulunduğunu net şekilde görmekteyiz. Yapılan açıklamaların tek geçerli yanının belki de tüm müdahalelerin gayri resmi yollarla yapılmış olması idi. Tabi bunun yanında Avrupa'nın birçok yerinde halk gösteriler düzenleyerek medeniyet ve faşizm arasındaki çatışmada İspanya'ya yardım edilmesi gerektiğini ifade etmişlerdir.[141] Madrid hükümeti özellikle kendi dış politikalarını güven altına almak ve dünya ile iletişimini sağlamak için kendi elçilerine haber yollatarak bağlılık bildirmeleri istemiştir. Ancak birçok ülkede görev yapan İspanya elçileri dönüş yapmayarak istifa ettiklerini bildirmişlerdir.[142] Buna ek olarak hükümet özel birçok vapura müsadere yolu ile el koyarak burada bulunan işçileri de savunma bakanlığı bünyesine dahil etmiştir. İspanya hükümeti bir şekilde elinde bulunan tüm imkanları kullanarak asilere karşı elini güçlendirmeye çalışmaktaydı.[143] Asiler tarafından ise tüm

[140] Kurun, 16 Ağustos 1936, 6.
[141] Son Posta, 31 Temmuz 1936, 1.
[142] Halkın Sesi,31 Temmuz 1936, 4.
[143] Ulus, 31 Temmuz 1936, 3.

bahriyelerin kendilerine katılmalarını gerektiğini bildirmiştir. Aksi takdirde hükümet yanlısı hareket eden kişilerin asılacağını ifade etmişlerdir. Hükümet asilerin tehditlerine maruz kalarak kaçmaya çalışan birçok rütbeli askeri zapt etmiştir. Bazı gemiler asilerin eline geçme ihtimali düşünülerek doğrudan hükümet gözetimine alındı. Birçok mürettebat gözaltına alındı.[144] Yağma olayları devam ederken İngiliz bankaları da bundan nasibini alarak yağma edilmiştir.[145]

Fas bölgesine Almanya ve İtalya tarafından asker çıkarılması ve burada yapılan görüşmeler neticesinde, Fas üç parçaya bölünmek isteniyor gibi bir algı genel itibariyle oluşturulmuş durumdaydı. Bu gelişmeler yaşanırken Fransa yirmi beş adet uçağını Barcelona şehrine yollamıştır. İspanya ve asiler için yapılan yardımlar bazen çeşitli aksiliklerle de karşılaşmıştır. Asilerin hâkim olduğu alana inmek isteyen bazı Alman uçakları İspanya hükümeti kontrolündeki bölgelere inince bunlara el konulmuştur. Fas'a doğru yola çıkan İtalya'ya ait uçak arza nedeniyle Cezayir'e inmek zorunda kalmıştır. Burada İtalya uçağına el konulmuş ve pilot hapse atılmıştır. Diplomatik münasebetler sonucu özgürlüğüne kavuşabilmiştir. Fransa General Franco'ya engel olabilmek için çeşitli yaptırımlar ve ambargolar uygulama yoluna başvurmuştur. Petrol, silah ve askeri malzeme olarak kullanılacak olan her türlü ham maddenin satışına yasaklama getirmiştir. Fransız şirketlerine bu konuda hassas davranmaları gerektiğini bildiren emirler göndermiştir.[146] Almanlara ait olan savaş uçaklarının Sevilla yerine İspanya hükümetine ait kuvvetlerin olduğu bölgeye inmesi üzerine İspanya hükümeti tarafından ele geçirildi. Bu durum üzerine Almanya hükümeti uçakların bırakılması gerektiğini açıklamıştır. Uçakların bırakılmaması halinden diplomatik ilişkilerin sona ereceğini bildirmişler. [147] Almanya'nın talebine olumlu cevap veren İspanya uçakların geri verileceğini açıklamıştır.[148]

İtalya'nın General Franco'nun birliklerine yardım amaçlı gönderdiği uçaklar dünya basınında geniş bir yer buldu. Özellikle Fransa'nın daha önce yaptığı açıklamalara sebep oluşturacak her olay olmuştu. İtalya doğrudan İspanya olayına müdahil olmuş durumdaydı. Fransa ve Belçika tarafından İspanya hükümetine silah

[144] Halkın Sesi, 31 Temmuz 1936,4.
[145] Anadolu, 31 Temmuz 1936, 1.
[146] Cumhuriyet, 12 Ağustos 1936, 7.
[147] Cumhuriyet, 14 Ağustos 1936, 1.
[148] Kurun, 14 Ağustos 1936, 1.

yardımında bulunulacağına dair açıklamalar gelmiştir. Her ne kadar gayri resmi yollarla yapılan silah alışverişi olsa da resmi yollara başvuru sebepleri de bir şekilde kendiliğinden doğmaktaydı. [149] Fransa'nın temel amacı hiçbir devletin İspanya iç savaşına dahil olmamasıdır. Son hadiseler sonrası Fransa yeni yollara başvurmak için İngiltere ile görüşmelere başladı. Fransa, İngiltere ile yaptığı görüşmede bu konuda önlem alınması gerektiği üzerine durmuştur.[150] Fransa ile İngiltere görüşmeleri neticesinde İngiltere Akdeniz ülkelerinin bir konferansta bir araya gelmeleri gerektiği fikrini ortaya atmıştır. Fransa tarafından bu teklif olumlu karşılanmıştır. Diplomatik bağlantılar ve ikili görüşmelere savaşın gidişatı ile ilgili önemli sonuçlar doğuracağına inanılmıştır. Bu durum yalnız İspanya Savaş'ının meselesi değildi. Aynı zamanda serbest hareket eden İtalya devletine bir uyarı mahiyeti taşımaktaydı. İngiltere, görüşmeleri neticesinde Fransız parlamentosu tekrar bir araya gelerek yapılacak hamleler üzerine kendi aralarında istişarede bulunmuşlar. İtalyan yanlısı bir İspanya devleti, Fransa ve İngiltere için önemli bir sorun teşkil etmekteydi. [151] Fransa, İtalya devletine acil telgraf çekerek İspanya iç işlerine müdahil olunmaması gerektiğini bildirmiştir.[152] Bunun yanında İtalya'nın yaptığı yardımları göstererek Fransa'da resmen İspanya hükümetine silah vereceğini açıklıyordu.[153] İspanya'daki kargaşalardan kaçmaya çalışan İspanyol elçiler kendi ülkelerine kaçmaya başlamışlardır. Bunlardan biri olan Arjantin'in İspanya elçisi hakkında kısa süreli haber alınamaması üzerine endişeye neden olmuştur. Fakat kısa süre sonra elçi sağ salim ülkesine dönebilmiştir.[154] Madrid hükümeti fayda sağlamadıklarını düşündükleri Avrupa ve Amerika'da bulunan elçilik ve konsolosluklara mensup olan yaklaşık otuz kadar sekreterin işine son vererek görevlerinden almışlardır. Birçok general ve yüksek rütbeli askeri personel bakanlık emrine alınmıştır.[155]

Kolombiya Hükümeti, Amerika dış işleri bakanlığından Madrid'deki Kolombiya elçisiyle konsolosunun Amerikan elçiliğine sığınmalarına izin verilmesini istemiştir. Bunun üzerine dış işleri bakanlığı, Madrid şehrindeki Amerikan elçiliğine

[149] Ulusal Birlik, 1 Ağustos 1936, 1.
[150] Son Posta, 2 Ağustos 1936, 1.
[151] Kurun, 2 Ağustos 1936, 2.
[152] Haber, 3 Ağustos 1936, 4.
[153] Son Posta, 3 Ağustos 1936, 1.
[154] Yeni Asır, 14 Ağustos 1936, 1.
[155] Anadolu, 14 Ağustos 1936, 1.

gereken talimatı vermiştir.[156]Franco'nun verdiği demeçlere baktığımız zaman kazanmaları halinde yeni sistemi açık açık anlatmaktadır. Franco'' Eğer biz galip gelirsek İspanya, Portekiz de Almanya'da, İtalya'da mevcut olduğu tarzda kooperatif bir sistem esasına dayanarak idare olunacaktır.'' Franco bir nevi yeni sistemin tek elden yönetim olacağını ifade ederek bunun için tek kişi tarafından yönetilen ülkeleri örnek göstermekteydi.[157] İspanya sularında demirlemiş olan Almanya harp gemisi bazı alman vatandaşı olan kişilerin kurşuna dizilerek öldürülmesine bahane ederek Barcelona şehrine asker çıkarmışlardır. Bu durum Avrupa ve dünya tarafından endişe ile karşılanmıştır. İtalya ise öldürülen vatandaşları için İspanya hükümetinden tazminat istemişlerdir. Asilere karşı sempatisi olan Almanya artık savaşa doğrudan müdahale etmeye fiili olarak askeri yardımda da bulunmaya başlamıştır. Amerikan elçisinin öldürülmesi olayları daha karışık hale getirmiştir. Artık dünya İspanya'daki iç savaşın nelere sebep olabileceğini tam olarak kestiremiyordu. [158]

Moskova'da kızıl Meydan'da toplanan işçiler, İspanya Hükümetine yardım edilmesi gerektiğini belirterek burada çeşitli yardımlar toplanmıştır. İspanya savaşına katılmak için gönüllü olan birçok kişim İspanya'ya doğru hareket etmiştir.[159] Moskova işçilerinin, faşizme karşı savaş verdiklerini belirterek, İspanya'daki işçi kardeşlerinin yanında olduklarını ve faşizmi beraber yeneceklerini açıklamışlardır. Moskova'da toplanan yaklaşık 1 milyon sterlin Madrid hükümetine gönderilmiştir.[160] Birçok memleketten kişisel gönüllülerin İspanya'ya giderek Cumhuriyetçilerin safına katılması İtalya'nın işini kolaylaştırdı ve gönüllü adı altında birçok İtalyan askeri milliyetçilerin yardımına gönderildi. Deniz yoluyla da silahlar taşındı.[161] Fransız komünist partisi, sosyalist partisini İspanya işlerini konuşmak için bir toplantıya çağırmıştır. Yapılan açıklamada İspanya'da bulanan kardeşlerine daha fazla yardım edilmesi gerektiğini bildirmişlerdir. Bunun dışında Fransız hükümetinin Paris şehrinde açılan ve İspanya savaşına gönüllü olarak katılmak isteyenlerin kaydının tutulduğu büronun kapatılmasına yönelik kararına karşı çıktıklarını duyurmuşlardır. İspanya

[156] Ulus, 17 Ağustos 1936, 1
[157] Tan, 12 Ağustos 1936, 2
[158] Halkın Sesi, 11 Ağustos 1936, 1
[159] Tan,5 Ağustos 1936, 1
[160] Yeni Asır, 6 Ağustos 1936, 5
[161] Armaoğlu, 328.

ülkesine gitmek isteyenlere yardım edilmesini ve bunlara engel olacak farklı girişim ve faaliyetlere son verilmesi gerektiğini bildirmişlerdir.[162]

Portekiz tarafından yapılan açıklamalar şu şekildeydi; Tanca tarafsız bölge ilan edilecek (Portekiz açısından önemli bir jeopolitik konuma sahipti), Sovyet devleti dahi diğer beş devletin âdemi müdahale formülüne uymasını istemiştir. Bunlara ek olarak kendi güvenliğini garantiye almak için Fransa ve İngiltere'den toprak bütünlüğünün garanti altına alınması gerektiğini belirtmiştir. Diğer devletler gibi Portekiz'de kendi çıkarlarını dış politika malzemesi haline getirmiştir. Olası bir döngü değişimine karşılık hedef haline gelecek olan Portekiz, İngiltere ve Fransa gibi iki güçlü devletten garanti alarak kendi korumak istemiştir. Almanya ve İtalya'ya yakın olan Portekiz için en güvenli liman düşmanı olabilecek olan Fransa ve İngiltere devletlerinden garanti alarak geleceğini koruma altına almış olacaktı.[163] İtalya, Fransa'nın tarafsızlık teklifini belirli koşullarla kabul edecekleri beyan etmişlerdir. Almanya ve Rusya'nın İspanya iç işlerine müdahil olmamasını ve herhangi bir yardımda bulunulmaması şartını öne sürmüşlerdir.

Müzakerenin belirli devletlerarasında kalmamasını talep etmişlerdir. Fransa için ise İspanya iç savaşında taraf tutmaması gerektiğini bildirmişlerdir. [164]Almanya, İtalya ve Portekiz, âdemi müdahale itilafına çok sıcak bakmamakla beraber, kendilerinin yaptığı yardımında etkisiyle ihtilali yakın zamanda Franco ve birlikleri tarafından kazanacaklarını düşünmekteydiler. Fransa bu durumdan oldukça rahatsız olmakla beraber, İngiltere hükümetinin Berlin ve Roma üzerinde tesir etkisi olmaması endişeye ve kaygı daha fazla artmaya başlamıştır. İngiltere ve Fransa arasında yapılan müzakerelerde de olumlu bir sonuç elde edilememiştir.[165]

Danimarka hükümeti yaptığı açıklamada İspanya'ya herhangi bir silah yardımı yapmayacağını açıklamıştır. Eğer Ademi müdahale konusunda bir ittifak oluşursa kendilerinin bu ittifakta yer alacağını bildirmişlerdir.[166]

[162] Akşam, 14 Ağustos 1936, 1.
[163] Cumhuriyet, 9 Ağustos 1936, 8.
[164]Kurun, 6 Ağustos 1936, 1.
[165] Haber, 14 Ağustos 1936, 1.
[166] Tan,2 Ağustos 1936, 8.

İngiltere hükümeti devletlerin İspanya iç işlerine müdahale edilmemesi konusunda artık somut adımlar atmak amacıyla beraber yeni kararlar alınması gerektiğini belirtmiştir. Âdemi müdahale kapsamında Fransa ile beraber hareket eden İngiltere hiçbir şekilde İspanya'ya silah ve mühimmat satılmaması gerektiğini ifade ederek bu kararı almıştır. Buna ek olarak İngiltere'den herhangi bir partinin İspanya iç işlerine müdahil olarak silah satılması ve yardım edilmesi yasaklanmıştır. İngiltere durumun ciddiyetinin farkına vardığı için somut kararlar alarak olası bir savaş hali olması durumunun önüne geçmek istemiştir. Resmi olarak silah satışını net bir şekilde yasaklamıştır. İngilizlerin hava, kara ve deniz yoluyla hiçbir şekilde İspanya olayına müdahil olmaması belirtilmiştir. İngiltere'nin uygulamaya koyduğu bu ambargoya Fransa hükümeti aynı şekilde uyacağını garanti ederek, bu çerçeve doğrultusunda kararlar almıştır.[167] İspanya işlerine müdahale edilmemesi yolundaki Fransız teklifine, Portekiz, Bulgaristan, İrlanda, Yunanistan ve İsveç'ten olumlu cevaplar gelmiştir. Bu kararlar ile birçok devlet Fransa işlerine müdahale etmeme kararı almıştır.[168]Savaşın getirdiği etkiler Fas bölgesinde problemlerin ortaya çıkmasına neden olmuştur. İhtilal savaşı artık Fas bölgesinde de kendini göstermeye başlamıştır. Fas bölgesinde bulunan yerliler artık Franco ordusuna katılmak ve yardım etmek istemediklerini belirtmişlerdir. Bu yüzden çatışma ve huzursuzluklar Fas bölgesinde baş göstermeye başlamıştır. Fas bölgesinde bulunan arazi sahipleri mallarını alarak bölgeden uzaklaşmak için hareket etmişlerdir. İhtilal savaşı dönüp dolaşıp ilk başladığı yere gelmiştir. Franco yerli halkın sesini bastırmak için zorluk kullanma yoluna giderek ortaya çıkan isyanları sert şekilde bastırmıştır.[169] Birçok defa belirli miktarda silah Fransa hududundan tren yoluyla, İspanya hükümetine gelmekteydi. İspanya'ya silah veren devlet sadece Fransa değildi. Belçika fabrikaları da İspanya hükümetinden aldıkları siparişleri yerine getirerek sürekli silah ve mühimmat göndermekteydiler. Bu yardımlar sayesinde Madrid hükümeti yeni ve modern bir ordu kurma girişiminde bulunmuşlardır.[170]İhtilalcıların, emrinde bulunan yaklaşık olarak 20 adet savaş uçağı, Madrid üzerinde uzun süre uçuş yaparak hükümet kuvvetlerine ait olan hangarları bombalamışlardır. Şehrin birçok yerini bombalayan asiler şehirde panik havası

[167] Tan, 16 Ağustos 1936, 9.
[168] Ulusal Birlik, 17 Ağustos 1936, 4.
[169] Son Posta, 25 Ağustos 1936, 3.
[170] Halkın Sesi, 25 Ağustos 1936, 4.

yaratmayı başarmışlardır. Hükümet tarafından yapılan resmî açıklamaya baktığımız zaman bombardımanlar sonucu herhangi bir kaybın olmadığı belirtilmiştir.[171]

Eski kral Alfonso asilere desteğini yazmış olduğu bir mektup da ifade etmiş. Mektubunda Alfonso' 'giriştiğiniz harekâttan bir an olsun vazgeçmeyin, hiçbir şey sizi alıkoymasın, zafer çok kısa sürede bizim olacaktır. Ben sizin ve size inanan insanların emrine daima hazırım bütün isteklerinizi yerine getireceğim.''[172]Kral Alfonso'nun en küçük oğlu olan Don Juan asilere katılmak için girişimde bulunmuştur.

General Franco ise bu talebi ret ederek geri çevirmiştir.[173] İtalya yapmış olduğu resmî açıklamada, İspanya ülkesine gönderilecek silahlara ambargo koyma kararı almıştır. Silah ihracatını durdurma kararı almıştır. İspanya büyük elçisi ise bu karar sonrası istifa etmiştir. Asiler tarafından radyo üzerinden yapılan açıklamaya baktığımız zaman, İspanya hükümetinin İspanya milli bankasındaki altınları silah almak amacıyla Fransa'ya gönderilmesini protesto ettikleri ve bu olayı kınadıklarını açıklamışlardır.[174] İspanya konusunda âdemi müdahale komisyonu kurulması konusunda somut adımlar atılmaya başlanılmıştır. Fransa ve İngiltere dışında komisyona olumlu bakan devletler Türkiye, Belçika, Danimarka hükümetleri olmuştur. Komisyonun toplanma yeri olarak Londra şehri belirlenmiştir.[175]

İspanya 'da barışın sağlanması için bazı ülkelerde gösteriler yapılmıştır. İspanya hükümetine yardım edilmesi gerektiğine dair açıklamalar yapmışlardır. Bunlardan biri olan Fransa'da toplanan yüz bin kişi gösterilerde bulunup İspanya hükümetine savaş uçağı gönderilmesi gerektiğini ifade edere, İspanya lehine barış sloganları atmışlardır. Bununla beraber Fransa'dan birçok gönüllü İspanya'ya giderek savaşa katılmıştır.[176]

Franco mevcut kuvvelerinin sayısı yaklaşık olarak 30.000 asker civarındaydı. Madrid şehrinin alınmasının güçleştiği bir dönemde Franco destek takviyeye ihtiyaç duymuştur. Bunun için en uygun devlet Almanya olarak karşımıza çıkmaktaydı.

[171] Anadolu, 25 Ağustos 1936, 5.
[172] Haber, 29 Ağustos 1936, 4.
[173] Anadolu, 6 Ağustos 1936, 1
[174] Ulus, 29 Ağustos 1936, 5.
[175] Cumhuriyet, 30 Ağustos 1936, 6.
[176] Haber, 10 Ağustos 1936, 1.

Madrid şehrini savunan 100.000 kişi vardı. Franco bunu bildiği için zorunlu olarak asker sayısını arttırmaktan başka çaresi bulunmamaktaydı. Almanya'dan gelen asker ve mühimmatlar aynı şekilde İtalya'nın göndermiş olduğu birlikler artık yeterli değildi. Franco bunun farkında olduğu için Almanya'dan 50.000 asker istedi.[177] General Franco'nun Madrid önlerinde ağır bir yenilgi alması üzerine tek çareyi gelecek olan Alman ve İtalyan yardımına bağlamıştı. Bu esnada İngiliz basını bu savaşın sadece Almanya ve İtalya'nın gayreti ile son bulacağını belirtiyordu. İngiltere ve Fransa tarafından bir nevi Hitleri ikna etme çabaları içinde bulunmakta idi. Fakat Hitler düşüncesinde savaşın bitmesi için çözüm yolunun daha fazla şiddetlenmesi gerektiğini düşünmekteydi. Bu şekilde kızıl hükümet kurulmayacak ve Hitlerin de ön gördüğü gibi Franco birlikleri kazanarak kendi hükümetlerini kurmuş olacaklardı.[178]

Fransa'nın girişimleri sonucunda kurulan Ademi müdahale komisyonun toplamda 27 üye devletten oluşmaktaydı. Komite yapmış olduğu son toplantıda kontrol planını gerçekleştirmek amacıyla birtakım masrafların olacağını ifade ederek para toplanması gerektiğini açıklamıştır. Komisyon masraflar için 80 milyon franklık bir ihtiyaçlar listesi çıkarmıştır. Bu giderlerin üye devletler arasın pay edilmesi gerektiğini bildirmiştir. Fakat bu durum o kadar kolay olmayacaktı. Üye devletlerden biri olan Romanya bu duruma itiraz ederek para yardımının yersiz olduğuna kanaat getirerek, para yardımında bulunmayacağını açıklamıştır. Romanya ile aynı fikirde olan başka devletlerde aynı itirazda bulunmuştur. Gözlerin çevrildiği Almanya ise bu yardımı yalnızca belirli şartlarda yapacağını ifade etmiştir. Almanya ilk olarak ödemenin mark cinsinden olmasını talep etmiştir. Buna ek olarak Almanya paranın kullanılacağı her konu ile ilgili Almanya'nın görüşünün alınması ve Alman çıkarlarına ters düşen bir durumunda paranın kullanılmaması gerektiğini ifade etmiştir.[179]

İngiltere, İspanya şehrine gönüllü kişilerin yollanmasının engellenmesi için kanun çıkarmıştır. Fransa da bu konuda resmi bir adım atarak aynı şekilde bir kanun çıkarmıştır.[180] Asiler, Malaga şehrini bombardıman etmeleri sırasında Amerikan konsolosluğuna ait olan bina bombalardan nasibini almıştır. Konsolosluğun daha

[177] Cumhuriyet, 2 Ocak 1937, 9.
[178] Son Posta, 2 Ocak 1937, 3.
[179] Cumhuriyet, 7 Ocak, 1937, 9.
[180] Haber, 17 Ocak 1937, 6.

önceden başlatılmasından ötürü herhangi bir can kaybı yaşanmamıştır. Yaşanılan bu olay Amerika tarafından sert bir dille protesto edilmiştir.[181] Ademi müdahale komisyonu tarafından alınan yeni kararlar gereği İspanya ülkesine giriş ve çıkışlar denetim altına alınacaktı. Özellikle gönüllü ve malzeme sevkiyatları komisyon tarafından kontrol altına alınmak istenmiştir. Harp malzemesi ülkeye giriş konusunda bazı kontrol noktaları kurulmuştur. Bu uygulamaya Burgos ve Valencia hükümetleri karşı çıkmışlardır. Komisyon kontrol noktalarını İspanya ve İspanya kara suları dışında faaliyet göstereceklerini açıklamışlardır. Bunun üzerine Valencia ve Burgos hükümetleri belirli şartlarla bu komisyonun faaliyetlerine onay vereceklerini belirtmişlerdir.[182]

Ademi müdahale komisyonu İspanya'ya gidecek olan gemiler limanda bekletilecek burada komisyon üyeleri tarafından gemiler kontrol edilecekti. Alınan kararlara baktığımız zaman hükümetin denetiminde olan limanları Almanya ve İtalya komisyon üyeleri tarafından denetlenecekti. Aynı şekilde Franco birliklerinin elinde bulunan limanları ise Sovyetler ve Fransa tarafından denetlenecekti. İngiltere ise bu düzenlemede hâkim rolünü üstlenmiştir. Sınır güvenliği içinde İspanya-Fransa ve İspanya- Portekiz sınırları kapatılacaktı. Komisyon tarafından alınan bu kararlar bir an önce uygulanmaya başlanılmıştır. Fakat Almanya, İtalya ve Sovyetler arasında anlaşmazlıklar baş göstermeye başlamıştır. Sovyetlerin bazı şartlar öne sürmesi Almanya ve İtalya tarafından bahane olarak değerlendirilmiştir. Her devlet komisyonda söz hakkının bulunmasına rağmen kendi isteklerinden çok rakiplerini zorda bırakma çabası içinde olmuşlardır. [183]

Karışmazlık komitesi İspanya'ya gönüllü gönderilmesini yasaklayan kararı 16 Şubat 1937' de kabul etti. Komitenin kararı ile bu tarihten itibaren gönüllü geçişişine izin veren devletlerin sorumlu olacağını ifade etmiştir. Türkiye bu karara uygun olarak hareket etmiştir. Türkiye 20 Ocak 1937 imzaladığı kararname ile İspanya da devam etmekte olan harbe iki tarafa da yardım etmek üzere katılmak isteyen Türk vatandaşlarına uyarıda bulunarak cezai işlemin uygulanacağını bildirmiştir. Bu

[181] Kurun, 17 Ocak 1937, 2.
[182] Cumhuriyet, 21 Ocak 1937, 5.
[183] Yeni Asır, 21 Ocak 1937, 5.

kararlar resmî gazete yayınlanmıştır.[184] Sovyet Rusya, İspanya da ciddi anlamda bir ihtilal ocağı kurmaya çalışma girişimi içindeydi. Bundaki temel neden Almanların, İspanya ihtilal savaşında fiili olarak yer almaları ön plana çıkmaktaydı. Sovyet Rusya, Alman müdahalesi arttıkça hükümet olarak İspanya'ya daha fazla yakın durmaya çalışmaktaydı.[185]

İspanya hudutları kontrol edilme yöntemi üzerinde tartışmalar yaşansa da ortak noktada bu iş düzenli şekilde yapılmaya çalışılmıştır. Sovyet Rusya İspanya sahillerini kontrol etme noktasında arzulu ve istekli görünmekteydi. Fransa hudutlarını kontrol eden memurların harp gemilerine binerek hangi millete mensup olursa olsun, kendilerine ait kontrol noktasında özellikle ticaret gemilerini kontrol etmeleri istenmekteydi. İngiltere bu uygulamayı uygun bulmakla beraber yeni kararlar ve bazı değişiklikler yapabileceğini ifade etmekteydi.[186] Kendini gelecekte tekrar kral olarak gören fakat bunu yaşayamayacak olan Alfonso İspanya olaylarını yakından takip etmekteydi. General Franco, Malaga şehrini ele geçirmesi üzerine, Roma da bulunan kral Alfonso tarafından tebrik telgrafı yollanmıştır.[187]Karışmazlık komitesi, komite de temsil edilen hükümetlerin, İspanya'ya gönüllü gitmesini engellemek amacıyla İspanyol sahillerinin kordon altına alınması gerektiğini bildirmişlerdir. İngiltere bu konuda diğer devletlerle müzakere halinde olduklarını açıklamışlardır. İngiltere özellikle Portekiz ile bu konuda diplomatik bilgi alışverişinde bulunmuştur. Portekiz hükümeti İspanya'ya gönüllülerin gitmesine engel olacağını ifade etmiştir. İngiltere kendi filoları ile birlikte Portekiz filolarında körfez bölgesinde kordon kurması gerektiğini ifade etmiştir. Bu şekilde giriş ve çıkış organizasyonları daha kontrollü gerçekleşmiş olacaktı.[188] İngiltere'nin baskısı sonuç vermiş Almanya, İspanya iç savaşına gönüllü sevk etmeyeceğini belirterek bu konuda kanun çıkarmıştır. Bu kanunda Hitler ve dâhiliye nazırı Frikin ve hariciye nazırı Baron Van imzası bulunmaktaydı. Aynı şekilde Belçika hükümeti bu konuda bir kanun çıkararak

[184] Gültekin Birlik, İspanya İç Savaşında Türkiye'nin Dış Politikası, *Cumhuriyet Tarih Araştırmalar Dergisi,* (24), 2016, 128.
[185] Akşam, 4 Şubat 1937, 2.
[186] Akşam, 7 Şubat 1937, 2.
[187] Akşam, 20 Şubat 1937, 2.
[188] Ulus, 21 Şubat 1937, 3.

yayınlamıştır. Alınan kararlar ve atılan imzalar sadece kâğıt üzerinde kalmıştır. Gönüllü ve mühimmat sevkiyatı tüm hızıyla devam etmiştir.[189]

Ademi müdahale komisyonunda çatlaklar giderek artmaya başlamıştır. Portekiz kendi ülkesinin limanlarında Sovyet harp gemilerinin demir atıp kalmasını istemediklerini beyan etmişlerdir. Kanarya adalarında bulunan Ademi müdahale komisyonu yazdıkları raporda bu durumun oldukça masraflı olduğunu ve bir milyon İngiliz parasına ihtiyaç duyduklarını dile getirmiştir. Devletlerin siyasi sınırlar ve müdahaleler dışında anlaşamadıkları bir değer konu para ödemeleri ve pay etmeleri üzerine tartışmalar yaşanmaktaydı.[190]Franco birliklerinin Madrid şehrini çevreleme planları yaptığı bu dönemde İspanya Dışişleri bakanı Del Vayo, Almanya ve İtalya devletlerinin İspanya iç işlerine müdahale etmesini protesto etmiştir. İngiltere ademi müdahale komisyonun etkin şekilde sahada olduğunu ve şu an İspanya da bulunan gönüllülerin daha önce gitmiş olduklarını belirtmiştir.[191]

Ademi müdahale komisyon kararları yeniden alınmıştır. Bu defa giden gönüllülerin geri çağrılması gerektiğini açıklamışlardır. Bu sırada Fransa işçi ve Liberal partisi yaptıkları açıklamada İspanya topraklarında yüz bin İtalyan gönüllü olarak asi birliklerinin yanında savaştıklarını açıklamışlardır. Tabi bu sayı abartılı olmakla beraber yaklaşık olarak 50-60 bin İtalya'nın, Franco saflarında savaştığını görmekteyiz. Fransa hükümeti İtalyan devletine başvurarak ordularını İspanya'dan çekmesi gerektiğini ifade etmiştir. İtalya bu durumu yalanlayarak İspanya da sadece gönüllü İtalyanların bulunduğunu ve askeri bir müdahale gerçekleştirmediklerini açıklamışlardır. [192]

Franco bu konu ile ilgili yaptığı açıklamada kendi birlikleri içinde yabancı devletlere ait kuvvetlerin hiçbir şekilde bulunmadığını açıklamıştır. Evet, doğrudan bir askeri müdahale yoktu. Resmi bir askeri saldırı yoktu. Ama askeri birlikler mühimmatlar, silahlar tamamına yakını Alman ve İtalyan devletine aitti.[193] Her ne kadar Ademi müdahale komisyonu yeni kararlar alıp yeni uygulamalarda bulunmaya

[189] Yeni Asır, 21 Şubat 1937, 7.
[190] Cumhuriyet, 7 Mart 1937, 5.
[191] Tan, 12 Mart 1937, 3.
[192] Kurun, 12 Mart 1937, 4.
[193] Ulusal Birlik, 16 Mart 1937, 1.

çalışsa da işin aslı çok farklı bir boyut kazanmış durumdaydı. İspanya suları tamamen Fransa, İngiltere, Almanya, İtalya ve Rusya kontrolü altında bulunmaktaydı. İngiltere ve Fransa ikili oynamaya devam etmekteydi. İngiltere İspanya hükümeti ile ilişkileri koparmamakla beraber, General Franco'ya ticari anlaşmalar için heyet göndermiştir. Aynı şekilde Fransa da General Franco ile ticari anlaşmalar imzalamıştır. Bu durumun aksine Almanya ve İtalya tamamen saflarını net bir şekilde belirlemişlerdir. Artık Almanya ve İtalya nezdinde General Franco İspanya devletinin tek lideriydi.[194] Ademi müdahale komisyonun, İspanya savaşına katılan gönüllülerin geri çağrılması kararına İtalya karşı çıkmıştır. İtalya'nın bu kararı endişeye yol açmıştır. Ademi müdahale sistemi bu muhalif açıklama ile son bulma noktasına gelmiştir. Sürekli toplantı kararı alan ademi müdahale komisyonu 44. Toplantısında kara ve deniz kontrol planını yeniden gözden geçirme kararı almıştır. İtalya'nın almış olduğu karar bu toplantıda gündeme getirilmemiştir. Bir nevi komisyonun dağılması önlemeye yönelik masa da tartışma İtalya konusunda sağ duyulu davranmaya çalışmışlardır. Tabi bu durum toplantıda tartışmaların yaşanmasının önüne geçememiştir. Ademi müdahale komisyonu temel olarak İspanya savaşının bir an önce son bulmasına yönelik oluşturulmuş olsa da asıl gaye İtalya, Almanya, İngiltere, Fransa ve Rusya gibi sözü geçen devletlerin kendi çıkarlarını korumak amacıyla hareket etmekteydi. İtalya çıkarları zarar görmesi durumu söz konusu olunca komisyonda çatışmalar baş göstereme başlamıştır. Ortak bir çıkar kararı almak komisyon için oldukça zor bir durumdu.[195]

Ademi müdahale komisyonun gönüllüleri geri çağırma ve sahillerin kontrolünü denetlemek üzere aldıkları karara itiraz eden İtalya, İspanya'da birçok kayıp vermesini de göz önünde bulundurarak İspanya'ya iki kolordu gönderme kararı almıştır. İtalya, Fransa'nın Ademi müdahale komisyonun kararlarına uymadığını belirterek iki kolorduyu İspanya'ya göndermek zorunda kaldığını açıklamıştır.[196] İtalya'nın İspanya'ya iki kolordu gönderme kararına mâni olmak isteyen İngiltere ve Fransa yeni tedbirler alınması gerektiğini belirterek komisyonunda bu konuda ortak karar alması tüm ülkeler için daha sağlıklı olabileceğini ifade etmişlerdir. Ademi müdahale

[194] Akşam, 17 Mart 1937, 5.
[195] Tan, 25 Mart 1937,1.
[196] Akşam, 25 Mart 1937, 1.

komisyonunda İtalyan ve Rus delegeler arasında sert tartışmalar yaşanmıştır. Fransa bu durum için sabırlarının tükenmek üzere olduklarını ifade ederken, İngiltere açısından imparatorluk yolu olan Akdeniz güvenliği tehlikeli boyutlar kazanmaya başlamıştır.[197] İtalya'nın tutumu ile beraber Avrupa siyasi ufku birdenbire kararmaya başladı. İtalya birtakım bahaneler ileri sürmekle beraber asıl mesele Londra'da gönüllülerin geri çekilmesi kararı alındığı sıra Franco birliklerine bağlı İtalyanların cephede ağır bir yenilgi almasıydı. İtalya bu durum karşısında yeni birlikler göndererek hem intikam almak hem de Franco'nun elini güçlendirmek istemişlerdi. Çıkarları tehlikeye giren İngiltere ve Fransa bu konuda ortak hareket etme kararı almışlardır.[198]

İtalya'nın İspanya işlerine bu kadar açık bir müdahalede bulunması işleri tamamen daha karmaşık hale getirmiştir. Asıl korkulan durum İtalya ile hareket eden Almanya aynı kararı alacak mıydı? Bugüne kadar İspanya konusun da gizli şekilde çarpışan devletler artık sahneye çıkma durumları söz konusu olmaya başlamıştır. Yapılan görüşmeler neticesinde İtalya'nın tutumu karşılıklı çıkarların gözetmesi amacıyla uzlaşma sağlanmıştır. İtalyan başvekili Mussoli'nin Akdeniz de bir harp çıkarmak istemediğini açıklamıştır. Olası bir dünya savaşı çıkarlar söz konusu olduğu için şimdilik engellemiş oldu.[199] Ademi müdahale komisyonuna ilk itiraz eden ve sürekli muhalif olan İtalya devletinin çekilmesi ile beraber Almanya da komisyondan ayrılacağını açıklamıştır. İtalya, İspanya da bulunan harp gemilerini güvenlik amacıyla çekmeyeceğini açıklamakla beraber yeni takviye birlikleri yollayacağını açıklamıştır. İtalya diğer devletlerden farklı olarak ikili oynama rolüne çok girmemiştir. İspanya iç savaşının başından beri tarafını net olarak belli etmiştir. [200] İtalya ve Almanya'nın Ademi müdahale komisyonundan ayrılması bunun üzerine Almanya'nın çeşitli bahanelerle İspanya'ya saldırması üzerine gözler Amerika Birleşik Devletine çevrilmiştir. Amerika herhangi bir şekilde İspanya iç savaşına müdahil olmak istemediğini ve yalnızca kendilerine yapılan müracaat sonucunda 500 çocuğu güvenlikleri amacıyla Amerika'ya kabul edeceklerini açıklamışlardır.[201]

[197] Son Telgraf, 25 Mart 1937, 1.
[198] Son Posta, 26 Mart 1937, 3.
[199] Kurun, 27 Mart 1937, 2.
[200] Akşam, 1 Haziran 1937, 2.
[201] Son Telgraf, 3 Haziran 1937, 2.

İtalya ile geçici bir anlaşma sağlama amacıyla yapılan görüşmeler sırasında İngiltere, İtalya İmparatorluğunu tanımaya hazırlandığı haberleri geliyordu. Bu haberden de anlaşılacağı üzere kapalı kapılar ardında yapılan görüşmeler ile karşılıklı çıkar ilişkileri korunmuştur.[202] Ademi müdahale komisyonu tarafından İspanya'ya giden gemilerin kontrolüne bir itirazda İspanya hükümetinden gelmiştir. Hükümet meşru olarak vatanlarını savunduklarını ve bu şekilde kendilerine gönderilen harp malzemesinin engellenmesine neden olduğu ifade etmiştir. İspanya bayrağı taşıyan gemilerin kontrolü hukuk dışı bir uygulama olduğunu ifade etmişlerdir.[203]

Almanya ve İtalya, Ademi müdahale komisyonu adı altında kendi başlarına hareket eden Fransa ve İngiltere'nin durumundan oldukça rahatsızdı. Almanya kendi iktisadi çıkarlarını korumak amacıyla İngiltere ile görüşme kararı almışlardır. İkili görüşme ana konusu karşılıklı iktisadi çıkarların koruması üzerine karalar almışlardır.[204] Londra şehrinde İngiltere'nin daveti ile bir kez daha Ademi müdahale komisyonu toplanmıştır. İngiltere tarafından İspanya'daki iç savaşın kontrolüne ait yeni planların müzakeresi başlamış oldu. İtalya ve Almanya iktisadi çıkarlarını korumak amacıyla İngiltere'nin bu çağrısına sıcak bakmışlardır. Bu şekilde ortak bir sistem üzerine İspanya'yı sömürmeye devam etmişlerdir. Franco, Londra da alınan bu kararları tanımayacağını açıklamıştır. Yeni önlemlerin çoğu büyük devletlerin çıkarlarını korumak üzerine kurulmuştur. Herkese pastadan bir pay verilmiştir.[205]

[202] Cumhuriyet, 1 Nisan 1937, 1.
[203] Kurun, 21 Nisan 1937, 4.
[204] Akşam, 9 Temmuz 1937, 2.
[205] Son Posta, 17 Temmuz 1937, 1.

AVRUPA DEVLETLERİNİN İSPANYA İÇ SAVAŞINA SİLAH TEMİN ETMELERİ VE ÇIKAR İLİŞKİLERİNİN TÜRK BASININA YANSIMALARI

Yabancı ülkelerden her ne kadar yardım olmayacağı ve İspanya da vuku bulan olaylara müdahale edilmeyeceği açıklamaları gelse de meydana gelen olaylar bunun tam aksini bize göstermekteydi. İspanya da giden ve altın yüklü olduğu anlaşılan uçaklar Fransa hava sahasına inerek, Fransa ordusu tarafından teslim alınmıştır. Bu biz gösteriyor ki bir şekilde silah ticaretinin üstü örtülü bir şekilde gerçekleştiğini göstermekteydi. Bununla beraber kendi halkının güvenliğini bahane eden İtalya'ya ait olan uçaklar İspanya asilerine silah yardımında bulunmuşlardır. İspanya sınırlarında düşüme üç adet İtalyan savaş uçağı bunun en büyük göstergelerinden birini teşkil ediyordu.[206]

Almanya hükümeti İspanya sularında birçok gemisi bulunmaktaydı. Asilere yardım ettiği bilinen Almanların İspanya sularında bulunması İspanya hükümetini oldukça rahatsız etmekteydi. İspanya kendi sularında bulunan Alman gemisini durdurup arama yapması ciddi bir probleme yol açmıştır. Almanya hükümeti, İspanya hükümetini uyararak yapılan müdahalenin korsanlık olarak nitelendirdiğini belirtti. Almanya gemilerine bir daha müdahale olunması durumunda karşılık vereceğini belirtmiştir. Almanya güvenlik amaçlı İspanya sularında bulunduğunu belirterek Sovyet Rusya'nın İspanya iç işlerine müdahale ettiğini belirtmiştir.[207] Asilere 6 adet uçak veren Almanya birçok silah ve mühimmatta asi askerlere yollamıştır. İtalyanlar ise bir vapur dolusu uçak bombasını asi askerlere yollamıştır. İngiltere hükümetinin her ne kadar İspanya hükümeti yanında olduğunu belirtse de İngiliz fabrikaları asilere otomatik silah yollamışlardır.[208]

Dünya genelinde mevcut olarak faaliyet gösteren silah fabrikaları İspanya harbi sebebiyle her iki tarafa da silah sattıkları için çalışma saatleri arttırmışlardır. Silah fabrikaları durmaksızın çalışıp silah üretimi yapmakta idi. Silah ticareti artmış, geceli gündüzlü silah üretimi devam etmiştir.[209]

---

[206] Akşam, 31 Temmuz 1936, 2.
[207] Akşam, 21 Ağustos 1936, 2.
[208] Halkın Sesi, 6 Ağustos 1936, 4.
[209] Halkın Sesi, 17 Ağustos 1936, 4.

Belçika hükümeti, İspanya'ya yardım amaçlı olarak 20 bin tüfek 650 bin bomba ve mühimmat yollamıştır. Asilerin elinde olan Alman uçakları İspanya'nın birçok bölgesini bombaladılar.[210]

İspanya yaşadığı silah sıkıntısını gidermek için Fransa'dan istediği yardım karşılık bulmuştur. Fransa, İspanya hükümetine bir tren silah yollamıştır. Bu olay gerçekleşirken dünya basınına Franco'nun İtalya'dan 24 uçak aldığı haberleri geliyordu. Her ne kadar yalanlansa da Barselona şehrinin bombalanmasında bu uçakları görmüş bulunmakta kalıyoruz.[211] Fransa, İspanya hükümetine on adet uçak göndermiştir. Bununla beraber iki hükümet arasında yapılan müzakereler neticesinde İspanya'ya on yedi adet daha uçak gönderilmesi konusunda anlaşıldığı bilinmektedir. Her ne kadar her fırsatta tarafsızlık vurgusu yapılsa da Fransa hem ticari boyutunu hem de çıkar ilişkilerini göz alarak bu savaşın önemli rollerinden birini üstlenmektedir.[212] Bulgaristan ve Arnavutluk, İspanya'ya silah ihracatı yapmamaya karar alarak bu durum diğer devletlere ve dünya kamuoyuna bildirmişlerdir.[213]

Almanya, asi askerlere 6 adet uçak yollamıştır. İtalya ise bir vapur dolusu uçak bombasını asi güçlerine teslim etmiştir. Savaşın başından beri ikili politika ile hareket eden İngiltere'ye ait fabrikalardan asilere otomatik silah ve uçak yollanmıştır.[214] İtalyan harp gemileri Kadikse yaklaşık olarak 5.000'den fazla asker ve silah yollamışlardır. Bu askerler mühimmatlarla beraber Sevilla ve Kordoba cephelerine sevk edilmişlerdir. Bu sevkiyat devam ederken Alman filosuna bağlı iki harp gemisi Cebelitarık önlerinde iki Sovyet ve bir İngiliz ticaret gemisini durdurarak arama yapmışlardır.

Bu durum İngiltere ve Sovyetler tarafından hoş karşılanmamıştır. Hitler artık İspanya savaşını bitirecek ince dokunuşlar yapmaya başlamıştır. İspanya hükümetine gidecek olan silahların önünü kesmek savaşın sonunu getirecekti.[215] İspanya, Fas'ını ziyaret etmek üzere yola çıkan Fransız heyeti burada yapmış oldukları incelemeler sonucu, Alman askerlerini görmediklerini açıklamışlardır. Aslına bakılırsa

[210] Ulusal Birlik, 14 Ağustos 1936, 1
[211] Posta, 26 Temmuz 1936, 3
[212] Ulusal Birlik, 5 Ağustos 1936, 1.
[213] Tan, 1 Eylül 1936, 6.
[214] Halkın Sesi,6 Ağustos 1936, 4.
[215] Haber, 4 Ocak 1937, 2.

göstermelik bir ziyaret olduğu çok açık bir şekilde kendini göstermekte idi. Bu sırada Fransızların görmedikleri Alman askerleri, Madrid ve Malaga cephelerinde İspanya hükümeti ile çarpışmaktaydılar.[216]

İspanyollar, Almanya ve İtalya'nın komünist söylemleri adı altında savaşa müdahil olup sürekli Franco birliklerine yardım etmesi üzerine İspanya özerk bölgeleri kendi çatıları altında yeni önlemler alma çabasına girişmişlerdir. Bu çerçevede Valencia hükümeti çıkardığı kanun ile kendi hükümetlerinin komünist bir yapıda olmayacağını bildirmişlerdir. Tabi bu açıklama Hitler ve Mussullini tarafından nasıl karşılanacağı tam bir muamma teşkil etmekteydi. Çünkü Almanya ve İtalya gibi iki güçlü devletin tek derdi mevcut olan sistem mi idi? Bu durum tartışmaya açık bir konu olarak karşımıza çıkmaktaydı. Tek sebep mevcut düzen değil aynı zamanda kimin nerden ne kazanacağı önemli idi. Dünyaya bir mesaj verilmek isteniyordu. Geçerli tek sebep düzen değil aynı zamanda yeni hak ve yeni talepler her iki devletin arka bahçesinde bekletilmekteydi.[217]

Madrid şehri şiddetli şekilde bombardıman altında olması ve birçok cephede çatışmaların devam ettiği sırada Fransa Dışişleri Bakanı Delbas, İspanya Dış İşleri Bakanı Alvarez Del Vaye ile buluşmuştur. İki görüşmenin temel konusu ihtilalciler ile yapılan savaşın detayları ve sürecin nasıl ilerleyeceği ile ilgiliydi. İspanya, silah ve mühimmata ihtiyaç duyduğunu Fransa, Dış işleri Bakanına bildirmiştir.[218]

Amerika da İspanya bölgesine silah ve mühimmat yardımında bulunmuştur. Bu olay Amerikan basınına da yansımıştır. İspanyol yanlısı halk destek açıklaması yapsa da bazı kesimler Amerika'nın savaşa müdahil olmasını istememiş ve bu duruma tepki göstermişlerdir. Vapurla gönderilen silahlar ve mühimmat Valencia hükümeti tarafından alınmıştır. [219] Gönüllü savaşçı geçişlerine engel olunmaya çalışılmışsa da bunda başarı sağlamak oldukça zor bir görünüyordu. Özellikler Bardeuks şehrinden İspanya'ya 20 kişi, Toulous şehrinden ise 240 kişi gönüllü olarak Fransa hududundan geçerek İspanya hükümetine bağlı birliklere katılmışlardır.[220] Sovyet Rusya kendi

[216] Tan, 17 Ocak 1937, 3.
[217] Cumhuriyet, 27 Ocak 1937, 3.
[218] Son Posta, 27 Ocak 1937, 3.
[219] Cumhuriyet, 4 Şubat 1937, 3.
[220] Anadolu, 6 Şubat 1937, 6.

çıkarlarını korumak için çeşitli hamleler yapmışlardır. Katalonya bölgesinde yönetimin komünist yönetimi uygulamaya çalışarak arazilerin şahsi mülkiyet halinden çıkarılarak, müşterek mülkiyet sistemine geçilmesi üzerine köylüler ayaklanma çıkarmışlardı. İhtilal rüzgârları altında komünist yönetim altındaki bölgelerde huzursuzluk ve çatışmalar baş göstermeye başlamıştır. Sovyet Rusya bu durumu kendi lehine değerlendirmeye çalışarak Katalonya kararına yeşil ışık yakmıştır. Katalonya ile diplomatik ilişkileri geliştirmek için adımlar atan Sovyet Rusya, Katalonya bölgesine fahri unvanlar vermeye başlamıştır.[221]

Mussolini, kendi ülkesinin çıkarlarını korumak amacıyla Alfonso'nun İspanya tahtına getirilmesi planlarını yapmakta idi. Bu şekilde hem kendi çıkarlarını korumuş olacak hem de kendisi için çalışacak olan kukla bir krala sahip olmuş olacaktı. Aynı durum Almanya için geçerliydi. İki şekilde çıkar elde etmiş olacaktı. Rakip gördüğü İngiltere ve Fransa'dan sıyrılıp gücüne güç katacaktı. Diğer şekilde İspanya ya yanına çekmiş olacak ve müttefik halinde kullanmış olacaktı. [222]

İspanya hükümeti mühimmat ve silah ihtiyacını karşılamak amacıyla bir kez daha merkez bankası rezervinden yararlanarak Fransa ve Rusya'ya altın yollamışlardır. Bu şekilde hem ticari hem de siyasi ilişkiler karşılıklı çıkar hamleleri ile devam ettirilmeye çalışılmıştır.[223] İspanya' da gizli bir örgüt ortaya çıkmıştır. Amaçları Valencia ve Burgos hükümetlerini ortadan kaldırmak İspanya da barışı sağlamaktı. Bu örgüt kendilerine lider olarak Madrid müdafaa reisi General Miaja'yı seçmiştir. Bu örgüt dış ülkeler ile de irtibat halinde bulunmaktaydılar.[224] Bask hükümeti yaptığı açıklamada Bilbao limanın torpillerden tamamen temizlendiğini ifade etmiştir. Bu açıklama sonrası bir İngiliz gemisi Bilbao sahillerine yaklaşarak demir atmıştır. Sahil güvenliği sahil bataryaları ile sağlanmaya çalışılmıştır.[225]

Almanya'nın Doyçland zırhlısının İspanya hükümetine ait savaş uçakları ile vurulmasıyla beraber, Almanya karşılık vermek amacıyla harp donanmasıyla Almira limanını bombalamıştır. İspanya hükümeti tarafından yapılan açıklama keşif amaçlı

[221] Yeni Asır, 7 Şubat 1937, 3.
[222] Türk Dili, 12 Mart 1937, 3.
[223] Türk Dili, 25 Mart 1937, 1.
[224] Cumhuriyet, 16 Nisan 1937, 4.
[225] Tan, 16 Nisan 1937, 3.

uçuş yapan uçaklarının saldırıya uğraması üzerine karşılık verdiklerini belirtmişler. Fakat Almanya bu açıklamayı yalanlayarak kendi birliklerine doğrudan bir saldırı sonucunda 23 personel hayatını kaybetmekle beraber 19 kişinin ağır şekilde yaralandığını açıklamıştır. Bu olayın meydana gelmesinden dolayı Almira limanını bombaladıklarını açıklamışlardır.[226] Almanya'nın misilleme olarak Almira limanını bombalaması sonucunda 20 kişi hayatını kaybetmiş ve 120 kişi yaralanmıştır. Bu bombardıman sonucunda insanlar şehri terk etmeye başlamışlardır. İspanya hükümeti bu olayı milletler cemiyetine taşımak istemiştir. Azana, Almanya'ya karşı askeri bir müdahale gerektiğini açıklamıştır. Valencia hükümeti bir protesto yayınlayarak İspanya'ya karşı İtalya ve Almanya'nın yapmış olduğu saldırılar sert bir dille kınanmıştır. Aynı zamanda Alman zırhlısının casusluk amacıyla orda bulunduğu ve çeşitli bahanelerle İspanya'ya saldırmaya çalıştıklarını bildirmiştir.[227]

İngiltere, cumhuriyetçileri desteklemesine rağmen kendi çıkarlarını iki taraflı korumaya devam etmiştir. Bilbao cumhuriyetçilerin elinde bulunduğu esnada Bask demiri alan İngiliz ithalatçılar, Bilbao şehri asilerin eline düştüğü zaman aynı ticari ilişkilerini sürdürmeye devam etmiştir. Bu durum Almanya'nın hiç hoşnut olmadığı bir konuydu. Hitler bu konuda Franco'ya baskıda bulunarak İngiltere'nin ticaretini baltalamaya çalışmıştır.[228] İsviçre hükümeti ile General Franco arasında özel bir görüşme yapılmıştır. İkili gerçekleşen bu görüşmeler neticesinde bir anlaşma imzalanmıştır. Çıkar ilişkileri bir kez daha bu şekilde devreye girmiştir. Ekonomik hamleler olarak değerlendirilen bu anlaşmalar neticesinde Franco kapalı kapılar ardında tanınmıştır. Franco bu anlaşmaya karşılık olarak 4 şehirdeki İsviçre konsoloslarını resmen tanımıştır. İtalya ile sürekli irtibat halinde olan Franco yeni taarruz destekleri ve silah ticareti için İtalya devletinden gelen Generallerle görüşmüştür.[229]

Hitler, halka yapmış olduğu seslenişte, milletler cemiyetinde alınan kararların bir nevi özetini geçmiştir. Bununla beraber Hitler, İngiltere ve Fransa'nın siyasi ve iktisadi isteklerini anladıklarını belirterek aynı şekilde Almanya içinde bu taleplerin

[226] Tan, 1 Haziran 1937,1.
[227] Ulus, 2 Haziran 1937,5.
[228] Son Posta, 29 Haziran 1937, 3.
[229] Cumhuriyet, 1 Ağustos 1937, 3.

yerine getirilmesi gerektiğini ifade etmiştir. İngiltere ve Fransa'nın İspanya'da nasyonalizm yerleşmesini istemediği açıklayan Hitler, Almanya'nın da İspanya'nın Moskova kontrolüne girmesini kesinlikle kabul etmeyeceklerini belirtmiştir. Hitlere göre Avrupa'nın herhangi bir noktasında Bolşevizm'in kurulması Almanya için bir hakaret ve bir düşmanlık olacağını sözlerine eklemiştir.[230]

İspanya hükümetinin başvekili Negrin Akdeniz Konferansına, bir Akdeniz devleti olan İspanya'nın çağrılmamasını protesto etmiştir. İspanya hükümetine ait ticaret gemilerinin Akdeniz'de korsanlar tarafından saldırıya uğrayıp batırılmasından dolayı konferansa ilk davet edilen devletin İspanya olması gerektiğini vurgulamıştır. Aslında İspanya konusunda tüm devletler çıkarları yönünde bir şekilde niyetlerini belli etmiş durumdaydılar. Çıkarlar korunarak ikili siyasi ilişkiler devam ettirilmekle beraber maden ve silah ticareti aralıksız sürdürülmekteydi.[231]

[230] Akşam, 14 Eylül 1937, 1.
[231] Son Telgraf, 17 Eylül 1937, 1.

TÜRKİYE CUMHURİYETİ İSPANYA İÇ SAVAŞINA KARŞI TUTUMU VE TÜRK BASININA YANSIMALARI

Türkiye 22 Mayıs 1929'da ilk İspanya büyük elçisi olarak Yahya Kemal Beyatlı atanmıştır. İkinci cumhuriyetin kuruluşundan iç savaşın başlangıcına kadar geçen süreçte Türkiye'yi temsil eden elçilere baktığımız zaman karşımıza şu şekilde bir tablo çıkmaktaydı: 1931-1932 Yahya Kemal Bayatlı, 1933-1934 Ali Şevki Bey ve 1934 sonrasına baktığımız zaman Tevfik Kâmil Koperler, İspanya'da görev yapan elçimizdi. İspanya savaşı boyunca Hariciye Vekâleti'ne gönderdiği raporlarla Türkiye'yi İspanya'daki gelişmelerden haberdar etmiştir. Genellikle İspanya iç siyaseti ile ilgili bilgilerin aktarıldığı bu raporlar çok kapsamlı bilgiler içermektedir. İspanya'daki Türk elçilerinden Ankara'ya gönderilen raporların ilki 1935 tarihlidir. 10 Mart 1935 tarihinde Hariciye Vekâleti Madrid Büyükelçiliğinden alınan bir yazıdaki istihbaratı Başbakanlıkla paylaşmıştır. Buna göre İspanya hükümeti silahlarını arttırmak için olağanüstü bir ödenek istemiştir. Buna göre ülkedeki hava, deniz ve kara güçleri modern silahlarla takviye edilmek istenmiştir. 13 Mayıs 1936'da Madrid Büyükelçiliğinden alınan bir yazıda yeni İspanya hükümetinin kurulduğu ve bu hükümet üyelerinin kimler olduğu yazılmıştır. Buna göre Başbakan Casaras aynı zamanda savaş bakanı olmuştur. Denizcilik Bakanı Jose Giral olmuştur. İleri ki yıllarda savaşın getirmiş olduğu olumsuz ortam siyasi kanatta değişikliklere neden olmuştur. Jose Giral Başbakan olarak karşımıza çıkacaktır.

1 Eylül 1936 tarihinde Ankara'da Dışişleri Bakanlığının önerisiyle İspanya'yla ilgili bakanlar kurulu kararı alınmıştır. Buna göre İspanya'daki ihtilalin Avrupa barışını tehdit edebilecek boyuta ulaşabilme ihtimali üzerine Fransa hükümetinin teklifinin Avrupa'da kabul gördüğü, hükümetin de bu konuda Fransız Büyükelçiliğine olumlu cevap vereceği belirtilmiştir. Kararnamede Türkiye'den İspanya ve Fas'a savaş malzemesi gönderilmesinin men edilmesine ve diğer devletlere malumat verilmesine karar verilmiştir. Hükümetin almış olduğu bu karar daha çok isyancıların avantajına olmuştur. Türkiye'de hükümetin bu kararı almasında Avrupa'da dönemin hâkim güçleri olan Almanya ve İtalya'nın faşizme yönelmesi ve İspanya'da faşist bir yönetim kurulması için faaliyet göstermeleri de etkili olmuştur.

Bu güçler sosyalist bir hükümete sahip güçlü Fransa'nın bile tarafsız kalmasını sağlamıştır.

Fransa bu kararı almasında Almanya ile arasında söz konusu olan tarihi mücadele etkili olmuş, Fransa olası bir Fransa-Almanya çatışmasına çok girişmek istememektedir. Madrid Büyükelçisi Tevfik Kâmil Koperler, 16 Eylül 1936'da Başbakan İsmet İnönü'ye bir mektup yazmıştır. Koperler, mektubunda İspanya'daki mültecilerin iaşesi için kendisine gönderilen paradan dolayı İsmet İnönü'ye teşekkür etmiştir.

12 Ekim 1936 tarihinde Dışişleri Bakanlığı yazısına göre Barcelona Başkonsolosluğu tarafından İspanya iç Savaşı'nda Katalonya Cumhuriyetçilerle ilgili bir rapor alınmıştır. Başkonsolosun yazdığı rapor kapsamlı ve nitelikli bir rapordu. Raporun başında Barcelona'nın bir milyon nüfuslu bir endüstri ve işçi şehri olduğu, bu gençlerin cephede iyi komuta edilirse başarılı olacakları belirtilmiştir. Şehrin caddeleri geniş, ulaşımın akıcı olduğu belirtilmiştir. Başkonsolos raporun detayında Katalonya hükümetinin istifa ettiğini ve dün yeni bir hükümet kurulduğunu, hükümetin parola olarak Kumanda Birliği ve Disiplin olarak belirlemiştir. Konsolosa göre temel olarak cumhuriyetçilerin güçlerinin büyük bir kısmını antifaşizm ideolojisini kurmak olarak harcarlarsa gelecekleri şüphelidir. Kumanda birliği kurulur ise kazanmaları bir o kadar yüksek ihtimaldir. 20 Şubat 1937 tarihinde Türkiye bir Bakanlar Kurulu Kararnamesi çıkarmıştır. Buna göre Türkiye'den İspanya İç Savaşı'na gönüllülerin gitmesine engellenmesi gerektiği, gönüllü asker yazılmasının yasaklandığı, yasağa rağmen gidenlerin hakkında yasal işlem yapılacağı, Türkiye'nin savaşan taraflardan herhangi birisinin desteklemediği ve bu şekilde karar alındığı belirtilmiştir.

1938 yılında Türkiye ile İspanya arasındaki ikili ilişkilere zarar verecek önemli bir gelişme yaşanmıştır. Buna göre 1938 yılında elçiliğimizin koruması altında bulunan 79 Frankist subay bir baskınla kaçırılmıştır. Bu olay sonrasında Türkiye elçisini geri çekmiş ve iki devlet arasındaki diplomatik ilişkilerin Cumhuriyet Hükümetinin an itibariyle merkezi olan Barcelona'da maslahatgüzar seviyesinde

yürütülmesine karar vermiştir.[232] Türkiye savaşın başından beri tarafsızlık rolünü üstlenmiş ve bunun içinden silah ambargosu gibi somut adımlar atmıştır. Türkiye tarafından yapılan resmî açıklamada İspanya'ya silah ve mühimmat ihracatını ambargo koyduklarını açıklamışlar ve diğer devletlerin aksine açıklamış oldukları bu karara tamamen uymuşlardır.[233]

İspanya'da cumhuriyetçilerin askeri, siyasi ve iktisadi durumu ile ilgili Madrid elçiliği tarafından bir rapor gönderilmiştir. İspanya'da çatışmaların durumu ve siyasi oluşumları ile ilgili oluşumlar hakkında raporda ayrıntılı bilgiler yer almıştır.[234]

Madrid hükümeti silahlar için hazinesinin çoğunu ve merkez bankasında bulunan parasının çoğunu harcamak zorunda kalmıştır. Bu yüzden ekonomik zorluklar yaşamaya başlamıştır. Dış ödemelerde zorlandığı için moratoryum ilan etmek zorunda kalmıştır. Bu sebeple bizim tüccarlarında alacakları askıya alınmış durumda idi. Türk mallarının bedelleri ne zaman ödeneceğine dair bir zaman verilmezken, merkez bankası alacakların faizi ile beraber ödeneceğini bildiriyordu.

Birçok Türk yatırımcı ve tüccarın ürünleri İspanya'da bulunmaktaydı. Ankara'dan yapılan açıklamaya göre malları İspanya'da bulunan tüccarların hakları aranacak ve gerekli başvuruların yapılacağına dair bilgilendirme yapılmıştır. Bunun ilgili İspanya Merkez Bankasına tebligat gönderildiği bilgisi gelmekteydi.[235] İspanya hükümeti, İngiltere ve Fransa hükümetlerine bir nota göndermiştir. Bu nota da belirttiğine göre İtalya ordusu doğrudan İspanya'da bulunmaktadır. İspanya, İtalya hükümetinin milletler cemiyeti anlaşmasın hükümlerine uymadıklarını ifade etmiştir. Bu konu İspanya tarafından milletler cemiyetine taşınması amacıyla yapılan bu girişimden sonuç alamamıştır.[236] İspanya'da savaştan kaçan yaklaşık olarak 800 kadar kişi Türkiye elçiliğine sığınmıştır. Türkiye ile İspanya arasındaki görüşmeler neticesinde bunları nakletmek içi Karadeniz üzerinden bir gemi İspanya'ya gönderilmiştir.[237]

---

[232] Savaş Sertel "Türkiye Hariciye Raporlarına Göre İspanya İç Savaşı'' *Tarih Araştırma Dergisi''* (34), 2015, 280-281.
[233] Son Posta, 30 Ağustos 1936, 3.
[234] T.C Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi, Kutu:236, Gömlek: 593, Sıra: 45, 1938.
[235] Cumhuriyet, 15 Ağustos 1936, 2.
[236] Tan, 3 Nisan 1937, 3.
[237] Anadolu, 23 Nisan 1937, 3.

Türkiye Cumhuriyeti, İspanya ihtilali devam ederken, savaşın başka bölgelere yayılmasını önlemek ve kalıcı barışın sağlanmasına katkıda bulunmak amacıyla yeni yasal kararlar almıştır. Meclis aldığı kararlar çerçevesinde gönüllü asker gönderilmesinin önüne geçebilmek için resmî gazete bu konu ilgili bir kanun yayınlamıştır. İspanya savaşına müdahil olacak kişiler hakkında resmi işlemlerin uygulanacağını bildirmiştir. Bu yasalara uymayan kişiler hakkında yargılanma olacaktır. Türkiye Ademi Müdahale komisyonun karalarına uymak ile beraber kendi barışçıl siyasi politikasını uygulamaya koyarak resmi yollarla bunun önüne geçmeye çalışmıştır. Yaptığı açıklamada bu konuda her türlü tedbirin alınacağı ve Türkiye Cumhuriyeti Devleti'nin herhangi bir tarafın yanında olmayacağı açık bir şekilde ifade edilmekle beraber tek gayesinin bu olayların bir an önce barışçıl bir şekilde çözülmesi gerektiğini arzuladıklarını ifade etmiştir.[238]

[238] T.C Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi, Kutu: 72, Gömlek:14, Sıra: 10, 1937.

İSPANYA İÇ SAVAŞINDA YAŞANAN GELİŞMELERİN TÜRK BASININA YANSIMALARI (1937)

İspanya harbinin altıncı ayına girerken tüm çatışmalar Madrid ve çevresinde yoğunlaş durumdaydı. Franco Almanya'dan destek alarak bu savaşı bir an önce bitirmek istemekteydi. Almanya hükümeti ise kesin bir dille İspanya da kızıl bir hükümetin hüküm sürmesini istememekteydi.[239]Madrid cephesinde topçu düellosu devam etmekte idi. Milisler topyekûn bir taarruza geçmelerine rağmen Madrid civarında olumlu bir üstünlük sağlayamamışlar. Bunun yanında Franco kuvvetleri Madrid savunması karşısında ağır kayıplar vermişlerdir.[240] Madrid cephesinde Valdernaills ve Pozuela bölgelerinde asiler şiddetli bir hücum düzenleyerek Madrid'e giriş için bir koridor açmak istemişlerdir. Madrid şehri hükümet tarafından oldukça iyi şekilde savunulmaktaydı. Sayı olarak asi kuvvetlerden üstün olan hükümet kuvvetleri asi birlikleri geri püskürtmeyi başarmışlardır. Bu çatışmalarda asiler önemli kayıplar vermişlerdir.[241]

Franco komutasında bulunan 15 adet harp uçağı Madrid şehri ve civarını ağır bombardımana tutmuşlardır. Bombardıman sonucu şehirde ağır tahribatlar oluşmakla beraber içinde kadınlarında bulunduğu 35 kişi hayatını kaybetmiştir. 200 kişinin üzerinde yaralı bulunmaktaydı.

Amerika'dan alınan seyyar hastaneler sayesinde şehrin çeşitli yerlerinde bulunan yaralılara müdahale edilmiştir. İspanya hükümeti savaşın bu noktaya geleceğini aşağı yukarı tahmin ettikleri için savaşın başında Amerika'dan 4 adet seyyar hastane satın alınmıştı. Savaş artık stratejik hamlelere bağlı olarak devam etmekteydi.[242]Franco kuvvetleri bir yandan Madrid civarında saldırılar düzenleyerek şehri almaya çalışırken, diğer taraftan stratejik bir konumda bulunan Estipanya şehrine 20.000 kişi ile saldırmıştır. Kanlı çarpışmalar sonucunda Estipanya şehri, Franco

[239] Ulusal Birlik, 2 Ocak, 1937, 4.
[240] Akşam, 2 Ocak 1937, 2.
[241] Ulus, 5 Ocak 1937, 6.
[242] Türk Dili, 6 Ocak 1937, 1.

birlikleri tarafından alınmıştır. Asi kuvvetler daha sonra sahil yolunu takip ederek Malaga şehrine ilerlemeye başlamışlardır.[243]

Asiler, Madrid şehir merkezine yakın ve önemli bir konumda bulunan üniversite mahallesini ele geçirmişlerdir. Burada yaşanılan çatışmalar ve top sesleri, Madrid şehir merkezinden duyulmaktaydı. Asiler ciddi kayıplar vermesine rağmen aldıkları yardımlarla her geçen gün çemberi daraltmaktaydılar. Madrid şehir merkezi ve çevre mahallelerinden sivillerin tahliyesine başlamışlardır.[244]

Madrid, bölgesinde çatışmalar yer yer duraksama göstermiştir. Havanın aşırı soğuk olması savaşın bir süre yatışmasına vesile olmuştur. Madrid şehrinde yaşanan çatışmalardan dolayı günlük olarak çıkan gazeteler bile aksamaya uğramıştır. Zar zor iki veya üç günde bir gazete basılabilmekteydi. Madrid'e birçok ev terk edilmiş durumdaydı. Savaşın gölgesinde, karla kaplı Madrid şehrini boşaltmaya çalışan halk birçok zorlukla karşı karşıya kalmış durumdaydı.[245] Madrid cephesinde Fas birlikleri yoğun bir taarruza geçmişlerdir. Hükümet kuvvetlerinin savunmasını aşamayan Fas birlikleri ağır zayiat vermişlerdir. Franco birliklerinin taarruz esnasında fazla zayiat vermesinden dolayı ani taarruzlara bir süre ara verilmek zorunda kalınmıştır. Madrid savunması başarı ile devam etse de şehirde ciddi iaşe sıkıntısı devam etmekteydi.[246]

Sürekli Sevilla radyosu üzerinde açıklamalarda bulunan General Franco birliklerinin ilerlemesine bağlı olarak yeni radyo istasyonları kurdurmuştur. Buralarda yapılan yayınlarda Franco, İspanya ve diğer dünya devletlerine seslenerek nota vermiştir. Franco yaptığı açıklamaya baktığımız zaman ilk önceliğinin istiklali kurtarmak amacında olduğunu ifade etmekteydi.[247] Madrid şehri ağır bombardıman altında iken İspanya cumhur reisi Azana kabineyi acil toplantıya çağırmıştır. Azana, Madrid şehrini olası saldırılara ve havadan yapılan bombardımanlara karşı önlemler alma ve dışarıdan gelebilecek yardımları değerlendirebilmek amacıyla kabine ile görüşmüştür.[248]Franco birlikleri, Malaga şehri üzerinde bulanan Fuençirolo bölgesinde hükümet kuvvetleri ile şiddetli çatışmalara girişmişlerdir. Malaga

[243] Son Posta, 16 Ocak 1937, 3.
[244] Akşam, 16 Ocak 1937, 2.
[245] Türk Dili, 17 Ocak 1937, 3.
[246] Yeni Asır, 17 Ocak 1937, 4.
[247] Türk Dili, 21 Ocak 1937, 3.
[248] Ulusal Birlik, 21 Ocak 1937, 1.

savunması hükümet tarafından oldukça önemli bir konuydu. Bu noktada yoğunlaşan çatışmalarda iki tarafta olumlu bir sonuç alamamaktaydı. Özellikle havadan yapılan saldırılarda iki taraftan yaklaşık bin kişi hayatını kaybetmiştir. Burada bulunan El cezire ve Son Rock hastaneleri yaralılarla dolmuştur. İspanya hükümeti bu bölgede seyyar hastaneler kullanmaya devam etmiştir.[249]

İhtilalci birlikler Granada cephesinde ilerleme kaydettiler. Milis kuvvetler ise Şimal cephesinde İhtilalcıların yoğun taarruzunu kırdılar.[250] İspanya hükümeti bütün sivillerin Madrid'den çıkmasını emretmiş olmasına rağmen bir takım sivil halk hala şehirde kalmaya devam ediyordu. Milislerle beraber yaşayarak evlerini terk etmeyeceklerini ifade ediyorlardı. Şehrin ağır şekilde bombalanmasına rağmen sivil halk normal şekilde hayatlarını sürdürmeye devam ettirmekteydi. İnsanlar marketlerde kalan son ürünleri satın alarak temel ihtiyaçlarını gidermeye çalışmaktaydılar. Çocukların eğitim hayatı savaşa rağmen zor şartlar altında devam ettirilmekteydi. Halk gündüzleri dışarıda olmasına rağmen karanlık çökmesi ile beraber evlerin sığınaklarına geçmekteydiler. Bir şekilde insanlar bu atmosferde kendi hayatlarını sürdürmeye çalışmaktaydılar. İnsanlar, gıda alabilmek için kuyruklar oluşturmaktaydı. İnsanların gıda ihtiyacını gidermek içi sokaklarda bulunduğu sırada havadan yapılan saldırılarda birçok insan hayatını kaybetmiştir.

Hükümet halka yardımcı olmak amacıyla insanlara şehri boşaltın çağrısı yapmakta ve Valencia şehrine giden yolu açık tutmaktaydı. Her savaşta olduğu gibi İspanya da bulunan tüccarlar fırsatı değerlendirip altın ve gümüş karşılığında halka gıda ihtiyaçlarını temin etmekteydiler. İnsanlar doğum büyüdükleri bu şehri terk etmek istemiyorlardı. Birçok insan için Madrid tek yaşam alanıydı.[251]

Asiler, Malaga üzerine tekrar sert taarruza başlamaları ile birlikte Kadikse bölgesinden İtalyan gönüllüleri bu noktaya sevk etmeye başlamışlardır.[252] Desteğe rağmen bu taarruzda diğerleri gibi başarısızlıkla sonuçlanmıştır.[253]Hükümet kuvvetleri, Malaga üzerine daha fazla kuvvetlerin saldırmasını önlemek amacıyla yol

[249] Ulus, 21 Ocak 1937, 5.
[250] Ulusal Birlik, 27 Ocak 1937, 1.
[251] Ulus, 27 Ocak 1937, 4.
[252] Haber, 4 Şubat 1937, 1.
[253] Tan, 6 Şubat 1937, 3.

üstündeki tüm köprüleri imha etmiştir. Bu durum Franco kuvvetlerinin birçok koldan saldırmasına engel olmuştur. Madrid şehri savunması için önceden görevlendirilmiş olan General Klebari, Malaga savunması için göreve çağrılmıştır.

Madrid şehrinde ise asilerin ellilerine geçirmiş oldukları üniversite mahallesini savunmaya çalışmaktaydılar.[254]

Franco birlikleri tarafından bir kez daha Malaga sahil kısmı bombalanmaya başlamıştır. Fakat hükümete ait olan savaş uçaklarının desteği ile bu bombardıman geri püskürtülmüştür. Hükümete ait olan savaş uçakları daha sonra Malaga istikameti üzerine silah ve mühimmat taşıyan Bahadilla ve Ronda istasyonlarını bombalayarak silah taşıyan trenleri tahrip etmişlerdir. Franco birlikleri bir kez daha Malaga taarruzunda başarısız olmuşlardır.[255]

Malaga şehri için yardım alan Franco birlikleri bu defa daha ağır bir taarruz ile saldırmaya başlamışlardır. Şehir ağır bombardımanlarla savunması kırılmaya çalışıldı. Franco birlikleri Malaga içlerine kadar ilerlemişlerdir. Büyük kilisenin tüm hazinesi yağmalanmıştır. Hapishanede bulunan mahkûmlar serbest bırakmıştır. Uzun zamandır hükümet kuvvetleri tarafından savunulan şehir düşme noktasına gelmiştir. Harabeye dönen Malaga sokaklarında çok sayıda ceset bulunmaktaydı. General Molla birlikleri Valencia-Madrid arasındaki yolu ele geçirerek, Madrid'e giriş ve çıkışları durdurmak istenmiştir. Özellikle İtalya ve Almanya birliklerinin desteği Malaga konusunda oldukça etkili bir sürecin yaşanmasına neden olmuştur.[256] Malaga bombardıman edilmesi birçok sivilin hayatını kaybetmesi üzerine gözler İspanya hükümetine çevrilmiştir. Malaga şehrinin ağır bir yara almasından sonra hükümetin teslim olup olmayacağı fikirleri öne sürülmeye başlanmıştır. İspanya hükümeti yaptığı açıklama bunun aksini ifade etmekteydi. İspanya her şeye rağmen savaşı sonuna kadar devam edeceklerini açıklamışlardır.[257] Malaga zaferi Franco birliklerinde daha çok İtalyan askerleri ve Alman savaş uçaklarının havadan yapmış oldukları bombardıman ile gerçekleşmiş durumdaydı. Ademi müdahale komisyonu ise sadece masa üstünde konuşulan bir sohbetten ileri gidememiştir. Binlerce insanın hayatını kaybettiği

[254] Tan, 7 Şubat 1937, 3.
[255] Son Posta, 8 Şubat 1937, 11.
[256] Cumhuriyet, 10 Şubat 1937, 7.
[257] Akşam, 12 Şubat 1937, 4.

Malaga şehrinde binlerce insanın hayatını kaybettiği Malaga şehrinde her yer yakılıp yıkılmıştır.[258]

Franco birlikleri Valencia üzerinde bulunan Aranzo şehrini almasıyla beraber Valencia yolu tamamen kapatılmıştır. Valencia yolunun kapatılması ve Malaga şehrinin yaklaşık olarak tamamına yakının ele geçirilmesi üzerine İspanya hükümeti Madrid savunması için yeni önlemler almaya başlamıştır. Bu çerçevede askerlik eli silah tutabilen herkes için zorunlu hale getirilmiştir. Stratejik bölgelere sivil memur gönderilerek bunlara yeni görevler verilmiştir. Dağınık çatışma düzenin fayda sağlamadığı düşünülerek tek elden bütün cepheleri kontrol edecek bir askeri disiplin uygulanmaya çalışılmıştır.[259] Hükümet kanadından yapılan açıklamalarda savunma gücünü arttırmaya çalıştıklarını belirtmişlerdir. Zor durumda olduklarını açıklayan hükümet yetkilileri kayıtsız şartsız yardımları kabul edeceklerini belirtmişlerdir.[260]

Malaga şehrinde artık sivil katliamlar başlamış durumdaydı. Özellikle Fransa, Amerika, İngiliz gazeteciler olaylara tanık olup bu olayları gazetelerinde yazınca dünya kamuoyu tarafında yaşanılan sivil katliamlar dünya tarafından duyulmuş oldu. Telgraflar çeken gazeteciler sivil katliamların insan soykırımı olduğunu ifade ederek bunun son bulması için bireylerin yapılması gerektiğini ifade ediyorlardı.[261] İspanya hükümetinin yardım çağrısına bir kez daha cevap veren Fransa savaş uçakları ve mühimmat İspanya hükümetine yollanmıştır. Bu olaylar yaşanırken Madrid Valisi şehir etrafında siperler kazdırarak savunmaya daha fazla güçlendirme girişiminde bulunmuşlardır.[262] İspanya hükümetinin son zamanlarda kayıplar yaşaması nedeniyle kabinede değişiklik yaşanmıştır. Harbiye nazırı istifa etmiştir.[263] Madrid şehrinde erzak yetersizliği baş göstermesi ile beraber, yeni hükümetin aldığı karar ile ekmek artık evrakla karne şeklinde verilecektir.[264]

Franco kuvvetleri Guadalajara cephesinde Frijegue ve Repollosa mevzilerini zapt etmişlerdir. Guadalajaranın on yedi kilometre yakınlarına kadar ilerlemişlerdir.

[258] Ulusal Birlik, 12 Şubat 1937, 1.
[259] Tan, 15 Şubat 1937, 14.
[260] Kurun, 15 Şubat 1937, 2.
[261] Son Posta, 15 Şubat 1937, 3.
[262] Ulus, 17 Şubat 1937, 3.
[263] Türk Dili, 20 Şubat 1937, 5.
[264] Ulusal Birlik, 4 Mart 1937, 1.

Franco kuvvetleri birçok esir ele geçirmiştir. Cenup mıntıkasında ilerleyen ihtilacılar her geçen gün çemberi daha çok daraltma planı yapmaktaydılar.[265] Hükümete ait savaş uçakları üç avcı asi uçağı düşürmüşlerdir.[266] Guadalajara da devam eden çatışmalarda hükümete ait birlikler üstünlük sağlamıştır. Franco birlikleri ağır bir yenilgi almışlardır. Arkalarında birçok mühimmat bırakmışlardır. Valencia şehrinde toplanan yüksek harp konseyi ve Katalonya'yı temsil eden müdafaa komitesi yeni kararlar alarak bunları açıklamışlardır. Konseyde gelen açıklamaya göre; harp gerisinde kalmış olan silahlar bir an önce toplanmalıdır. Bu şekilde mühimmat ihtiyacı kısmen giderilmeye çalışılmıştır. Silâhaltına alınan askerler konusunda yeni düzenlemeler yapılarak bazı birlikler için yer değişimi yapılmıştır.[267]Franco hava kuvvetleri, Barselona şehrinde bulunan elektrik fabrikasını bombalayarak burada ağır tahribata neden olmuştur. Özellikle mühimmat fabrikaları ve birçok insanın yaşadığı yerlere elektrik veren bu fabrikaların hasar görmesi, Barselona halkını oldukça zor durumda bırakmıştır.

General Franco yanında yüksek rütbeli askerlerle beraber Madrid cephesinde incelemelerde bulunmuştur. Askerlere moral vermek ve cephede meydana gelen çatışmaları yakından takip etmek amacıyla bir teftişte bulunmuştur. Franco nihai sonuca Madrid cephesinde alacağı galibiyet ile ulaşabileceğinin farkındaydı. Madrid cephesinde incelemelerini tamamlayan Franco yeni birliklerin cepheye sevk edilmesi gerektiğini belirterek havadan daha fazla müdahale edilmesi gerektiğini ifade ederek bir an önce bu kararın uygulanmasını sağlamıştır.[268] Guadalaja cephesinde hükümet kuvvetleri Miralorioyu bölgesini işgal etmişlerdir. Asi tayyareler Durango şehrini bombardıman ederek burada 200 kişi ölmüş ve 300 yaralı bulunmaktaydı. Hükümete ait diğer bir kuvvet Burgos eyaletinden, Reinosa cephesinde mühim bir ileri hareket gerçekleştirmeye başlamışlardır. Burası Franco ve İspanya hükümeti için oldukça stratejik bir konumda bulunmaktaydı.[269]

Endülüs bölgesinde yaşanan sert çatışmalar neticesinde cumhuriyetçiler Joen şehrini ele geçirmişlerdir. Joen Endülüs'ün en önemli şehriydi. Cumhuriyetçilerin bu

[265] Cumhuriyet, 12 Mart 1937, 6.
[266] Son Telgraf, 15 Mart 1937, 2.
[267] Akşam, 15 Mart 1937, 2.
[268] Cumhuriyet, 17 Mart 1937, 3.
[269] Son Posta, 2 Nisan 1937, 3.

şehirde elde ettikleri zafer halk tarafından sevinç gösterileri şeklinde kutlanmıştır. Cumhuriyetçiler tarafından ele geçirilen esirlerin büyük çoğunluğu Faslı ve İtalyan askerlerden oluşmaktaydı.[270] Madrid şehrinde daha önce Franco birlikleri tarafından ele geçirilen üniversite mahallesini cumhuriyetçiler geri alabilmek için karşı taarruz başlatmışlardır. Aktif olarak sürekli taarruzda olan hükümete ait savaş uçakları asi hatlarını bombardıman etmeye başlamışlardır.

Asi kuvvetlere bağlı uçaklar ise bu sırada Madrid civarını bombalamaktaydılar. Cumhuriyetçilere ait uçaklar Toledonun askeri merkezlerine bombardıman ederek burada büyük bir hasar oluşturmuşlardır. Cumhuriyetçilere ait savaş uçakları daha sonra Malaga civarında bulunan asi mevzi ve cephaneliklerine saldırmıştır. Madrid cephesinde üniversite mahallesinde hükümet kuvvetlerinin karşı taarruzu ile en yoğun çatışmaların yaşandığı bölge haline gelmişti. Karadan olduğu kadar havadan da şehri bombalamaya başlamıştır. Birçok binan yıkıldığı mahallede sokaklarda çatışmalar devam etmekteydi. Yeni birlikler hükümet tarafından üniversite mahallesine yollanmaya başlamıştır. Hükümet kuvvetleri bu noktada asileri geri püskürterek burada yeni bir savunma kurmaya çalışmaktaydı. Franco birlikleri tarafından bu bölge elde tutularak kademeli olarak Madrid şehir merkezine ilerleme planları yapmaktaydı.[271] Biskaya cephesine baktığımız zaman büyük bir sükûnet hâkimdi. Bilbao müdafaa komünitesinin bildirdiğine göre cephede ağır yenilgiler alan asi birlikler yeni taarruz girişimden henüz bulunmamışlardır. Bu yüzden cephede sükûnet devam etmekteydi. Madrid cephesinde asilere karşı son günlerde ciddi galibiyetler alınması üzerine Madrid müdafaa komünitesi başkanı General Minja yaptığı açıklamada taarruz sırasının şimdi kendilerinde olduğunu söylemiştir.[272]

Merkez cephesi hükümet kuvvetleri Madrid şehri civarında toplanmış olan İtalyan birliklerini bombalayarak ağır kayıplar verdirmişlerdir. Üniversite mahallesinde bulunan asi kuvvetler taarruza dayanamayarak geri çekilmek zorunda kalmışlardır. Bajonun milisler tarafından işgal edilmesi neticesinde asiler geri çekilerek Karabansel ve Altoyu boşaltmak zorunda kalmışlardır.[273] Cumhuriyetçiler

[270] Akşam, 2 Nisan 1937, 2.
[271] Ulusal Birlik, 10 Nisan 1937, 1.
[272] Yeni Asır, 10 Nisan 1937, 4.
[273] Ulus, 11 Nisan 1937, 3.

Pevnte Los Franceses civarında ilerleyerek asi hatları aştıktan sonra üniversite mahallesi ile Cosa Del Compo arasında bulunan yolları kesmişlerdir. Bu şekilde asi birlikler parçalanmış oldu. Bu şekilde asilerin üzerine yapılacak yeni bir taarruzun başarılı olma ihtimali daha yüksekti.[274]Franco, Madrid cephesinde yaşanan çatışmalarla ilgili hükümet taarruzunun geri püskürtüldüğünü ve bu sırada birçok hükümet kuvvetine ait askerlerin öldürüldüğünü açıklamıştır. Aynı zamanda hükümet kuvvetlerine ait sekiz tank tahrip edilmiştir.[275] General Mola komutasında bulunan birlikler, Biskay cephesinde karşı taarruza geçmişlerdir. Burada başarı sağlayarak Franco birliklerine nefes aldırmaya çalışmışlardır. Bu taarruz havadan yapılan saldırı ile kısmi olarak kırılmıştır.[276]

Hükümet kuvvetleri Toledo cephesinde obüslerle saldırarak, ihtilaçlardan 150 kişiyi öldürmüşlerdir. Bu saldırılar ile Toledo şehrine giriş yapan cumhuriyetçiler, asilerin piskoposluk sarayına, Metrepolidhane kilisesine toplarla saldırarak bu binalara ağır hasarlar vermişlerdir. Özellikle şehir merkezine sıçrayan çatışmalarda asiler genellikle kilise binalarını cephanelik olarak kullanmaktaydılar. Bu yüzden cumhuriyetçiler olası bir şehre giriş yaptıklarında ilk hedef kilise binaları ve piskoposlara ait saray ve evlere saldırmışlardı.[277] Gırnada şehrinde özellikle General Franco'ya karşı isyan sesleri yükselmeye başlamıştır. Savaşın uzaması ve insanların her geçen gün daha çok ölmesi Franco'yu zor durumda bırakan konulardan biriydi. Bu sırada Franco'ya karşı bazı askerlerin isyana kalkıştıkları haberleri gelmekteydi.[278] Hükümet kuvvetlerinin İhtilalcıların karşı taarruz hareketi başlatmaları ile beraber Franco birlikleri mevzilerini tamir etmeye çalışmaktaydılar. Yeni harp malzemesi gelene kadar zaman kazanmak isteyen Franco, işgal ettikleri yerleri ellerinde tutarak gerekli hazırlıklar yapıldıktan sonra tekrar taarruza geçmekti. Bilbao sokaklarında yaşanan çarpışmalar önemli tahribata neden olmuştur. Şehirde iaşe sorunu baş göstermeye başlamıştır. Şehre giriş ve çıkışları sağlayan birçok nokta tahrip edilmiştir.[279] Barcelona şehrinde yaşanan çatışmaların yoğunlaşması üzerine ciddi anlamda sivil kayıpla beraber İngiltere sivil halkı korumak amacıyla iki adet harp

[274] Haber, 11 Nisan 1937, 2.
[275] Son Posta, 11 Nisan 1937, 3.
[276] Ulusal Birlik, 22 Nisan 1937, 1.
[277] Akşam, 23 Nisan 1937, 2.
[278] Türk Dili, 30 Nisan 1937, 3.
[279] Cumhuriyet, 5 Mayıs 1937, 1.

gemisini yollamıştır. İki gün içerisinde Barcelona da yaşanan çatışmalarda 500 kişi ölmüş ve 1500 kişi yaralanmıştır. İberya anarşist federasyonu Katalonya hükümetini tehdit ederek yönetimi fesih ettirmemeleri dâhilinde şehirlerine zehirli gazla saldıracaklarını duyurmuşlardır.[280]

Bilbao civarında yoğun çatışmaların yaşandığı mahallelerde sığınaklarda mahsur kalan 4000 çocuk için Londra hükümetine başvurulmuştur. İngiltere limana harp gemileri yollayarak savaşın içinde mahsur kalan bu çocukları gemiye yükleyerek tahliye etmişlerdir.[281] Barcelona da ihtilacılar siyasette aktif olan birçok kişi sokak ortasında infaz etmeye başlamıştır. Katalonya hükümeti kan dökülmemesi için yaptıkları her türlü başvuru ihtilalciler tarafından reddedilmiştir. Anarşistler saldırılarla şehrin önemli birçok bölgesini işgal etmişlerdir.[282]

İspanya hükümetinde sorunların baş göstermesi üzerine Azana kabineye son vermiştir. Azana yeni kabineyi yeniden kurmuştur. Azana yeni hükümeti kurduğu sırada Valencia şehri bombalanmaktaydı. Bu bombardıman sırasında 30 kişi hayatını kaybetmiştir. İngiliz elçiliğinden 2 kişi olmak üzere topla 30 kişi yaralanmıştır. Fransız konsolosluğu bu saldırıda tahrip olmuştur.[283] Hükümete ait uçaklar asilerin elinde bulunan Sabinanigo'daki patlayıcı maddeler fabrikasını bombardıman etmişlerdir. Ayrıca cumhuriyetçilere ait filolar, Zaragoza ve Hesco'da bulunan asi askeri hedefleri tahrip etmişlerdir. Madrid şehrinde devam eden taarruzda asiler bir miktar geri püskürtülmüştür.[284] Bask cephesinde şiddetli yağmur askerî harekâta mâni olmaktaydı. Bask hükümetinin temsilcileri ise yeni hükümeti iyi karşılamışlardır. Yeni dâhiliye nazırı Zugazagioita daha sonra Valencia şehrini ziyaret etmek üzere yola çıkmıştır.[285]

Madrid cephesinde son bir hafta da yaşanan çatışmalar İspanyollara çok şey kaybettirmiştir. Yüzlerce ölü ve yaralının bulunduğu Madrid' e çatışmalar yoğun şekilde yaşanmaya devam ediyordu. Cumhuriyetçiler ağır toplarla İhtilalcıların mevzilerini bombalamaktaydı. Üniversite mahallesinde yaklaşık olarak on bin ihtilacı

[280] Akşam, 8 Mayıs 1937, 1.
[281] Son Telgraf, 8 Mayıs 1937, 2.
[282] Anadolu, 8 Mayıs, 1937, 1.
[283] Ulus, 17 Mayıs 1937, 3.
[284] Tan, 17 Mayıs 1937, 3.
[285] Cumhuriyet, 20 Mayıs 1937, 3.

asker, cumhuriyetçiler tarafından abluka altına alınmıştır. Kaçış güzergâhları ve şehre yakın köprüler tamamen imha edilerek olası destek birliklerinin de müdahalesi önlenmiş oldu. Madrid müdafaası Generali Miyaja radyo üzerinde yaptığı açıklamada üniversite mahallesinde çıkmaza giren on bin askerin teslim olması durumunda affedileceklerini açıklamıştır. Şimdi Franco için tek önemli konu on bin askerin nasıl kurtulacağı üzerine planlar yapmaktaydı. İhtilacılar, hükümetin bu şekilde bir strateji ile kendilerini zor durumda bırak bu şekilde ilerleyeceklerini hesaplayamamışlardır.[286] Bilbao cephesinde asilerin ileri taarruzu kırılmış durdurularak geri püskürtülmüşlerdir.

Madrid cephesinde Guadalajaraya geçen cumhuriyetçiler şimdi doğrudan Leon yoluna doğru ilerlemeye çalışmaktaydılar. Bilbao cephesinde istediğini alamayan asiler, buradaki kuvvetlerini bir kısmı Madrid cephesine doğru yönlendirilmiştir.[287]

Asiler, cephede başarı elde edemedikleri için Madrid, Bilbao, Valencia şehirlerini bombardıman etmişlerdir. Madrid'de 120 ölü ve 200 yaralı insan bulunmaktaydı. Madrid sokaklarında insanların çok olması ölü sayısının çok olmasına neden olmuştur. Küba elçiliği bu saldırıdan nasibini almıştır. Bu esnada elçiliğin boş olması can kaybının olmamasına neden olmuştur.[288] Cebelitarık boğazında cumhuriyetçiler ile Franco birlikleri arasında şiddetli bir topçu düellosu yaşanmıştır. Gece yarısı başlayan bu çarpışmalar da iki tarafta da bir netice elde edememişlerdir. Sabaha karşı çarpışmalar sona ermiştir.[289] Asiler, Bilbao şehrini ağır şekilde bombardıman etmeleri neticesinde, ihtilacılar bu şehrin teslimi için Bask hükümeti ile bir araya gelmeye çalışmışlardır. Franco yaptığı açıklamada, Madrid şehrinin alınabilmesi için öncelikle Bilbao şehrini tamamen almaları gerektiğini ifade etmiştir. Rahipler aracılığı ile görüşmeler Bask hükümeti ile yapılmış olsa da bir sonuç elde edilememiştir. Bilbao şehrinin bazı evlerinde Franco bayrağının asıldığı gözlerden kaçmamaktaydı.[290] Bilbao şehri asiler tarafından tamamen işgal edildiği haberleri ihtilalcılar tarafından yayılsa da cumhuriyetçiler şehrin kaybedilmediğini sadece bir önceki mevzilerine geri çekildiklerini açıklıyorlardı. Santander valisi Bilbao şehri için

[286] Son Telgraf, 16 Nisan 1937, 1.
[287] Yeni Asır, 6 Haziran 1937,4.
[288] Cumhuriyet, 10 Haziran 1937, 7.
[289] Akşam,10 Haziran 1937, 2.
[290] Son Telgraf, 15 Haziran 1937, 2.

cumhuriyetçilerin çarpışmaya devam ettiklerini Nervionun sağ kıyısında cumhuriyetçi kıtalar mevzilerini koruduğunu açıklamıştır.[291]

Cumhuriyetçilerin generali mühim miktarda tanklar ve topçu birliklerle Aragon ile beraber tüm cephelerde eşzamanlı taarruza kalkışacaklarını açıklamışlardır. Buna karşılık hazırlıklar yapan ihtilacılar Şimal cephesine doğru taarruz hareketinde bulunmuşlardır. Fakat bu taarruzdan olumlu bir sonuç alınamamıştır.[292] Hükümete ait savaş uçakları Madrid, Guadalajara, Toledo, Segovi, Talavera, Avila vilayetleri üzerine bombardıman yağdırmakla beraber keşif uçuşlarında yapmışlardır. Villa Franco de Castillo mıntıkasında iki asi ve hükümete ait bir uçak düşmüştür. Madrid cephesinde asiler ciddi kayıplar vermişlerdir.[293] Madrid cephesinde çarpışmaların artması ile beraber savaş uçakları tekrar devreye girmiştir. Birçok uçak bu çarpışmalarda düşmüştür.[294]

Şimal cephesinde hükümet kuvvetleri Guers ve Trepezono mevzilerinde ağır bir yenilgi almışlardır. Binlerce asker bu çarpışmada hayatını kaybetmiştir. Aragon cephesinde İhtilalcıların ileri hareketi devam ederek ettirilerek Sierra, Carbonera, Vertice, Mina, Faranguede ve Bezos köylerinde mühim mevzileri işgal etmişlerdir. Hükümet ordularının kumandan heyeti Ovieda cenup bölgesinde Cuero şehrine hücum edilmesi gerektiğini kıtalarına belirterek hücum emri vermiştir. Hükümetin Cuero'ya karşı başlatmış oldukları bu taarruz geri püskürtülmüştür. Başarısızlıkla sonuçlanan bu taarruz hükümetin cephesinde bin kadar askerin hayatını kaybetmesine neden olmuştur. Stratejik hatalar Franco'nun elini daha fazla güçlendirmekteydi.[295] Madrid cephesinde hükümetçi kıtalar ele geçirdikleri cepheleri korumaya devam etmişlerdi. Guadalajara civarında birçok cephe hükümetçiler tarafından ele geçirilmiştir.[296]

İspanya'da ihtilacılar bağlı bir heyet eski İspanya kralı 13. Alfonso ile görüşme yapılmıştır. Görüşmeler neticesinde Alfonso saltanat hakkının kendisinde olduğunu ifade etmesine rağmen ihtilalciler tarafından gelen heyet bu hakkı Alfonso için artık imkânsız olduğunun farkındaydılar. Bu durumu Alfonso'ya bildirmişlerdir.

[291] Ulus, 22 Haziran 1937, 3.
[292] Cumhuriyet, 5 Temmuz 1937, 3.
[293] Kurun, 10 Temmuz 1937, 6.
[294] Ulusal Birlik, 13 Temmuz 1937, 1.
[295] Akşam, 3 Ağustos 1937, 2.
[296] Ulus, 6 Ağustos 1937, 3.

Görüldüğü gibi kralcı anlayış ile başlayan ihtilalin yeni bir kral ile son bulacağı net şekilde belli olmuştur. İhtilalciler Alfonso'yu sadece sembol olarak kullanarak asıl gücün kendilerine geçmesini beklemekteydiler. İktidar gücü zamanla yeni boyut kazanarak askeri vesayetin eline geçmiş oldu. Franco'nun şimdilik taht için önünde bir tek engel kalıyordu. Kendisi ile aynı mücadelede olan Generalleri ya ikna edece ya da bu Generalleri bir şekilde bertaraf etmesi gerekiyordu.[297]Franco adına hiç hesaba katmadığı bir durum gerçekleşti. Franco'nun kendisine bağlı birliklerden Franco'ya karşı isyan hareketleri başlamıştır. Franco beklenmedik bu durum karşısında oldukça sert tedbirler almıştır. Toledo ve Talavara da çıkan isyanların yayılmasını önlemek için acımasızca bu şehirleri yok etme pahasına ağır şekilde bombalatmıştır.[298]

Aragon cephesinde asilerin ileri harekâtı devam etmiştir. Stratejik konumda bulunan Kampilyo ve Desilya tehlikeye girmiş durumdaydı. Milis kuvvetler bu çarpışmalarda Kompilyo mevzilerine doğru geri çekilmiştir. Asi uçaklar Standeri ve müdafaa hatlarını bombardıman etmişlerdir. Şehirde birkaç ölü ve 62 yaralı vardı. Asilere bağlı harp gemileri karşılaştıkları tüm vapurlara saldırı düzenlemişlerdir. Bunlardan bir olan posta vapuru bu saldırıdan nasibini almıştır.[299]

Guadalajara eyaletinin şimalinde ve Soria yolu civarında milisler küçük bir taarruza kalkışarak mıntıkada bulunan mevzilerini güçlendirmeye çalışmışlardır. Birkaç ağır silah olmak üzere mühim miktarda cephane milislerin eline geçmiştir. Bu sıra Katalonya hükümeti reisi sosyalistlerin muhalefetine dayanamayarak ve savaşında vermiş olduğu baskıyla istifa etmiştir.[300] Cumhuriyetçiler tarafından mevzi ve savunma gücü oluşturmak amacıyla Casa de Campo gölünü kurutma ve güçlendirme çalışmaları yapılmaya başlanılmıştır. Bu işlem sırasında cumhuriyetçi birlikler 3.000 kadar Fas askerinin cesetlerini gölden çıkarmışlardır. Göl üzerinden geçişler önlenerek burada ele geçirilen mühimmatlar cumhuriyetçi birliklere dağıtılmıştır.[301]

Aragon cephesinde hükümet kuvvetleri Villamator De Galtego kasabasını işgal ederek ileri harekâtına devam etmişlerdir. Bu işgalle beraber Zaragoza şehri top

[297] Ulusal Birlik, 13 Ağustos 1937, 1.
[298] Haber, 17 Ağustos 1937, 4.
[299] Anadolu, 17 Ağustos 1937, 3.
[300] Cumhuriyet, 21 Ağustos 1937, 3.
[301] Akşam, 24 Ağustos 1937, 2.

ateşinin menziline girmiş durumdaydı. Zaragoza civarında meydana gelen büyük hava muharebesinde hükümet uçakları asi birliklerine ait beş adet savaş uçağını düşürmüşlerdir. Santander cephesinde asiler İtalyan birliklerinin desteği ile burayı ele geçirerek şehirde hakimiyet sağlamışlardır. 45 Bask ve Astorya bölüğü İtalyan kıtalarına teslim olmuşlardır. Bilbao ve Santander belediye reisleri bazı büyük caddelere İtalyan adlarını vereceklerini açıklamışlardır. Bu şekilde İtalya, İspanya'da bir şekilde hem kültürel hem siyasi çıkarlarını korumaya devam etmişlerdir.[302]

Franco kuvvetlerinin Santander şehrini ele geçirmeleri üzerine okyanus kıyısında İspanyol toprağında, hükümetin elinde yalnızca bir avuç toprak kalmıştır. Savaşın içinde olan Avrupalı askerlerin tahminine göre Franco yakın zamanda tüm İspanya'yı ele geçirmiş olacaklardı. Okyanus kıyısında İspanya hükümetine ait önemli bütün mevzilerin kaybedilmesi cumhuriyetçileri oldukça zor durumda bırakmıştır. İspanya topraklarının üçte ikisi Franco birliklerinin kontrolündeydi. Bu bölgeler Almanya ve İtalya gibi iki güçlü devletin desteği ile mühimmat depolarına dönüştürülmüş durumdaydı. Franco birlikleri silah ve mühimmat sıkıntısı olmadığı gibi havadan da oldukça destek almaktaydı. Bu kadar olumsuzluğa rağmen hükümet Franco karşısında pes etmeye niyetleri yoktu. Tabi bunda İngiltere ve Fransa çıkar ilişkileri etkili olmaktaydı. Fransa, kendisine sığınan mültecileri bile silahlandırıp İspanya'ya geri göndermeye çalışmıştır.[303]Aragon cephesinde milisler Zuera Villamayor ve Belehite mıntıkasındaki taarruzlarının şiddetini tank saldırıları sonucu azaltmak zorunda kalmışlardır. Taarruzları kırılan milis güçler mevzilerini terk etmek zorunda kalmışlardır.[304]

Valencia milli müdafaa başkanlığından gelen açıklamada Şimal cephesinde sahil boyunca çatışmalar devam etmiş ve bir sonuç alınamamıştır. Palon de Gardon mıntıkasında cumhuriyetçiler ileri bir taarruza kalkışarak Penos Binancos ve Magdelano bölgelerini ele geçirmişlerdir. Haftalar içerensinde bazen aynı cephede karşılıklı yer değiştirmeler sürekli devam etmekteydi. İki taraf içinde kesin sonuca gidilmemesi savaşın süresinin uzamasına neden olmuştur.[305] İhtilalcılar, Valencia

[302] Anadolu, 28 Ağustos 1937, 3.
[303] Son Posta, 1 Eylül 1937, 3.
[304] Kurun, 3 Eylül 1937, 6.
[305] Cumhuriyet, 11 Eylül 1937, 3.

şehrini havadan bombalamışlardır. Bu bombardıman sonucunda 46 kişi hayatını kaybetmiş ve 167 kişi yaralanmıştır. Bu bombardımanda kullanılan uçaklar Junker isimli Alman markası uçaklardı. Hava saldırısı sonrası ihtilalcılar denizden zırhlılar ile şehri bombalamaya devam etmişlerdir. Şehirde çok ağır tahribata neden olan bu saldırılar sonucu cumhuriyetçiler halkı mahzenlerde ve bodrum katlarında saklamak zorunda kalmışlardır.[306]

Asilerin Toledo önünde bulunan cumhuriyetçilerin mevzilerine karşı yaptıkları taarruzda Casa Blarezun mıntıkasını ele geçirmişlerdir. Franco kıtalar Jinalocio de Sisla'yı işgal etmiştir.[307]Franco emrinde bulunan savaş uçakları Asturia cephesinde büyük bir taarruza kalkışmışlardır. Şiddetli bir hava bombardımanına maruz kalan bu mıntıkada birçok kişi hayatını kaybetmiştir. Uçaklardan üç tanesi hükümete ait olan ağır silahlarla düşürülmüştür. Uçaklarda bulunan Alman pilotlar ölmüştür. Bu sırada İspanya'ya Franco'nun talebi doğrultusunda yeniden silahlı ve mühimmat yüklü gemilerle 15 bin İtalyan asker yollanmıştır.[308] Şimal cephesinde ihtilafçılara ait bir hücum kıtası hükümet birlikleri tarafından geri püskürtülmüştür. Cenup Pozablanka cephesinde uçakların ve topçu birliklerin kontrolünde ihtilalcılar şiddetli bir taarruz hareketine kalkışmışlardır. Cumhuriyetçi kıtaların ani karşılık vermesi sonucunda ihtilalcılar geri püskürtülmüştür ve İhtilalcıların terk etmek zorunda kaldıkları bazı mevziler cumhuriyetçi birlikler tarafından ele geçirilmiştir[309] Cumhuriyetçilere bağlı uçaklar İhtilalcıların elinde bulunan Palmas limanına gelerek, Palmas şehrini bombalamıştır. Bombalardan bir kısmı İngiliz konsolosluğu civarına düşmüştür. Asturya cephesinde G. Davilanın kumandasındaki ordu, Emol gölünü geçtikten sonra Syera bölgesini temizleyerek Astoryalıları geri püskürtmüşlerdir. İleri harekete devam ederek Tankotelato şehrini ele geçirmişlerdir.[310] General Franco yaptığı konuşmada İspanyol kadınlarına hitap ederek 17-30 yaş arasındaki tüm kadınların zorunlu hizmete geçeceklerini duyurmuştur. Altı aylık geçici bir hizmet olduğu ifade edilerek yaşlı kadınlar ve hamileler bu zorunlu kanunun dışında tutulmuşlardı.[311]

[306] Ulusal Birlik, 5 Ekim 1937, 1.
[307] Cumhuriyet, 28 Eylül 1937, 3.
[308] Son Posta, 9 Ekim 1937, 3.
[309] Yeni Asır, 10 Ekim 1937, 3.
[310] Anadolu, 10 Ekim 1937, 3.
[311] Son Telgraf, 11 Ekim 1937, 2.

Balear adalarının en küçüğü olan Minorka Valencia hükümetinin elindeydi. Bu adalardan Majorka ve İbiza ismen asi Franco'nun, fiilen ise İtalya devletinin işgali altındaydı. Üstünlüğü elinde tutan İtalya çok yakın zamanda Minorka adasını da ele geçirecekti. Çünkü ada hem mühimmatsız hem de yiyeceksiz kalmış durumdaydı. İtalyan donanmalarından dolayı yardım görmeleri imkânsız hale gelmişti. Minorka adası da İtalya tarafından işgal edilince Balear adaları tamamıyla İtalya hâkimiyetine girmiş olacak ve böylece İtalya Akdeniz'in gayet hayati bir noktasında Fransa'nın Şimal, Afrika mıntıkasını tehdit edebilecek bir üsse sahip olacaktı. Fransa ve İngiltere bu tehdidin önüne geçebilmek için Minorka adasına donanma göndererek burayı İtalya'dan önce işgal etmeye çalışmıştır. Fransa hükümetinin Fransa-İspanya hududuna tekrar transit geçişlere açılmasıyla beraber Fransa endüstrisinden İspanya'ya harp malzemesi satmanın yolu açışmış olacaktı. İtalya geri önlem paketi için yeni çözümler arayarak 24 bin asker Trablus bölgesine gönderilmiştir. İngiltere, Mısır üzerindeki çıkarlarını korumaya çalışarak Akdeniz güvenliği için Mısır da bulunan hava kuvvetlerinin sayısını arttırmıştır.[312]

İngiltere ve Fransa Akdeniz güvenliği için Almanya ve İtalya ile geçici anlaşmalar sağlanmıştır. İngiltere, İtalya ve Fransa arasındaki anlaşmazlıkların çözüm bulması ve İspanya konusundaki anlaşmazlıkları halletmek için görüşme teklifinde bulunmuştur. İtalya, Almanya'nın olmadığı hiçbir görüşmeye katılmayacağını açıklamıştır. İngiltere bu problem içinde 27 devletin ortak kararı ile ademi müdahale komisyonun kararları kabul edilmiştir. Gönüllülerin geri çağrılması konusunda anlaşma sağlanmış olsa da bu sadece sözde kalmış bir anlaşma olarak varlığını sürdürmüştür.[313]

Cumhuriyetçi kuvvetler, Sesenanın iki km cenubunda büyük Casa de Mesuela mıntıkasını ani bir taarruz ile ele geçirmişlerdir. Reina'nın garp bölgesinde cumhuriyetçi kuvvetler Sesena yolunu kesmişlerdir. İspanya hükümeti insani hizmet konusunda sıkıntı yaşamalarından dolayı harp esirlerini çalıştırma kararı almışlardır. İlk olarak çalıştırılacak esirlerin Madrid ile Cuenca arasındaki yolların tadilat edilmesinde kullanılacaktı. Madrid şehri bir kez daha bombardıman edilmesi üzerine

[312] Haber, 12 Ekim 1937, 8
[313] Akşam, 7 Kasım 1937, 5

halk iyice telaşa kapılmıştır. Birçok ölü ve yaralı sokaklarda bulunmaktaydı. Sinema kapılarının obüsler düşmüş mahalleler bu saldırılardan ağır hasar almışlardır. Merkez cephesinde cumhuriyetçi kuvvetler Jarama ve Cuestade la Raina mıntıkalarında hafif surette ilerlemişlerdi.[314] Franco İspanya da üstünlüğü ciddi anlamda ele alması ile beraber İngiltere birçok ticari acentesini Franco ile ticari anlaşmalar imzalaması için İspanya'ya yollamıştır. Bu karar için Eden, İngiliz çıkarlarının korunduğunu açıklamıştır.[315]

İtalya İspanya'da çıkarlarını koruması ve savaşın Franco tarafından kazanılacağına kesin bir şekilde emin olunması üzerine İspanya'da çarpışan İtalyan askerlerinin ve gönüllülerinin kafileler halinde yakında İtalya'ya döneceği açıklanmıştır. İtalya bu konuda Franco ile anlaşmaya varmıştır.[316]

Macar, başvekili Salamanka hükümeti ile müzakereler içinde olduklarını açıklamışlardı. General Franco yeni hükümetin Katolik bir müessese olacağını ifade etmiştir. Kiliseyi ve Hıristiyan medeniyetini koruyacağını açıklayan Franco, yeni devlet yapısının gerçek demokrasiye ve tüm vatandaşların katılımını sağlayan eşitlikçi bir devlet modeli oluşturacaklarını açıklamıştır.[317]

Burgos şehrinde Franco'ya bağlı 12 kişilik icra komünitesi oluşturulmuştur. Bu komünite yapı olarak Roma Meclisi ile aynı tüzüğe sahip bir yapıda bulunmaktaydı. General Franco azalardan altısını kendisi diğer altı kişiyi ise milli meclis tarafından seçileceğini açıklamıştır. Franco demokratik adımlar attığını vurgulamaya çalışsa da asıl olan milli meclis zaten Franco tarafından görevlendirilen kişilerden oluşmaktaydı. Buna ek olarak komünite Franco'ya bağlı olacak ve son söz Franco'ya ait olacaktı.[318] General Franco Barselona hükümetini zora sokmak ve yalnızlaştırmak için Barselona ile yapılan her türlü ticari alışverişi yasaklamıştır. Sahada Madrid üzerine saldırılarını devam ettiren Franco birlikleri Madrid şehrini bir kez daha bombalamıştır.

[314] Cumhuriyet, 15 Ekim 1937, 1
[315] Tan, 9 Kasım 1937, 3
[316] Son Posta, 11 Kasım 1937, 1
[317] Cumhuriyet, 18 Kasım 1937, 6
[318] Kurun, 1 Aralık 1937, 4

Cumhuriyetçi harp divanında ise idama mahkûm edilen 223 kişi suçlu bulunarak kurşuna dizilmiştir. 407 kişi ise küreğe mahkûm edilmiştir.[319]

General Franco, Madrid şehrine karşı yapılacak nihai taarruz için İspanya'ya 100 bin asker ve 100 adet savaş uçağı gönderilmesini istemiştir. Bunu sağlayabilecek iki devlet bulunmaktaydı. İtalya askeri personel gönderme Almanya ise savaş uçakları göndermeyi kabul etmişlerdir. Askeri personel ve uçak sayısı konusunda Franco'nun beklediği sayıya ulaşılamamıştır.[320] Franco kuvvetleri Teruel cephesinde cumhuriyetçiler geri püskürtülmüştür. İspanya hükümeti havanın kötüleşmesi ile beraber kısmen duraksamış ve mevzilerine geri dönmek zorunda kalmışlardı.[321]

[319] Türk Dili, 2 Aralık 1937, 1.
[320] Kurun, 22 Ekim 1937, 6.
[321] Akşam, 18 Aralık 1937, 2.

İSPANYA İÇ SAVAŞINDA YAŞANAN GELİŞMELERİN TÜRK BASININA YANSIMALARI VE İSPANYA İÇ SAVAŞININ SONA ERMESİ (1938-1939)

Salamanka bombardıman edilmesi sonucu 225 kişi hayatını kaybetmiştir. 20 bombanın atıldığı şehirde 400 yaralı insan bulunmaktaydı. General Franco birlikleri Teruele karşı kuvvetli bir taarruz başlatmıştır. Cumhuriyetçilerin Alfambra nehrinin sol kıyısına çekilmeye mecbur eden harekâtın ilk üç günü içinde Şimal de elde edilen ileri harekât bazı noktalarda 7 km bulmaktaydı. Alfambra vadisinde her tarafta Franco kuvvetlerine bağlı birlikler dolaşmaktaydı. Burada tutunma konusunda başarısız olan cumhuriyetçiler Alfambra nehrinin sol kıyısındaki vadiye hâkim Cerracarda tepelerine doğru çekilip buraya yerleşmişlerdi. Bu sırada İtalya tarafında, Franco yeni silah ve mühimmat talebinde bulunmuştur.[322] Teruel mıntıkasında Franco birlikleri şiddetli bir topçu taarruzu ile saldırıya geçmişlerdi. Taarruz karşısında cumhuriyetçiler 30 km kadar gerilemiştir. Franco 16 kasaba ve 40 kadar bölgeyi işgal etmişlerdi. Sierra ve Palamera tamamıyla ele geçirilmiş ve birçok esir alınmıştır. Cumhuriyetçiler bulundukları dağlık bölgede Franco birliklerinin saldırılarını kısmen geri püskürtmüşlerdi.[323]

Teruel mıntıkasına yapılan saldırılar sonuç vermiş General Franco şehri tamamen kontrolü altına almıştır. Baştanbaşa harap olan şehir Franco birlikleri tarafından temizlenmeye başlanmıştır. Cumhuriyetçiler bu durum üzerine garp ve cenup istikametinden ilerlemeye başlamışlardı.[324] Franco birlikleri üç deniz uçağı ile Almeira şehrini bombalayarak 18 kişinin ölmesine 7 kişinin yaralanmasına sebep olmuştur. Cumhuriyetçilere bağlı uçaklar ise İhtilalcıların harp gemilerine havadan saldırmışlardı. Franco saldırılarına devam ettirmekle beraber birçok bölgeyi ele geçirdiği için İspanya'nın tek temsilcisi gibi hareket etmeye devam ederek ticari anlaşmalar imzalamaya başlamıştır. Bir Leh ekonomi heyeti iki devlet arasındaki ekonomik münasebetleri genişletmek amacıyla Franco ile görüşmek üzere İspanya

[322] Cumhuriyet, 24 Ocak 1938, 3.
[323] Halkı Sesi, 7 Şubat 1938, 3.
[324] Akşam, 23 Şubat 1938, 2.

devletine gitmişlerdir. Askeri başarılar ve İtalya, Almanya desteği ile Franco artık İspanya'nın tek sahibi olarak görülmeye başlanılmıştır. Dünya basınına göre cumhuriyetçiler son çırpınışlarını vermekteydi.[325] General Franco Cebelitarık konusunda şu an korsanların elinde olduğunu fakat çok yakın zamanda bu bölgenin kendi kontrolü altına gireceğini ve bu şekilde ticari gemilerin güvenlikle yolculuk edebileceklerini açıklamıştır.[326]

Cumhuriyetçilere ait donanmalar ile İhtilalcıların ait donanmalar Palas burnun 70 mil açığında muharebeye girişmişlerdir. Cumhuriyetçi uçakların yardımıyla İhtilalcıların ait olan bir gemi batırılmıştır. İspanya cumhuriyetinin milli müdafaa nazırı, Palos burnun 70 mil açığında yanmakta olan asi harp gemilerine yardım teşebbüsünde bulunacak olan gemilere aynı şekilde müdahale edileceğini bildirmiştir. Bu tehdit karşısında yardım alamayan gemiler tahrip olarak batmışlardır.[327]Franco birlikleri Aragon cephesinde cumhuriyetçi birliklerin savunduğu dört adet mevziiyi ele geçirmişlerdi. Burada bulunan birçok köy işgal edişmiş ve 500 kişi esir olarak alınmıştır. Bu saldırılar sırasında cumhuriyetçilere ait olan iki adet savaş uçağı düşürülmüştür. Franco kuvvetleri tarafından ele geçirilen mühimmat ve silahların sayımı yapılmıştır. Barcelona şehrinde asilerin yaptıkları hava saldırısı sonucu Panel da Jiaz hastanesi isabet almış ve içinde yatmakta olan 35 hasta hayatını kaybetmiştir. İki adet asi tayyaresi Kalderayı bombalamıştır. Zaragoza şehrinde havadan saldırılar devam etmekteydi. Bu saldırılarda sivillerin içinde bulunduğu 20 kişi hayatını kaybetmiştir. İspanya iç savaşı her geçen gün yeni bir katliama neden olmaktaydı. İnsan kaybının yanında İspanya sahilleri sırasıyla yakılıp yok ediliyordu.[328]

Franco emri ile tüm birlikler ihtilalci cephelerde ani taarruz hareketine girişmişlerdi. Hükümete ait birlikler bu ani taarruz karşısında çaresiz kalarak arkalarında birçok mühimmat bırakarak kaçmak zorunda kalmışlardı. Cenup bölgesinde Franco birlikleri tahrip olan köprüleri tamir ederek geçişlerini buradan sağlamışlardı. Aragon cephesinde ileri hareketine devam eden Franco birlikleri yeni birçok yeri işgal etmişlerdi. Belehite bölgesini alan birlikler ileri harekâtlarına devam

[325] Cumhuriyet, 4 Mart 1938, 7.
[326] Son Telgraf, 5 Mart 1938, 2.
[327] Kurun, 7 Mart 1938, 4.
[328] Yeni Asır, 11 Mart 1938, 3.

etmiştir. Munieso, Pueblo da Albarbon bölgeleri hükümet tarafından boşaltılmak zorunda kalmıştır. Hükümet bu taarruzlara karşılık vermek amacıyla Guadarrana cephesinde taarruza kalkmaya çalışsa da bir netice elde edememiştir. Balkan Antantı konseyi toplandığı günden itibaren Franco birçok ülkeye temsilci yollamıştır. Sahada savaşın dışında Franco, yeni kurulacak olan devlet yapısının iktisadi ve siyasi gücünü koruyabilmek amacıyla sürekli dış ülkeler ile irtibat halindeydi. Franco yerini sağlamlaştırmak ve başına geçeceği devletin iktisadi gücünü koruyabilmek savaş sonrası oluşan yıkım izlerini silebilmek için bu görüşmelere ihtiyacı vardı.[329] Frankistler Akdeniz'e doğru ilerlemeye devam etmekteydiler. Özellikle önemli bir maden yatağı olan Utrıllas işgal edilmişti. İleri harekete devam ederek sahile yakın bölgelerin tamamını alarak Valans ile Barselona arasındaki bağlantıyı koparacaklardı Böylece, Barselona yalnızlaştırılarak işgale uygun hale getirilecekti.[330]

İhtilalci birlikler artık Kolombiya hududuna kadar gelmiş durumdaydı. Franco ordusu merkez kuvvetleri takviye birliklerle Akdeniz'e girmişlerdi. İleri harekata devam eden askerler Gaspe'yi işgal etmişlerdi. Barselona milli müdafaa komisyonu Eskatron, Hijari, Arino, Allazar, ve Andora şehirlerini boşattıklarını duyurmuştur. Franco almakta zorlandığı Kospeyi havadan yoğun bombardıman saldırısına maruz bıraktırmıştır. Arkasında hava desteği ile beraber Franco birlikleri cumhuriyetçi mevzilerde daha hızlı ilerleyerek bu noktaları ele geçirmiştir.[331]Franco, Barselona şehrini almak için çok ağır şekilde şehri bombalatmaya başlamıştır. Franco karadan 20.000 asker ile Barselona şehri üzerine yürümeye çalışmaktaydı. Katalonya ve Aragon eyaletleri arasında bulunan Kasp şehrini işgal etmişlerdi. Kasp şehri önemliydi. Çünkü Franco birlikleri ile Barselona şehri arasında son tampon bölge Kasp şehriydi. Tarragone civarında bulunan köyler bombalı saldırılar ile yok edilmiştir. Katalonya ile ihtilalci askerler arasındaki yoğun çarpışmalarda birçok İtalyan asker hayatını kaybetmiş ve bir İtalyan General ağır şekilde yaralanmıştır. Birçok İtalyan, Katalonya tarafından esir olarak alınmıştır. Bu esirlere rağmen Frankistler radyo üzerinde yaptıkları açıklamada son bir yıl içerisinde hiçbir yabancı gönüllünün, Frankist safhasına katılıp savaşmadığını açıklamaktaydılar. Açıkçası dünya basını ve

[329] Cumhuriyet, 12 Mart 1938, 5.
[330] Akşam, 14 Mart 1938, 2.
[331] Son Posta, 15 Mart 1938, 11.

bütün dış devletler gönüllü katılımının ve İspanya üzerindeki baskısının farkındaydı. Fakat başta ademi müdahale komisyonu olmak üzere tüm dünya bu olayı görmemezlikten gelmekteydi. Kâğıt üzerinde kalan anlaşmalar ve İspanya iç savaşına müdahalesizlik kurallarının arkasında silah ticareti, ekonomik çıkarlar ve katliamlar yatmaktaydı.[332]

Franco birlikleri ilerlemesiyle beraber İspanya cumhur reisinin irtica için Fransa'ya başvurduğu konuşulmaktaydı. Franco ordusu kesin zafere ulaşmak için taarruzlarını en ileri safhaya çıkarmış durumdaydı. General Franco, Madrid ile Barselona arasındaki irtibatı ve yardımlaşmayı kesmek için hamleler yapmaktaydı. Bu iki şehir tüm saldırılara rağmen en iyi şekilde kendilerini savunmaya çalışmaktaydılar. Franco, bu irtibatı ve yardımlaşmayı keserek zafere ulaşacağının farkındaydı ve bunun için girişimlerini sürdürmekteydi. Franco zaferi kazanmaları halinde, İspanya devletinin Almanya ve İtalya arasında paylaşılacağı ile ilgili söylentileri yalanlayarak bağımsız bir İspanya için mücadele ettiğini duyurmuştur. Zafer sonucunda hiçbir dış devletin müdahalesi olmadan İspanya'nın tam bağımsızlığa ulaşacağını ifade etmiştir. Bu açıklamalar yapılırken Franco'nun başlatmış olduğu ihtilal hareketi ile sömürgeci devletler İspanya'yı yağmalamaya devam etmekteydiler.[333]

Franco birliklerinin ilerleyişini durduramayan Katalanlar yeni çözüm arayışları içerisine girmişlerdi. Bu çözüm arayışlarından biri Katalonya'nın Fransa'ya bağlanması ve Fransa'nın bu bölgenin savunuculuğunu üstlenmesi idi. İtalya, böyle bir durumun söz konusu olması halinde savaşa doğrudan müdahil olacaklarını dile getirmiştir. Avrupa olası bir savaş söylentisi ile çalkalanmaya başlanmıştı. Almanya'nın da devreye girmesi ile Fransa bu konuda uyarılarak olası bir faciaya neden olmaması için İngiltere arabuluculuk rolünü üstlenmiştir. Fransız hariciye nazırı Pol Bankur yaptığı açıklamada Akdeniz ve İspanya bölgesinde Fransa'nın hayati çıkarlarının olduğunu belirterek, İspanya dışında bir ülkenin buralara hâkim olması kabullenmeyecekleri bir durum olduğunu ifade etmişlerdir. İngiltere bir kez daha arabuluculuk rolünü üstlenerek tüm devletlerin ortak çıkarları üzerine bir müzakere planı hazırlayıp sunmuştur. İngiltere olası bir Avrupa savaşının çıkmasından yana

[332] Ulus, 18 Mart 1938, 3.
[333] Halkın Sesi, 21 Mart 1938, 4.

değildi. Hem kendi çıkarlarını korumak hem de ticari yollarının güvenliğini sağlamak için pastadan birkaç parçadan fedakârlık etmek zorunda kalmıştır.[334]

İhtilalcıların ileri harekâtı devam ederken, hükümet kuvvetlerinin başkumandanı Miaja görevinden alınarak yerine General Poriyo başkumandan olarak tayin edilmiştir. Franco ilerleyişi karşısında işgal edilen bölgelerden kaçan halk Fransa'ya doğru akın etmişlerdir. Fransa kendilerine gelen mültecileri ihtiyaçları giderilerek İspanya'ya geri gönderileceğini açıklamıştır. Söz konusu ihtiyaçlar sadece temel besin ihtiyaçları değildi. Fransa mültecileri silahlandırarak İspanya'ya geri gönderme planları yapmaktaydı.

İspanya iç savaşının başladığı günden beri İspanyol halkının yanında olduğunu ifade eden Fransa, İspanyol halkını sadece bir maşa olarak kullanmaya çalışmaktaydı. İleri taarruz ile ihtilalci birlikler Gandesa şehrini işgal etmişlerdi. Gandesa, Tortosa ve Tarragol yollarına hâkim bir şehirdi. Bu şekilde Franco planını gerçekleştirmeye çok yaklaşmış durumdaydı. Bu şehrin alınmasıyla beraber Valencia, Barselona ve Madrid arasındaki irtibatı kesmiş olacaktı. Havaların iyiye gitmesi Franco için oldukça önemliydi. Bu şekilde taarruzlarını arttırarak bağlantıları kopmuş olan Valencia, Barselona, Madrid şehirlerini sırasıyla alarak bu savaşı sona erdirecekti. Fakat bu oldukça zaman alacaktı. Çünkü cumhuriyetçiler direnmeye devam etmekteydiler. Guadalajara cephesinde cumhuriyetçiler taarruza kalkarak Albarrocin, Cerro, Careza mevzilerini ele geçirmişlerdi. Barselona, Lerida mıntıkasında şiddetli çatışmalar devam etmekteydi. Asilere karşı gönderilen üç farklı birlik, bunların ilerleyişini durdurmaya çalışmaktaydı. Cumhuriyetçiler bu taarruz harekâtından başarılı olmuş ve kaybetmiş oldukları birçok mevziiyi ele geçirmişlerdi. Fransa, kendilerine irtica eden İspanyolları silahlandırma çalışmalarına devam etmekteydi. Hatta bunun için mülteciler arasında anketler bile düzenlenmiştir. Madrid cephesinde ise ciddi insan kaynağı eksikliği yaşanmaktaydı. Kadınlar hatta hastalar bile ağır işlerde çalışmak zorunda kalmışlardı. Silah giriş-çıkışları, tramvay geliş gidişleri kadın savaşçıların denetimine verilmişti.[335]

[334] Haber, 25 Mart 1938, 8.
[335] Cumhuriyet, 3 Nisan 1938, 9.

Cumhuriyetçilerin elinde bulunana Lerida dört gün dört gece süren harpten sonra Franco birlikleri tarafından işgal edilmiştir. Böylece Katalonya hükümetinin elinde bulunan araziyi birbirinden ayırdılar. Leridayı işgal eden kuvvetler tortosa istikametinden ileri harekâta devam ettiler. Bu kuvvetler denize çok yaklaşmış durumdaydılar. Askeri strateji bakımdan Lerida çok önemli bir konumda bulunmaktaydılar. Hükümetin geri almak için gerçekleştirdikleri taarruz başarısızlıkla sonuçlanmıştır. Madrid şehri üzerine yapılan ağır bombardıman sonucunda 50 kişi hayatını kaybetmiştir. Obüslerle yapılan saldırıda şehrin birçok sokağına bombalar düşmüştür. Kortes sarayının civarında bulunan birçok bina tahrip olmuş veya yıkılmıştır. İspanya hükümeti tarafından yapılan açıklamada bu saldırı tamamen halkın iradesini kırmak için doğrudan sivillere yönelik bir saldırı olduğunu açıklamıştır.[336] İspanya hükümeti İngiltere ve Fransa'ya bir nota vererek kendilerine sığınan mültecilere silah satın alma hakkının verilmesini istemiştir. Fransa bununla ilgili zaten çalışmalar yapmıştır. Hatta düzenledikleri anket sonucunda mültecilerin büyük çoğunluğu ülkelerine dönmeleri halinde Franco'nun birliklerine karşı savaşacaklarını söylemişlerdir. Fransa İspanyol mültecileri bu konuda ikna etmek için ikna çabalar sarf etmekteydiler.[337] Akdeniz sahillerine varmak için Frankistlerin son bir hafta zarfında sarf ettikleri çaba neticeye varmış durumdaydı. Franco birlikleri Tortoza civarında Vinoros kasabasını işgal etmişlerdir. Bununla beraber cumhuriyetçilerin elinde bulunan arazi ikiye ayrılmış ve Barselona ile Valencia arasındaki yol kesilmiş durumdaydı. Franco birlikleri Canet mıntıkasında milisleri bozguna uğratmışlardır. İlerlemeye devam eden ihtilalcılar ciddi bir direniş ile karşılaşmadıkları için kısa sürede Son Moteo'yu işgal etmişlerdi. Franco'nun ani ilerleyişi karşısında endişeye kapılan Katalonya halkı göç etmeye devam etmekteydi. Katalonya hükümeti bunun önüne geçebilmek için yeni tedbirler alınması gerektiğini belirterek toplantı kararı almıştır.[338]Franco birliklerinin ilerleyişi hız kesmeden devam etmekteydi. Cumhuriyetçilerin müdafaa hattı Comorosandan Melcineno'ya kadar Rio Segre nehri, Ebre ile birleştiği noktaya kadar, tamamıyla tehdit altındaydı. Balaguer ile Lerida arasındaki Rio Segre'nin sol sahili arazisinin engebeli olmasından dolayı, ani bir taarruz olması halinde kolayca müdafaa edilebilecekti. Bu mıntıkada birçok nehir ve

[336] Akşam, 5 Nisan 1938,10.
[337] Türk Dili, 8 Nisan 1938, 1.
[338] Son Posta, 10 Nisan 1938, 11.

kanalların bulunması General Franco birliklerinin lehineydi. Böylece olası taarruzlar hızlı şekilde geri püskürtüle biliyordu. Tortoza istikametinden Şimale doğru ileri harekâtına devam ederek Rapita'yı işgal etmişlerdi. Franco, İspanya iç savaşının yıl dönümünde Zaragoza şehrinde büyük bir telsiz istasyonu kurarak burada halka bir nutuk da bulunmuştur. Savaşın çok yakın zamanda kendi lehlerine sonuçlanacağını ifade ederek, İspanya'nın refah ve huzura ermesinin çok yakın olduğunu belirtmiştir.[339]Franco kuvvetlerinin denize ulaşması ile birlikte hükümetçilerin elindeki İspanya ikiye bölünmüş oldu. Valencia ve Madrid dâhil olmak üzere hükümetçilerin elinde 5 milyon kişilik bir nüfus bulunmaktaydı. İspanya'nın geri kalan kısmı tamamen Franco'nun elindeydi. Franco'nun hâkimiyeti altında bulunan toprakların nüfusu 16 milyon kişi idi.[340]Franco birlikleri Teruel cephesinde üç gün zarfında yirmi kilometre ilerlemişlerdi. İzona civarında kanlı muharebeler yaşanmıştır. Havanın olumsuz şartlarına rağmen Franco birlikleri ileri harekata devam etmiştir. La Torreta ve Punta mevzileri Franco birlikleri tarafından işgal edilmiştir. Alfambra mıntıkasında ihtilalcılar Jarkas'ı ele geçirmişlerdi. Ejaulve mıntıkasında 7 kilometre ilerleyen ihtilalcılar, hükümete ait milislere ağır kayıplar verdirmişlerdi. Kastellos eyaletinin Akdeniz cephesi üzerinde Franco kıtaları Latorreta ve PuntaPelada şehirlerini hava filosunun desteği ile işgal etmişlerdi. Amerika tarafından bu sırada bir açıklama gelmiştir. İspanya'ya olan silah ambargosunu kaldırmakla ilgili bir durumun söz konusu olmadığını ifade etmiştir. Buna ek olarak ademi müdahale komisyonun siyasi tutumunu yakından takip ettiklerini dile getirmişlerdi.[341]

Frankist uçaklar Barselona kenar mahallelerine yapmış oldukları bombardıman sonucunda 30 kişi hayatını kaybetmiş, 60 kişi ise yaralanmıştır. Cumhuriyetçi uçakların havadan karşılık vermesi üzerine asi uçaklar Barselona şehir merkezine saldırıda bulunmuşlardı.[342] İkinci defa Barselona üzerine havadan saldırmaya çalışan Frankist uçaklar bu saldırıda Barselona şehrinde 50 kişinin hayatını kaybetmesine sebep olmuşlardır. Akdeniz ve Aragon cephelerinde Frankistlerin ileri taarruzları devam etmekteydi. Hava şartlarının kötüleşmesi ile beraber tüm cephelerde harekât

[339] Son Telgraf, 20 Nisan 1938, 6.
[340] Kurun, 22 Nisan 1938, 1.
[341] Cumhuriyet, 28 Nisan 1938, 3.
[342] Akşam, 1 Mayıs 1938, 2.

durma noktasına gelmişti.[343] Franco kuvvetlerinin bataryaları gece Madrid şehrini şiddetli bombardıman etmeye başlamışlardı. Birçok obüs şehrin mahallelerine düşmüş 13 kişi ölmüş ve 28 kişi yaralanmıştır. Bu saldırı ile yaklaşık beş yüz civarında obüs atılmıştır. Bir demeç veren asi General De Liano kuvvetlerinin bir hafta içerisinde Madrid şehrine girmiş olacaklarını ön görmekte olduğunu ifade etmiştir.[344]

Valencia üzerine Alman ve İtalyan savaş uçakları bombalar yağdırmıştır. Bu saldırı sırasında şehirden kaçmaya çalışan halk dağlara doğru kaçmak zorunda kalmıştır. Sayıları tespit edilemeyen yüzlerce insan bu ağır saldırıda hayatını kaybetmiştir. Şehirde çıkan yangınlar günlerce söndürülemeyerek devam etmiştir. Şehirde çıkan yangınlar günlerce söndürülemeyerek devam etmiştir. Limanda bulunan depoların tamamına yakını bu bombardıman ile beraber tahrip olmuştur.[345] Madrid şehrinde birçoğu çocuk olmak üzere 800.000 kişinin bulunduğu Madrid'e insanlar yiyecek sıkıntısı çekmeye başlamışlardı. Hükümet tarafından yapılan resmi hesaplamaya göre şehirde yalnızca bir aya yetecek kadar buğday bulunmakta idi. Şehre yemiş ve sebzelerde çok az ve kısıtlı gelmekteydi. Halka et dağıtılamayacak duruma gelmiştir. Şehirde bulunan erzak depolarının çoğu bombardıman edilerek yok edilmiştir. Madrid şehrinde İspanya iç savaşının başlangıcından bugüne kadar olmak üzere 1.119 kişi hayatını kaybetmiş ve 35.553 kişi yaralanmıştır. Hastaneler tüm zorluklara rağmen işlevlerini sürdürmeye devam etmekteydiler.[346] Barselona şehrine yapılan yoğun hava saldırısında asilere ait olan 18 tayyare düşürülmüştür. Cumhuriyetçiler ise 3 tayyare kaybetmişlerdi. Andoluzi cephesinde hükümet kuvvetleri ani bir baskın yaparak ileri harekâta kalkmışlardı. Almira yolunda bazı Cumhuriyetçi esirlerin tahkim işleri için kullanıldığı haberi alan hükümet birlikleri 30 gönüllü askerle beraber bu noktaya ani bir baskın düzenleyerek harp esirlerini kurtarmışlardır.[347]

İspanya hükümetine ait tayyareler Majork adasında Palmayı bombardıman etmişlerdi. Bombardıman neticesinde, Palmadaki Frankistler ait hava üstleri tahrip edilmiş ve limanda demirli olan üç gemide yangın çıkmıştır. Hükümete ait uçaklar

[343] Ulus, 2 Mayıs 1938, 3.
[344] Kurun, 5 Mayıs 1938, 4.
[345] Halkın Sesi, 7 Mayıs 1938, 4.
[346] Anadolu, 11 Mayıs 1938, 3.
[347] Yeni Asır, 24 Mayıs 1938, 3.

daha sonra İhtilalcıların Tortozada inşa ettikleri yeni bir üssü de bombardıman etmişlerdi. İlk belirlemeye göre burada 17 İtalyan uçağı bulunmaktadır. General Franco beraberinde milli müdafaa ve dahiliye nazırlarının bulunduğu Vinazar'a gitmiştir ve harp filosunun durumunu teftiş etmiştir.[348] Son zamanlarda en şiddetli taarruz Teruelin mıntıkasında yaşanmıştır. Franco birliklerinin amacı bu yoldan deniz sahiline varmaktı. Hükümet mevzilerini korumaya çalışırken, ihtilalcılar bu bölgede 7 km kadar içeri girmeyi başarmışlardı.[349]

Frankist tayyareler tarafından Valencia şehri iki defa bombardıman etmişlerdi. Bombalardan biri limanda bulunan bir İngiliz gemisine isabet etmiş ve gemilerde önemli hasar meydana gelmiştir. Bombardıman sonrası ölenlerin sayısı yüzlerce kişi idi. Frankist tayyarelerin daha sonra Barselona ve Alikante limanlarını da bombardıman etmişlerdi. Alikante şehri bombardıman sırasında Viktoria oteli olmak üzere şehirdeki binaların tamamına yakını tahrip olmuştur. Alikante şehrinde yüzlerce kişi hayatını kaybetmiştir. Limanda bulun bir İngiliz ticaret gemisi bu saldırıdan nasibini almıştır.

Barselona şehrinde demirleyen Torkland isimli Hollanda gemisi bombardıman sırasında isabet almış ve iki kişi yaralanmıştır. Francon kuvvetleri mayıs ayı içerisinde 70 şehir ve köy olmak üzere toplam 4500 kilometrelik bir araziyi işgal etmişlerdi. Savaşın seyri artık herkes için bilinen bir gerçekti. Franco zafere doğru ilerlemekteydi. Teruel cephesinde 80 kilometrelik bir sahada ihtilalcılar ile cumhuriyetçiler arasında kanlı bir muharebe devam etmekteydi Majorka adasında gelen bir Frankist deniz tayyaresi gece yarısı limanda demirli bulunan gemiler üzerine bombardıman yağdırmıştır. Bombardıman sonrası gemiler ağır hasar almakla beraber 32 kişi hayatını kaybetmiş ve 100 kişi yaralanmıştır.[350] Franco kuvvetlerinin Kastellandan Villofomaraya kadar uzayan elli kilometrelik bir cephe üzerinde taarruza devam ediyordu. Franco birlikleri Rimer Albes ve Porterayı ele geçirmişlerdi. Fransa-İspanya hududunun üçte ikisi artı Franco birliklerinin eline geçmiş durumdaydı. Bu durum cumhuriyetçiler için oldukça kötü ve endişe verici bir durumdu. Fransa üzerinden gelen silah ve mühimmattın ulaştırılması konusunda zorluklar yaşanmıştır. Buna

[348] Son Posta, 2 Haziran 1938, 3.
[349] Tan, 4 Haziran 1938, 1.
[350] Cumhuriyet, 8 Haziran 1938, 7.

istinaden Madrid şehrinde iaşe sorunu yaşanmaya devam ediyordu. Franco birlikleri havadan saldırılara devam etmekle beraber Valencia şehrine doğruda ileri harekata devam etmekteydiler.[351] 43.Fırkaya karşı yapılan hareket neticesinde Bielsa, Parza, Javierre ve Ezkuarda kasabaları işgal edilmiştir. Gün içerisinde yapılacak resmi bir törenle Frankist bayrağı Fransa hududundaki gümrük binalarına çekilirken, Cinca vadisinde bulunan bütün köyleri tahrip ederek yakmışlardır. Amaçları, Frankistlerin bu köylerden yararlanmasını önlemekti. Kastellon cephesinde Frankistler ilerlemeye devam ederken 400 hükümet mensubu öldürülmüştür. Cordone cephesinde Penorroya mıntıkasındaki Frankistler Bulojanarra dağları ile Val Sekillo ve Lagra kasabalarını işgal ederek burada 208 kişi esir edilmiş ve 105 kişi öldürülmüştür. Valencia şehrinde karadan girmeyi henüz başaramayan Franco kuvvetleri şehri havadan bombalamaya devam etmişlerdir. Şehre 100 üzerine bomba düşmüşmüş tür. Hasarın büyük olması ve bombardımanın devam etmesinden dolayı ölü ve yaralı sayısı konusunda bir bilgi elde edilememiştir. Bilinen bir şey varsa o da şehirde binlerce ceset bulunmaktaydı. Franco, İspanya iç savaşının başında şehirleri yıkmadan iktidarı eline almak istiyordu. Direnişin büyümesi ve dış ülkelerin müdahil olması nedeniyle Franco büyük şehirleri tamamen yok ederek alma yoluna başvurmuştur. Franco için yeni bir başlangıcın tek anahtarı özellikle Madrid, Valencia, Barselona şehirlerini yok etme pahasına saldırmaktı.[352]

Frankistlerin tayyareleri Barselona şehrine ara vermeksizin tekrar saldırmıştır. Bu esnada 40 kadar bomba atılmıştır. Frankist kaynaklar, Franco kuvvetlerinin bütün cephelerde ilerlediklerini bildiriyor ve Kastil kuvvetlerinin Sagante –Teruel yolunun her iki tarafından kontrol altına alındığı ifade edilmiştir. Özellikle sivillerin saldırıya uğramasından dolayı İsveç, Norveç ve İngiltere heyetlerinden oluşan birlik, Fransa, şehrinin Toloz bölgesinde toplanarak sivil kayba ilişki bir rapor hazırlamışlardır. Tabi biz bu rakamların sağlıklı olmadığını günümüzde İspanya topraklardan çıkan yüzlerce toplu mezarlardan anlıyoruz.[353]

Frankist hava birlikleri Barselona limanı üzerine gerçekleştirdikleri saldırıda biri Yunan olmak üzere iki İngiliz gemisini batırdılar. Bu duruma tepki olarak

[351] Akşam, 18 Haziran 1938, 2.
[352] Ulus, 18 Haziran 1938, 3.
[353] Tan, 21 Haziran 1938, 3.

Yunanistan ve İngiltere tarafından sert açıklamalar gelmiştir.[354] Franco'ya ait olan Kanarya Kruvazörü Sovyetlere ait Çernof adındaki petrol gemisini Malaga limanına getirtmiştir. Bu gemide 60 bin litrelik hükümetçilere getirilen Petrol bulunmaktaydı. Bu petrol gemisi Valencia civarında ele geçirilmiştir.[355] Aylardır toplanma imkânı bulamayan Ademi Müdahale komisyonu umumi heyetini toplayarak bir karar almıştır. Tali komitenin aldığı ortak karar ile İspanya da gönüllüleri çekmek için İngilizlerin sunmuş olduğu plan kabul edilmiştir.

Yabancı gönüllüleri nakletmek için İngiltere, Fransa, İtalya, Almanya 12.500 İngiliz lirasını peşin vererek yabancı gönüllülerin nakil hesabına 50 bin İngiliz lirasını temin etmişlerdi. Masrafların gerisi de bu devletler tarafından temin edilecekti. Artık savaş Avrupa içinde bitmiş görünmekteydi.

Bu toplantı sırasında Frankist uçaklar Barselona mahallelerini ve San Adrıon bölgesini bombardıman etmekteydi. Şehirde birçok yaralı insanla beraber 10 kişi hayatını kaybetmiştir. Gavana üzerine yapılan saldırıda ise 23 kişi hayatını kaybetmiş ve 40 kişi yaralanmıştır. İhtilalcılar Teruel cephesinde 7 km ilerleyerek Kastellanda bölgesine doğru ilerlemişlerdi.[356]

Teruel cephesinde Rubielos mıntıkası civarında ilerlemeyi tercih eden asiler Augstion köyüne kadar gelmeyi başarmışlardı. Hükümetçiler, asi birlikleri yıpratmak için ani saldırılar ile karşılık verme girişimi içindeydiler. Espadan dağının eteğine gelen hükümetçiler Telas mıntıkasında Picallo tepesini işgal etmişlerdi.

Bu mıntıkada Cumhuriyetçilerin hava kuvvetleri dört asi uçağını düşürmüştür. Düşürülen uçaklardan ikisi Almanya'ya ait olan uçaklardı. Franco birlikleri Teruel-Sagonta yolu üzerinde taarruzlarına devam ederek Viver istikametinden ilerleyerek 1400 rakımlı Pina tepesi için muharebeye girişmişlerdir. Alikante civarında Franco'ya ait hava kuvvetleri şehrin birçok noktasına bomba yağdırarak, şehri yakıp yıkmışlardır.[357]

[354] Halkın Sesi, 23 Haziran 1938, 4.
[355] Haber, 3 Temmuz 1938, 4.
[356] Tan, 6 Temmuz 1938, 3.
[357] Kurun, 18 Temmuz 1938, 4.

Azana hükümetinin istifası ve cephelerde yaşanan başarısızlıklar neticesinde artık İspanya harbi fiilen bitmiştir. İki buçuk yılda İspanya'nın altını üstüne getiren bu harp için en korkulan sahne olan savaşın Avrupa'ya yayılması endişesi son bulmuş oldu. İspanya harbine müdahale etmemek için Londra'da kurulan tarafsızlık komünitesi çabaları ve İngiltere ile Fransa gibi devletlerin ılımlı siyaset uygulamaları neticesinde savaş Avrupa'ya yayılmamış oldu.

İngiltere ile Fransa General Franco'yu resmen tanıdılar. Bu durum İspanya'da memnuniyetle karşılanmıştır. Franco bu şekilde İspanya'nın tamamına hakim olmuş oldu. Bundan sonra İspanya'da devam eden harp pürüzlerini kapatacak yeni hükümeti kurma çalışmalarına girmiş olacaktı. İspanya'da her tarafın nasyonalist idarenin hakimiyetine girmesiyle beraber, yabancı askerlerin evlerine yollanmaları çalışmaları başlanmıştır.

İspanya'da her şeyin yerine oturtulmaya başlanması Avrupa için büyük bir mutluluk yaratmıştır. Her an savaş ve karışıklık endişesi içerisinde olan Avrupa artık derin bir nefes almıştır. Avrupa oluşan olumlu hava İtalya ve Fransa ilişkilerine de yansımış iki devlet ikili ilişkileri konusunda daha ılımlı bir siyaset yolunu tercih etmişlerdir. İngiltere ve Almanya arasında yapılan görüşmeler iktisadi endişelerin giderilmesi ile karşılıklı anlaşmalarla sonuçlanmıştır.

Dünya sulhu geçici bir süreliğine de olsa tekrar karşılıklı çıkar ilişkileri çerçevesinde sağlanmış oldu.[358] Madrid şehri üzerine yapılan bombardıman ve cephelerde yaşanan ağır çatışmalar sonrası müdafaa komünitesi azası şehri terk ederek kaçmışlardı. Cumhuriyetçi askerler kazanamayacakları bu savaşı devam ettirmek istememişlerdi. Bu yüzden mevzilerine beyaz bayrak çekerek şehri terk etmeye başlamışlardı. Madrid şehrinin her tarafından da artık Frankist bayraklar dalgalanmaya başlanmıştır.[359]

Cumhuriyetçi askerlerin bir kısmı Madrid şehrini terk etmeye devam ederken bir kısmı da silahları ile beraber Frankist kıtalara teslim olmuştur. Şehri daha fazla kan dökülmeden alınması halk içinden sevinç yaratmıştır.

[358] Cumhuriyet, 10 Mart 1939, 1.
[359] Vakit, 29 Mart 1939, 1.

Yeni düzene erken geçilmesi için tüm memurlara işlerinin başlarına geçmeleri çağrısı yapılmıştır. Tramvaylar dâhil tüm servislerin aktif olarak çalışması emri verilmiştir.[360] Madrid şehrinin teslim olmasından sonra sırasıyla Valencia, Alikante, Almeira, Muris Franco kuvvetlerine teslim olmuştur.

Cumhuriyetçi kıtalar artık hiçbir varlık gösteremeyecek duruma gelmişlerdir. Bütün İspanya General Franco'ya tabi hale gelmiştir.[361] İspanya filosu, liman kumandanlığı tarafından Franco birliklerine teslim edilmiştir. Artık Franco birliklerine teslim olmayan hiçbir İspanyol askeri birlik kalmamıştır. Mussolini, General Franco'ya bir tebrik telgrafı göndermiştir. Madrid şehrinin teslim olması ile beraber Romanya Devleti Franco'yu resmen tanımaya başlamıştır.[362]

Azana, Paris şehrinde yaptığı açıklamada İspanya'daki kardeş mücadelesinin sona ermesi gerektiği ve yeniden kan dökülmemesi için her yolun denenmesi gerektiğini ifade etmiştir. Böylece saha da sona eren İspanya savaşı siyasi olaraktan son noktaya gelmiş durumdaydı.

Cumhuriyet alevi artık İspanya için sönmüş durumdaydı. Mevcut sistemin değiştirilmesi amacıyla İspanyol halkının yıllarca çekmiş olduğu zulmü savaşın sona ermesi ile son bulmuş oldu. Gündelik hayatına dönmeye çalışan halk artık savaşın izlerinden kurtulmak ve refah düzeyini arttırmak için çalışmaya başlayacaktı. Yeni sistemin İspanyol halkına neler getirip neler götüreceğinden çok halkın tek ilgilendiği konu yıllardır devam eden ve binlerce insanın ölmesine sebep olan savaşın sona ermesiydi[363]

İspanyol iç Savaşı, bir İspanyol savaşının, bir İspanyol çatışmasının patlak verişiydi. Avrupa onun doğuşun da gelişiminde olumsuz bir katkı yapmıştır. Bunun bir nedeni ülkenin perişan durumu, bir nedeni de İspanyol liderlerinin üst üste yaptıkları hatalardı. İspanyolların, ülkenin bir iç savaş dehşetine gömülmüş bulunduğunu bilincine tam olarak ne zaman vardıklarını belirlemek oldukça güçtür. O

[360] Yeni Sabah, 30 Mart 1939, 3.
[361] Son Posta, 30 Mart 1939, 3.
[362] Tan, 30 Mart 1939, 8.
[363] Akşam, 29 Mart 1939, 8.

günlerde siyasal kalıplar basite indirgenmişti, kavramlar ilkeleşmiş, yalnız dost-düşman ikilemi ile karşıt olmanın rahat konumu kalmıştı.

İnsanların önermeden çok yadsımada birleştikleri zamanlarda olduğu gibi Faşizme karşı ya da Marksizm'e karşıt damgası kolaylıkla vurulabiliyordu. Garip olan savaşın ilk ayında İspanyollar birbirini öldürmeye aynı bayrak altında, aynı marşı söyleyerek gittiler, ulus ikiye bölünmüştü ama devlet en azından simgeleri açısından, hala birdi. Ancak bu uzun sürmedi, milliyetçiler kendi marşlarını oluşturdular.

Cumhuriyetçiler ise kendilerine yeni bir bayrak edindiler. İspanyollar gözü dönmüş Avrupa Devletlerinin müdahil olmasıyla beraber yıllar süren bir katliamın içinde kendilerini bulmuş oldular. Dinin sancağını milliyetçiler açmıştı, Franco fırsatçılık edip devraldı. Dini bütünlüğünü ancak devlet başkanlığına yüceltildiğinde ortaya çıktı. Hemen paraların üzerine yazıldığı gibi' Tanrının İnayetiyle' mutlak iktidara adım adım ilerleyerek düşmanlarını ezer, rakiplerini geride bırakırken, dinsel inancı da giderek arttı, ruhunun derinlerinde yükseliyormuş izlenimi veren sofuluk gösterilerine verdi kendini. Franco için bu Tanrı iradesiydi. Fakat Franco gerisinde bıraktığı toplu mezarlar ile din örtüsü ve Kilise gölgesi altına kendini gizlemekten başka çaresi yoktu.[364]

[364] Işık, 189-190.

SONUÇ

İspanya iç savaşının Türk basınına yansımalarını genel hatlarıyla incelemeye çalıştık. Haber gazetesi İspanya iç savaşı ile ilgili en fazla sistem değişikliği ve insanlar üzerinde yarattığı yıkıcı etki ve şehirlerin yok olmasını gündemine getirmiştir. Akşam gazetesi ise İspanya savaş politikası, iç savaşa giden süreç olmak üzere yabancı devletlerin İspanya iç savaşına müdahil olması ile ilgili konulara oldukça fazla yer vermiştir. Ulusal birlik gazetesi iç savaşta Franco ve İspanya hükümeti arasındaki çatışmalardan bilgiler vermenin yanında cephelerde anlık durumları gündeme getirmiştir. Son Posta gazetesi, savaştan etkilenen insanları ve Ademi müdahale komisyonun girişimleri oldukça fazla yer vermiştir.

Cumhuriyet gazetesi İspanya iç savaşı ile ilgili en fazla bilgi toplayan gazete olarak karşımıza çıkmakta. İspanya iç Savaşı'nın başlangıcından beri olayları aktaran gazete cephelerde yaşanan çatışmaları ve işgal edilen şehirleri ve katliam sonu hayatını kaybeden İspanyol vatandaşları gündeminde tutmuştur. Özellikle İngiltere, Almanya, Fransa ve İtalya gibi devletlerin İspanya savaşına karşı tutumları ve savaşa gerek direk olarak gerekse dolaylı yollardan dahil olmalı gazete de geniş yer bulmuştur. Bununla beraber Franco ve İspanya hükümeti temsilcilerinin diplomatik ilişkileri çok zaman gündemi meşgul etmiştir. Anadolu gazetesi, İspanya iç savaşı ile ilgili bilgi aktarırken genellikle savaşın merkezi konumunda olan Madrid, Barselona ve Valencia şehirleri üzerinde durmaktaydı. Bu şehirlerde meydana gelen olayların, halkın savaşa karşı tutumu ve burada yaşayan İspanyol vatandaşlarının kimi desteklediğine dair bilgiler bizlere aktarılmıştır. Ulus, Türk Dili, Tan, Kurun, Haber, Halkın Sesi, Yeni Asır gibi gazeteler özellikle cephede meydana gelen hareketlere ağırlık vermişlerdir. Cephede meydana gelen çatışmalar ve alınan bölgeler ve üstünlüğün kimde olduğu ile ilgili bilgilere bu gazeteler üzerinden ulaşmaktaydık. Cumhuriyet, Tan ve Anadolu, İspanya iç savaşı yıllarında Türkiye ile olan ilişkilerine değinmişlerdir. Türkiye'nin savaşa karşı tutumu ve savaşa müdahil olmaması ile ilgili bilgiler ağırlıkla bu üç gazete toplanmış durumdaydı.

Türk basını tarafsız kalmakla beraber İspanya iç savaşına her açıdan yer vermişlerdi. Savaş ile berber değişime uğrayan siyasi, iktisadi, kültürel ve sosyolojik yapı derinlemesine bir şekilde ele alınmıştır. Savaşa karşı Avrupalı devletlerin tutumu ve oluşturmaya çalıştıkları çıkarcı sistem gazetelerde ayrıntılı olarak yerini altmıştır.

İspanya iç savaşı birçok devlet için tiyatro sahnesiydi. Her devlet kendi oyuncularını sahneye sürerek farklı siyasi tutumlarda bulunarak kendi çıkarlarını koruma ve İspanya ülkesini sömürme peşindeydi. Mevcut İspanya yönetimi ve askeri kanadı bu girişime yol yapmaktan başka bir şey yapmıyorlardı. Franco, Tanrı adına katliamlara yaptığını ifade ederken Avrupa, İspanyol özgürlüğü ve barışı adı altında İspanyol topraklarına silah ve gönüllü askerler gönderiyorlardı. İspanyollar için bu sadece fiili bir işgal değil, sadece ekonomik ve siyasi değil aynı zamanda kültürel bir işgaldi. Bunun en büyük örneği savaşın sona erdiği birçok İspanyol köy adlarının değiştirilerek, İtalyanca isimler bırakılmasıydı.

Türkiye basında basın da olduğu gibi siyasi olarak da savaşa müdahil olmayarak yurtta sulh cihanda sulh politikasıyla İspanya iç savaşına müdahil olmamakla beraber İspanya için herhangi bir çıkar ilişkisi girişiminde de bulunmamıştır. Türkiye'nin bu durumu aynı şekilde basın içinde geçerliydi. İspanya hükümetinin radyo üzerinde başarı söylemlerine karşı Franco ve birliklerinin kendi hâkimiyeti altında bulunan bölgelerde yaptıkları radyo yayınları da aynı şekilde basına yansımıştır. Tarafsızlık politikası çerçevesinde İspanya iç savaşı Türk basınına yansıtılmaya çalışılmıştır. İspanya iç savaşını Avrupa'da en tarafsız değerlendiren ve yorumlayan basın Türk basını idi. Mevcut durumda ülke politikası da bu şekilde hareket etmesinin de etkisiyle olaylara üçüncü bir gözle bakmanın tek anahtarıydı. Türk basınında yer alan tüm bilgelerin hem Franco hem de İspanya hükümetine ait haber kaynaklarının basına yansıtılması ile objektif bir haber kaynağı akışı sağlanmaya çalışılmıştır. Zıt kutuplarda bulunan Almanya ve İngiltere gibi devletlerinin basınından çıkan yazılar ve haberlerde aynı sayfada okurlara sunularak iki taraflı bir bakış açısının önü açılmıştır. Türkiye İspanya elçileri ile yaptıkları görüşmelerde ve arşiv araştırmalarında gördüğümüz kadarıyla İspanya iç savaşı için herhangi bir müdahalede bulunmak istemediği gibi savaşın bir an önce barışçıl bir şekilde sona ermesini istediğini açıkça belirtmekteydi. Bu konuda kanunlar yayınlayarak İspanya savaşı için gönüllü temin etmenin önüne geçmeye çalışmıştır.

İspanya iç savaşı kimileri için bir dünya savaşının provasını oluşturmaktaydı. Buna kanıt olarak da özellikle Almanya gibi ülkelerin yeni silahlarını ve yeni yaptıkları uçakları bu savaşta kullanmaya çalışmasıydı. İspanya siyasi çatışmalar yaşan ülkelerin dolaylı kapışma arenasına dönüşmüş durumdaydı. İtalya askerleri, Alman ve İngiliz savaş uçaklarını için İspanya bir güç gösteri merkezi haline gelmiş durumdaydı. İspanya iç savaşında tek kayıp yaşayan ve ne uğruna savaştıklarını tam olarak bilmeden, yıllarca yoksulluk ve sefalet içinde yaşamış olan İspanyol halkıydı. İspanyollar refah mücadelesi vermeye çalıştıkları bir dönemde Bolşevizm, Sosyalizm, Monarşi, Krallık, Kilise, söylemleri altında insanlar öteki kavramlara sokularak birbirilerini ve yaşadıkları şehri yok etmeye başlamışlardı. Bir virüs gibi yayılan çatışma zihniyeti insanları yok etmekle kalmamış bir neslin İspanya'dan yok olmasına neden olmuştur. İspanya dünya için bir silah pazarı iken savaşın Avrupa'nın göbeğine düşmesinden korkulduğu için bu savaş sona ermiştir. İspanyollar için geride sadece harabeye dönmüş şehirler, binlerce toplu mezar ve yeni Kralı sevinç ile karşılayan bir avuç insan kalmıştır. İnsanların sevinci yeni düzenden mi yoksa sona eren savaştan mı? Bu konu her ne kadar tartışmaya açık olsa da İspanyol halkı kısa süre zarfında çok şey kaybetmekle beraber artık refah ve savaşsız bir toplum içinde yaşamayı istiyordu. Birçok insan ailesini kaybetti. Yeni kral Franco belki de iyi karşılanması barışı getirecekti. Neticede kötü bir barış, savaştan daha beterdir.

KAYNAKÇA

T.C Devlet Arşivleri Başkanlığı Cumhuriyet Arşivi 1937-1938.

Anadolu

Akşam

Cumhuriyet

Halkın Sesi

Haber

Son Posta

Kurun

Türk Dili

Tan

Son Telgraf

Ulus

Ulusal Birlik

Vakit

Yeni Asır

Yeni Sabah

Armaoğlu, Fahir. ***20. Yüzyıl Siyasi Tarihi***, Alkım Yayınları, İstanbul, 2012.

Bookchin, Murray. ***Spartakistlerden İspanya İç Savaşına***, Çev.: Akın Sarı, 2. Baskı, Dipnot Yayınları, Ankara, 2020.

Casanova, Julian. ***İspanya İç Savaşı'nın Kısa Tarihi***, İletişim Yayınları, İstanbul, 2021.

Işık, Gül. ***İspanya: Bir Başka Avrupa***, Metis Yayınları, İstanbul, 1991.

Pierre Broue. ***İspanya İç Savaşı***, Çev.: Aydın Emeç, 1. Baskı, Hürriyet Ofset, İstanbul, 1976.

Birlik, Gültekin. İspanya İç Savaşında Türkiye'nin Dış Politikası, ***Cumhuriyet Tarih Araştırmalar Dergisi***, (24), 2016, 128.

Gökşenli, Yener. "İç Savaş ve Savaş Sonrası İspanya'' ***Sosyoloji Dergisi***, (26), 2013, 140-147.

Sertel, Savaş. "Türkiye Hariciye Raporlarına Göre İspanya İç Savaşı'' ***Tarih Araştırma Dergisi*** (34), 2015, 275-281.

Yıldırmaz, Sina."İç Savaş Öncesi ve Sonrasında İspanya'da Devlet ve Sınıflar''. ***Sosyal Bilimler Dergisi***, (3), 2018, 2.

EKLER

Ek-1

TÜRKDİLİ

İtalya Hariciye Nazırı Kont Çiyano Cuma Günü Ankaraya Geliyor.

21 MART ÇARŞAMBA 1937 — GÜNDELİK SİYASAL GAZETE — ON BİRİNCİ YIL SAYI: 10190

Ankara Ve Belgradda Nisanda Mühim Siyasî Görüşmeler Olacak

Başvekilimiz 12 Nisanda Belgrada Gidecek, Romanya, İtalya Başvekilleri Yakında Memleketimize Geliyorlar. Yarın Belgradda Hariciye Nazırları Bir Toplantı Yapacaklardır.

Ankara, 30 (Husust) — Başvekil General İsmet İnönü nisanın 12 sinde Belgrada gitmek üzere Ankaradan ayrılacaklardır.

Dost memlekete yapılacak olan bu seyahatin inti balarını tesbit edebilmek için Türk gazetecileri 7 nisanda Belgradda bulunacaklardır.

Ankara, 30 (Husust) — Romanya Başvekili B. Tataresko 6 nisanda memleketimizi şereflendireceklerdir. B. Tataresko İstanbulda büyük merasimle istikbal edilecektir.

Ankara, 30 (Husust) — İtalya hariciye nazırı Kont Çiyano da nisanın ikisinde Ankarayi ziyaret edecektir.

Kont Çiyanonun bu seyahatinde Ankara hükümeti ile yeni bir misak aktedilecektir. İtalya hariciye nazırı Boğazlara dair müzakerelerde de bulunacaktır.

Belgrad, 30 (Radyo) — Ve Çekoslovakya hariciye vekili Romanya hariciye nazırı Nisanın birinde Belgrada geleceklerdir.

Küçük antant hariciye nazırlarının içtiması 2 gün sürecektir.

Çekoslovakya ve Romanya hariciye nazırları perşembe günü saat 9 20 de Belgrada gelmiş olacaklardır. Antant toplantısının nihayetinde gazetelere resmi tebliğ verilecektir. Küçük antant hariciye nazırları toplantıları münasebetile Romanya Çekoslovakya sefaretlerinde kabul resimleri yapılacaktır.

Nisan ayının ilk haftasında mühim siyasi görüşmelere sahne olacağı anlaşılan Belgraddan birergörünüş

Çekoslovakya hariciye nazırı nisanın beşinde Belgrad halk üniversitesinde Çekoslovakya tarihi hakkında bir konferans verecektir.

Nisanın ilk günlerinde ikinci mühim hâdise de Çekoslovakya Cumhur başkanı Benesin ziyaretidir.

Benes; pazar günü hareket ederek pazartesi günü Belgrada gelecek ve üç gün kalacaktır

Nisanın ilk nısfında da vukubulacak diğer mühim bir seyahatta Türkiye başvekili İsmet İnönünün Belgrat ziyaretleridir. General İnönü nisanın 12 sinde Belgrada geleceklerdir.

Memlekette

Soğuk hava deposu tesis edilecektir.

Ankara, 30 (Husust) — İktisat Vekâleti memleketin mühim ihraç ve istihlâk yerlerinde yeni soğuk hava depoları kuracaktır. Bu depolar 5 tondan 150 tona kadar yaş meyve ve sebze alabilecek büyüklükte olacaklardır. Ayrıca bu ihraç merkezlerinden yaş meyva ve sebzeleri nakledecek kamyonlar da mübayaa edilmek üzeridir Yaş meyva ihracı için ayrıca iki soğuk hava depolar vapurda alınacaktır.

Devlet demiryolları da mühim miktarda soğuk hava dolaplı vagonlar getirtektir.

Atatürk ile Ruzvelt arasında tel yazıları

Londra, 30 (A.A.) — Geçenlerde Amerikada Tyleri mektebinde vuku bulan infilâk münasebetile Reisicumhur Atatürk ile Amerika Reisicumhuru arasında tazi ye ve teşekkür telleri teati edilmiştir.

Hindistanda Hâkim Olan Kuvvet Nedir?..

Gandi Deyli Herald gazetesine bu kuvvetin kılınç olduğunu ve ingilterenin verdiği sözü tutmadığını söyledi.

Londra, 30 (A.A.) — Hindistanda şimdiye kadar ancak Bengal ve Hint eyaletlerinde mahalli hükümetler kurulabilmiştir.

Muhtelif eyaletlerde ise müslümanlar hükümet kurmağa hazır olduklarını bildirmişlerdir.

Gandi Deyli Herald gazetesine İngilterenin memleketlerin muhtariyetine nihayet verdiğini ve resmen verdiği bir sözü bir kerre daha tutmadığını söylemiştir.

Pençap şehrinde müslümanlarla mecusiler arasında birtakım çarpışmalar olmuştur. Zabıta silâh kullanmış, 8 kişi ölü ve 20 kişi de yaralanmıştır

GANDİ

İstanbul, 30 (Husust) — Gandi bundan sonra Hindistana ne ilâlim ne de başka birşey hâkim olacaktır

Hindistana hâkim olacak kılınçtır Demiştir

Küçük Antant toplantısından beklenen neticeler

Belgrad, 30 (Radyo) — Fransız gazeteleri Küçük Antant toplantısile Belgrad İtalya anlaşmasının tebeliğr edeceğini, Çekoslovak Cumhur başkanının ziyaretinden mühim neticeler beklenmek icap ettiğini yazıyorla.

İngiliz Dini memurları İspanyaya gidebilecekler.

Londra. 30 (A.A.) İngiltere hükümeti Anglikan kilisesine mensup bir kaç kişiyi hükümetçiler elin de bulunan topraklardaki dinî şeraiti tetkik için İspanyaya gitmelerine izin vermiştir

Japonya, İngilterenin Teklifini Kabul Etmiyor

Japonya deniz silâhlarını arttırıyor. Yeniden ellişer ve kırkar bin tonluk dört zırhlı yapıyor.

Tokyo, 30 (Radyo) — Japonya Hariciye Nazırı, İngilterenin bura sefirine verdiği cevabi notada, Japon donanmasındaki topların kutru hakkındaki teklifi kabul etmediğini bildirmiştir.

Japonya, elli bin tonilâtoluk olmak üzere iki büyük zırhlı yapacak ve bunlara 18 pus kutrunda top yerleştirecektir.

Bundan başka topları 16 şar pus olmak üzere 40 bin ton hacminde iki zırhlı daha yapacaktır. Halbuki İngiltere hükümeti, harp gemilerinin en büyüğündeki topların pusları 14 den aşağıya indirtmek istemekte idi.

Los Anjelos, 30 (Radyo) — Ecnebi bir devlet hesabına fabrikalara 40 tayyare sipariş verilmiştir. Bu tayyarelerin her biri 3800 kilometre katedecek ve altışar mitralyözle mücehhez bulunacaktır. Bundan başka 1600 kilo hamule de alabilecek lerdir.

Fabrika direktörleri bu siparişin kimin hesabına olduğunu söylememektediler Yalnız Rusya ve Çin hesabına olmadığı muhakkaktır. Sipariş bedeli 9,900,000 dolardır.

Kudüste

Karşgaşalıkların ardı alınamadı,

Kudüs. 30 (Radyo) — Filistinin şimalinde karşgaşalıklar olmuştur Hayfada haydutlar dört araba tevkif ederek yolcuları soymuşlardır. Ayrıca bir köy basılmış ve Haydutlar polis müfrezesile karşmağa mecbur edilmişlerdir.

Kudüs, 30 (A.A.) — Filistinin şimalinde karşgaşalıklar devam etmektedir.

Mısır

Kralı Milletler Cemiyeti sarayını gezdi,

Cenevre, 30 (Radyo) — Mısır kralı Faruk B. Avenolun delâleti ile Milletler Cemiyeti sarayını ziyaret etmiştir. Kral sarayın her tarafını gezmiştir. Mısır Milletler Cemiyetine girmek suretile babası kral Fuadun en büyük arzularından birinin yerine geleceğini söylemiştir.

Suriye

Fevkalâde komiseri Bağdada gitti

Şam, 30 (Radyo) — Fransanın Suriye fevkalâde komiseri bu sabah tayare ile Bağdada gitmiştir.

Komiser karaya indiği zaman Irak hükümeti tarafından istikbal edilmek üzere hazırlıklar yapılmıştır. Bu seyahat resmi olmamakla beraber resmi kabuller yapılacaktır.

Fransa, İspanya Hududlarına Asker Sevketmeğe Başladı..

Fransa, italyanın ispanyaya asker göndermesi meselesinde çok titiz davranmaktadır. italya, yeniden asker sevkettiği taktirde Fransa derhal faaliyete geçecektir.

İstanbul, 30 (Husust) — Son gelen haberlere göre; İtalya, İspanyaya yeniden asker gönderirse, Fransa kendi başına mani olmıya çalışacaktır. Bu münasebetle İspanya hudutlarında iki Fransız kolordusu hazır bir vaziyette beklemektedir.

Londra siyasi mehafili, Fransanın bu tedbirlerinden dolayı endişe etmekte ve tehlikeli bir vaziyetin önüne geçmiye çalışmaktadır

Londra, 30 (Radyo) — Alâkadar mehafil, İspanya harbinin Avrupanın başına bir gaile açması ve hattâ umumi bir harbe sebebiyet vermesi ihtimalinden endişe ediyorlar.

Romadan alınan haberler, İtalyanın İspanyaya asker göndeıip göndermiyeceği henüz belli değildir Maamafih, B. Mussolinin bu hususta İngiltereye verdiği temînatı tutacağı kuvvetle zannolunuyor.

Roma, 30 (A.A.) — Giornale Ditalia yazıyor:

İtalyan hükümeti daha geçen haftanın başlarında İspanyol işlerindeki hattı hareketine dair İngiltereye temînat vermiş bulunuyordu. İtalyan hükümeti İspanyaya katiyen yeni kıtaat göndermek fikrinde olmadığını temin eylemiştir. İngiliz kabinesi pazartesi günkü toplantısında bu teminatı almış bulunuyordu Bunun üzerine İngiltere Fransız Hariciye Nazırının İngiliz ve Alman seçicilerini kabul ederek girişmek istediği teşebbüse iltihak etmemiştir.

Cebelüttarık, 30 (Radyo) — Asi tayyareler bütün cephelerde faaliyetlerine devam etmektedirler.

Gibon civarında Porto Mozleye, Kastellon Dölap

(Sonu İkinci Sayfada)

Belgradda Bir çocuk tayare ile kaçırılırken yakalandı

Belgrad, 30 (Radyo) — İtalya hariciye nazırı Kont Çiyanonun hareketinden evel tayare meydanında heyecanlı bir sahne olmuştur.

Saat 11 de sosyalist bir avukatın zevcesi evelki gün kaybolan çocuğunu göz yaşları içinde aramakta ve bu halde telâşla meydanda dolaşmaktaydı. Bu sırada 10 dakika sonra Berline hareket edecek bir tayarede bazı yolcular yer almış bulunuyordu.

Çocuğunun bu tayarede bulunduğunu iddia eden kadının ısrarı üzerine polis bunları tayareden indirmiştir. Çocuk yolcular arasında meydana çıkmıştır Bu yolcular kadının erkek kardeşi ile anneleridir Çocuğun mirasına konmak için evelki gün bunlar zorla çocuğu bir cadde ortasından yakalıyarak kaçırmışlardır.

Fransa hükümeti, İspanya savaşına müdahalesi (Türk Dili Arşivi)

Ek-2

Sayısı Her Yerde 5 Kuruş

KURUN

20 - 3üncü Yıl • Sayı 6806 - 746 • PAZARTESİ 21 İlkkânun 1936

Fransız Nasyonalistleri neler istiyorlar?

Sovyetlerden ayrılmak, İtalya ve Almanya ile birleşmek

(Yazısı 2 inci sayfada)

Alman elçisi ve Eden ne konuştular?

Eden Von Ribbentrop'a ihtarda mı bulunmuş?

(Yazısı 2 inci sahifede)

Berlindeki bir gizli toplantıda seferberlik hazırlığı konuşuldu

Bir Fransız gazetecisine göre:

Almanya harbe Çekoslovakyada isyan çıkarmakla başlıyacak

Fransanın müdahalsi umuluyor

Ecnebi imtiyazlarının son kalesini de aldık

Şark demiryollarının hükûmete devri teslimi için yapılan hazırlıklar nihayet bulmuştur. Bugün filen devrin tesliim muamelesine başlanacaktır. Bundan sonra Anadolu tarafında olduğu gibi Trakyada bulunan demiryolları dahi devlet idaresine geçmiş olacaktır. Osmanlı imparatorluğundan geri kalan ecnebi imtiyazlarının son kalesi de düşmüş bulunacaktır.

Hatırlardadır ki Şark demiryollarını almak için hükûmet ile şirket arasında temaslar başlayalı hemen bir iki yıl olduğu halde son zamanlara kadar müzakereler bir türlü neticelenmiyordu. Bunun sebebi işletme hakkını elinde tutan şirketin dolambaçlı yollardan giderek bu işi bahalıya satmak istemesi idi. Şirket imtiyaz müddetinin artık bitmediğini ileriye sürüyor, ancak hükûmet şirkete karlı şartlar teklif ettiği takdirde işletme imtiyazını satmağa razı olacağını söylüyordu.

Fakat Başvekâlet Bakanlığı şirketin takip ettiği uyutma ve avutma politikasına aldanmadı. Demiryolunu almak için icap eden hazırlıklarda bulunduktan sonra şirkete karşı katî bir tavrı hareket aldı. Bir taraftan Şark demiryollarını ellerinde tutanlar bu işin müzakeresinin daha fazla uzatılmasına imkân bulunmadığı kanaatine vardırıldı. İptida çok yüksekten tutulan satış teklifleri birer birer makul haddine indirildi.

ASIM US

Sonu Sa. 2 Sü. 1)

General Göering

Berlin, 20 (A.A.) — Havas ajansının öğrendiğine göre, M. Goeringin geçen perşembe günü tayyare meydanında vedaî bir ziyafet vermiş olduğu mahrem konferansta 300 kişi hazır bulunmuştur.

Dün neşredilmiş olan resmî bir tebliğde deniliyor ki:

"Ekonomi âlemine mensup 300 şahsiyet B. Hitler ile B. Goeringin etrafında toplanmışlardır. Bunlar dört saat mütemadiyen dört senelik program hakkında konuşmuşlardır.,,

Deveran eden bir şayiaya göre, içtima esnasında B. Goering, Almanyada âcilen bir sanayi seferberliği yapılması lüzumundan bahsetmiştir. Bu sözler hazırunda hayret uyandırmıştır.

Söylendiğine göre, B. Goering sanayicileri dört senelik programı tatbik hususunda göstermekte oldukları ragbetten dolayı muahaze etmiştir.

GOERİNGİN SÖZLERİ

B. Göeringin şu sözleri söylemiş olduğu rivayet edilmektedir:

(Sonu Sa. 3ü 5)

SANCAK meselesinin

Paris müzakereleri

Paris 20 (A.A.) — Türkiye Hariciye Vekili Tevfik Rüştü Aras Cenevreden Monte Carlo'ya gelmiştir. Rüştü Aras Sancak meselesi hakkında Fransız devlet adamlarile müzakerelerde bulunmak üzere Parise gelecektir.

Madride kat'î taarruz için

Asiler yardım bekliyor

Bir Sovyet vapurunu yakıp batırdılar

Moskova 20 (A.A.) — Taas ajansı bildiriyor:

Gazeteler aşağıdaki haberi neşretmektedir: Bir İspanyol asi kruvazörü Sovyet komsomol vapurunu yakmış ve batırmışlardır. Tayfanın akıbeti belli değildir.

Komsomol vapuru Sovyet Poti limanından 5 kânunuevvelde hareket etmişti. 6909 ton manganez hamulesile Ganda gidiyordu. Bu hamule Belçikalı Providence firmasına satılmıştı. Mezkûr firma zamanında vapurların hareketinden haberdar edilmiş ve Paristeki Avrupa bankasından Anvers'de Lloyds and national Provincial Foreign bank vasıtasile bu hamuleye ait bütün vesaiki almıştı. Bu malın bedeli de mukavele ahkâmına tevfikan yüzde 80 tesviye edilmişti.

(Sonu: Sa. 2 Sü. 3)

Güneş kalecisinin bir kurtarışı

Dünkü lik maçlarında

Galatasaray - Güneş berabere kaldılar

Süleymaniye, Topkapıyı; Beşiktaş, Vefayı; İstanbulspor Anadoluyu yendi

(Yazısı 3 üncü sayfamızda)

Bugün

Türk - Yunan dostluğunun tarihi

(Altıncı sayfamızda)

Kitapları okurken

Ahmet Muhip

(Üçüncü sayfamızda)

İstanbul vilâyet kongresi dün sabah açıldı

İstanbul esaslı bir şekilde yeni başlan kuruluyor

Vali söylevini veriyor

(Yazısı 3 üncü sayfamızda)

Dünya para meselesi

Karşısında

Balkan devletleri

Klering anlaşmalarından yavaş yavaş vaz geçmek lüzumunu gördüler

Atina, 20 (A.A.) — Atina ajansı bildiriyor;

Balkan Antantı devletlerinin merkez bankaları direktörleri konferansının sonunda bir tebliğ neşretmişlerdir. Bu tebliğde deniliyor ki:

Ruznameye konulan meseleler, direktörler ve mesai arkadaşları tarafından mütekabil itimat ile meşbu bir hava içinde müzakere edilmiştir. Dört direktör, merkez bankalarının faaliyeti çerçevesine dahil bulunan bütün meseleler üzerinde tamamile mutabık bulunduklarını müşahede etmekle bahtiyar olmuşlardır.

Diğer memleketlerin de iltihak etmiş olduğu Fransız — İngiliz — Amerikan para anlaşmasının beynelmilel para vaziyetinin düzelmesine doğru mühim bir adım teşkil ettiğini müşahede eden ve şimdilik buna iltihak etmemekle müteessif bulunan dört direktör, dünya para vaziyetinin düzelmesi eserine diğer memleketlerin de ve bilhassa Balkan Antantı memleketlerinin de iltihak edebilmeleri için başlıca devletlere ait paralarını kısa bir atide katî olarak istikrar bulmasını temenni ederler.

Sonu. Sa. 2 Sü. 4)

Günlerin peşinden:

Bade harabil Basra

Bugün artık Mr. Edvard Windsor olan eski İngiliz kralı taç ve tahtını bırakmadan madam Simpson ile evlenmek çaresi bulunup bulunmadığını çok aradı. Fakat bütün imparatorluk günlerce bu mesele ile meşgul olduğu halde aranan çare bir türlü bulunamadı. Garîptir ki şimdi bir takım adamlar çıkıyor, "Bade harabil Basra,, kabilinden olarak kralın hatalı hareket ettiğinden bahsediyorlar.

Bu arada Winston Churchill şöyle demiş:

— Kral sekizinci Edvard iptida bu işi Başvekil (Baldvin) e açacak yerde bana gelmiş olsaydı kendisini bugünkü vaziyete düşmekten kurtarırdım. Meselâ İngiltere'de tahta veraset hakkını hâiz olmayan birçok asilzade aileler vardır. Bunlardan biri madam (Simpson) u usul dairesinde evlâtlık alabilirdi. Bunu yapmak için kralın çıkaracağı bir irade kâfi gelirdi. Şimdi madam (Simpson) pekâlâ bir İngiltere, yahut İskoçya düşesi olurdu. Aradan üç ay geçtikten sonra kral onunla evlenebilirdi. Bu yolda bir evlenmeye ve Britanyada, ne de dominyonlarda bir tek kişi itiraz edemezdi.,,

Madem ki Winston Churchille sekizinci Edvardın hem krallığını muhafaza etmek, hem de istediği kadın ile evlenebilmesini temin eylemek yolunu biliyordu da niçin bunun günlerinde kralına yardım etmedi. Ve neden dolayı böyle kaymetli bir akıl hocalığını yapmak için sekizinci Edvardın kendi ayağına kadar gidip ricada bulunmasını bekledi?

Hasan Kumçayı

Müsabakamız

Sunu tanıyor musunuz?

— 19 —

Asi kuvvetler dışardan yardım alma çabaları (Kurun Arşivi)

Ek-3

44 - Gazi Bulvarı IZMIR - 44
İmtiyaz sahibi : ŞEVKET BİLGİN
Başmuharrir ve umumî neşriyat müdürü:
HAKKI OCAKOĞLU

ABONE ŞERAİTİ

Devam müddeti	Türkiye için	Hariç için
Senelik	1300	2800
Altı aylık	700	1300

TELEFON : 2697

No. 9507 KIRK IKINCI SENE — CUMARTESI 27 MART 1937

Yeni Asır

Fiati " 5 „ kuruştur.

Cumhuriyetin Ve Cumhuriyet Eserinin Bekçisi, Sabahları Çıkar Siyasî Gazetedir

Yeni Asır matbaasında basılmıştır.

Son Dakika

Edirnede ihtifal yapıldı

Edirne, 26 (Hususi muhabirimizden)— Edirnenin Bulgar çizmeleri altında ezildiği meş'um günün yıldönümü münasebetiyle bugün şehrimizde hazin ihtifal yapıldı. Nutuklar söylendi. Şehitliğe çelenkler kondu.

Yugoslav - Italyan paktı imzalandı

YAPILAN MISAK ALTI MADDEDEN MÜREKKEPTIR

Iki âkit, şimdiki hudutlarını karşılıklı garanti altına aldılar. Ihtilâfların harba başvurmadan hallini taahhüt ettiler

Dün Italyadaki Islav siyasî mücrimleri tahliye edildi. Bu karar Belgrada tebliğ edildi.

Misak, Balkan merkezlerinde müsait karşılandı

B. Ciano

Belgrad, 25 (Hususi muhabirimizden) — Italya hariciye nazırı B. Cianonun Belgrad hariciye evinde yaptığı temaslar tam bir fikir ve görüş mütabakatiyle neticelenerek bugün iki vesika imza edilmiştir. Iki vesikadan biri siyasidir. Iki âkit arasında hudutlar tamamiyetini tekeffül etmektedir. Karşılıklı menfaat esasına istinat etmektedir.

Vesikaların imzasından sonra iki nazır, hariciye evinin merasim salonunda muhtelif memleketler gazetecilerini kabul etmişler ve beyanatta bulunmuşlardır.

Yugoslavya başvekilinin beyanatındaki en mühim cümleleri aynen veriyoruz :

—"Italya ile aramızda imza edilen siyasî anlaşmanın en başlıca vasfı, bir barış âleti ve teşriki mesai vasıtası oluşudur. Ancak bu misakla ananevî dostluklarımızdan hiç birine halel gelmiyecektir. Bunu, Yugoslav ulusunun yüksek menfaatleri namına teyit ve temin ederim.,,

— Sonu altıncı sahifede —

Ramadan bir görünüş

Harp mı ?

Buna ihtimal verilemez...

Londra'daki ademi müdahele komitesinde yapılan heyecanlı münakaşalardan sonra bir harp tehlikesinden bahsedenler oldu. Avrupa'nın kör bir prestij politikası uğruna çıkmaza sürüklendiği muhakkak ise de medeniyet ve hattâ insanlığın sonu olabilecek olan bir dünya harbi mes'uliyetini kabul edecek bir millet tasavvur edilemez.

Bu düşünce, milletlerin mukadderatını idare edenlere hâkim olduğa harpten ictinap için başvurulacak çareler eksik olmıyacaktır.

Beşbeli ki Ispanyol harbi günün en vahim mes'elesi olmuştur. Ve bu harp büyük demokrasilerin insanlık için bir şeamet telâkki ettikleri mecraya dökülmüştür. Ispanyol topraklarında birbirinin hayatına susamış bulunan yabancı ordular toplanmıştır; bunlar bir ideoloji cephesi kurulmuştur. Asiler tarafında yüzlerce bombardıman tayyaresini, tekseneye yakın avcı tayyaresini, motörlesmiş kuvvetleri Alman ve Italyan üniformasını taşıyan subaylar idare ediyor. Cümhuriyetçiler tarafında hava kuvvetlerini idare edenler de Sovyet tayyarecileridir. Bu kavgada ne Ispanyol topraklarının selâmeti, ne de Ispanyol milletinin hayat hakkı mevzuu bahistir. Iki ideolojiden birinin kazanması diğerinin yenilmesinden başka bir şey düşünülmüyor.

Ademi müdahele komiteni faaliyetine [illegible] zaman tehlikenin engin mahiyetini hissettiği. Biliyordu ki, yarın [illegible] yeniçi vesilesi bu kuvvetlerin [illegible] mühim çıkarılmasını iyiop etmeyecektir. Gündelajarında bir Italyan [illegible] bununa uğramaması üzerine [illegible] Iberya yarımadasındaki kuvvetlerini iki kolordu ile takviyeye karar [illegible] bulunması beslenen endişelerin [illegible] olduğunu gösterdi. Artık Ispanyanın denizden ve karadan geçilmez bir [illegible] çemberi içine alınması dünya [illegible] sanma bir zaruret olmuştur.

Akdeniz statükosunun ilânihaye sar-

— Sonu üçüncü sahifede —

Beş yıllık büyük sulama plânı

Sulama sahaları dört mıntakaya ayrıldı. Bu yıl 250,000 lira sarfedilecek

Ikinci beş yıllık sanayi plânı hazırdır. Başvekil Karabük fabrikası merasiminde bulunacak

Karabük demir ve çelik fabrikalarının plânı

Istanbul 26 (Yeni Asır Muhabirinden) — Ankaradan bildiriliyor:

Nafıa vekâleti hazırlamakta olduğu beş yıllık büyük sulama plânını tamamlamıştır. Sulama plânı çok mühim esasları ihtiva etmektedir ve çalışmalar yıllara taksim edilmiştir.

Sulama mıntakaları şunlardır:

Birinci mıntaka: Susığırlık, Bakırçay, Gediz ve Büyük Mendres..

Ikinci mıntaka: Malatya ve Adana..

Üçüncü mıntaka: Yeşilırmak, Kızılırmak ve Sakarya..

Dördüncü mıntaka: Van, Erzurum, Elâzığ ve havalisi..

— Sonu üçüncü sahifede —

Mısır kralı Faruk Isviçrede

Genç kral birkaç gün Cenevrede kalacaktır

Milletler cemiyeti 26 Mayısta Mısırın C.Akvama girmesini görüşecektir

Kral Faruk ve annesi otomobilde

— Yazısı üçüncü sahifede —

Ispanyada kontrol işleri

Cebelüttarıkta kontrolü bir Türk albayı yapacak

Londra, 25 (A.A) — Ademi müdahale komitesi Ispanyada kontrola memur edilen mumaînleri tayin etmiştir.

Deniz kontrolü için, Kontr amiral Salza (Estonya) Cherbourg'a, bahriye Albayı Mayer (Norveç), Breate, Meija) Letonyal, Verdona, bahriye Albayı Akkermann (Felemenk), Lizbona, bahriye Albayı Thiele (Danimarka), Madere. bahriye Albayı Sefyeddin (Türkiye) Cebelüttarık, Bahriye Albayı Tiyauiç (Yugoslavya) Orana, bahriye albayı Doyle (Irlanda) Marsilyaya, Paferme'e henüz kimse tayin edilmemiştir. Buraya bir Isveçli tayin edilecektir.

Pireneye yüzbaşı Gullenarm (Isveç) yukarı Pireneye albay Vettre (Norveç) yukarı Garonne'e albay Martola (Finlandiya) Ariege'e B. Paul Reinhartk (Letonya) doğu Pireneye albay Ols (Felemenk) Cebelüttarık, Ispanya arazisi hududuna B. Safivettin (Türkiye).

Buna

Medeni vahşet adı verilir

Istanbul, 26 (Yeni Asır muhabirinden) — Hatayda Türk halkına reva görülen işkence artmıştır. Işkenceler o kadar hâd bir şekil almıştır ki bu vaziyet karşısında Sancak halkı susamıyacak vaziyete gelmiştir. Reyhaniye ve Kırıkhanda mevkuf bulunan yüze yakın Türk genci, süngü tehdidi altında ve kamçı darbeleriyle inliyerek Halebe sevkedilmişlerdir.

Beşiktaş takımı

Beşiktaş takımı şehrimizde

Misafir takım bugün ilk maçını yapıyor

Maç saat dörttedir. Üçokspor, çok kuvvetli çıkıyor

— Yazısı üçüncü sahifede —

KİM Öldürdü?

Bu sütunlarda bekleyiniz...

İspanya hükümeti hakimiyet mücadelesi (Yeni Asır Arşivi)

Ek-4

Sahibi: HAYDAR RÜŞDÜ ÖKTEM
Neşriyat müdürü: HAMDİ NÜZHET
Adres: İzmir ikinci Beyler sokağı.
Abone şartları: Senelığı 700, altı aylığı 400 kuruş
Resmî ilânlar için: Mazrif cemiyeti ilânat bürosuna müracaat edilmelidir.
Hususî ilânlar: idarehanede kararlaştırılır
Basıldığı yer: (ANADOLU) Matbaası

ULUSAL
BİRLİK
İzmirde çıkar, akşamcı siyasal gazetedir.

Cenubi Amerika'da
Vukubulan zelzele neticesinde binlerce insan telef olmuştur.

Yıl : 4 - No : 881 Telefon: 2776 — Salı — 22 Birinci kânun 1936 Fiatı (100) Para

(Şan-Kay-Şek) Hâlâ Asilerin Elinde

Almanya, İspanyaya beş fırka asker gönderiyor

(Komsomol) adındaki Rus vapurunu ihtilâlcilerin torpillemesi Rusyada heyecan uyandırdı

Azana istifa edeceğini bildirdi

Milislerden bir grup

Paris 22 (Radyo) — İspanya hâdiselerinin başlangıcından beri Milislerin 37 ve ihtilâlcilerin de 17 tayyare kaybettikleri tesbit edilmiştir.

Londra, 22 (Radyo) — İngiliz gazeteleri; Almanya'nın, müdahadiyen general Franko'ya yardım ettiğini yazarak tenkitlerde bulunuyorlar.

Büyük Kronikl gazetesi, Almanya'nın, bugünlerde general Franko'ya beş fırka asker göndermek üzere olduğunu haber vermekte ve İngiltere'nin, bu mes'ele hakkında müsamahakâr olması lâzımgeldiğini ileri sürmektedir.

Ayni gazete, İspanya işlerine müdahale etmemesinin temini için İngiltere'nin İtalya'yı kandırmak üzere bulunduğunu bildirmektedir.

M. Azana

Madrid, 22 (Radyo) — Hükümetin dünkü resmî tebliğine, ihtilâlcilerin son günlerde muvaffakiyetsizliğe uğradıkları (Boadilya) ile (Yuzuelâ) ve (Vilyatonevo) da milis kıtalarının mevzi tuttukları (Aranfoes) nehri civarında ihtilâlcilerin yapmış oldukları hücumun akim kaldığı bildirilmektedir.

Paris 22 (Radyo) — Komsomol adındaki, Rus vapurunun, ihtilâlciler tarafından batırılması, Moskova'da derin akisler yapmıştır. Bu mes'elenin Londra'da ademi müdahale komitesinde konuşulacağı ve Rusya'nın, kendi posta vapurlarını korumak için harp gemileri tahsis etmek isteyeceği söyleniyor.

Sovyet sefiri, dün bu maksad için İngiltere hariciye nezaretine giderek konuşmuştur.

Paris, 22 (Radyo) — İspanya ihtilâlcilerinin neşrettikleri resmî bir tebliğde, Buzale ve havalisinin Milislerden zaptedildiği ve Gronav şehri civarında Marksistlerin yaptıkları taarruza karşı gelinerek mutaarrızların defedildiği ve Marksistlerin ölü ve yaralı bırakarak ricat ettikleri bildirilmektedir.

Ayni tebliğde, Madrid civarında Milislerin esir verdikleri ve Vilanova cephesinde Milislerin açtıkları ateşin iskât edildiği de ilâve edilmektedir.

Bordo, 22 (Radyo) — Zabıta, İspanya'ya gönderilmek üzere olan iki harp tayyaresini müsadere etmiştir.

Paris, 22 (Radyo) — İspanya cumhur reisi M. Azana, sıhhî vaziyetinden dolayı cumhur reisliğinden istifa etmeğe karar verdiğini İspanya hükümetine bildirmiştir.

Şimal denizinde korkunç fırtınalar var

(Afrika) adındaki Alman vapuru battı, sahillerde küçük vapurların ankazı var

Oslo, 22 (Radyo) — Norveç sahillerinde çok tehlikeli fırtınalar devam ediyor. Alman bandıralı (Afrika) vapuru batmıştır. Batan vapurun mürettebatı, diğer bir vapur tarafından kurtarılmıştır, Afrikanın kaptanı, bütün ısrarlara rağmen vapurunu terketmek istememiştir.

Norveç sahillerinin birçok yerlerinde batmış küçük vapurların parçaları bulunmuştur.

Amerika'da

Amele grevi gittikçe büyümektedir

Nevyork 22 (Radyo) — Amerikanın birçok çelik ve otomobil fabrikalarında işliyen amele ler, umumî grev ilân etmişlerdir. Liman amelelerinin de işgrev ilân ettikleri ve bunlardan dört bin kişinin iş tutmak istemedikleri, son haberlerden anlaşılmıştır.

General motör otomobil fabrikası amelesi de, müessese bazı şartlar bildirmişlerdir. Bu şartlar kabul edilmediği taktirde, bu fabrikadaki amele de grev ilân edeceklir.

Milân Hodza

Yakında Bükreş'e gelecek

Milân Hodza

Prag, 22 (Radyo) — Çekoslovakya başbakanı M. Milân Hodza'nın yakında Bükreş'e gelerek Romanya ricalile konuşacağı söyleniyor.

Yeni iktısadî tedbir alınacak

Beynelmilelel ticarete engel olan manialar bertaraf edilecek

Londra 21 (A.A) — Deyli telgrafın verdiği haberlere göre; bir müddettenberi Londra - Paris ve Vaşington arasında bazı müzakereler yapılmaktadır.

Bu müzakerelerden maksad beynelmilel ticarete engel olan manialarm ber taraf edilmesidir.

(Devamı 4 üncü sahifede)

M. Blum

Antonesko şerefine ziyafet verdi

M. Blum

Paris 22 (Radyo) — Baş-

Sancak Türk'lerine işkence devam ediyor

Şimdi de Fransız askerlerine selâm verme modası çıkarıldı. Bir broşür neşredilecek

Ankara. 22 (Hususî) — Hatay Türk'leri cemiyeti, İskenderun ve Antakya hakkında bir broşür hazırlamıştır.

Bu broşürde bütün diplomatik temaslar ve muhaberat ile hükümetimiz ve Fransa hükümeti arasında teati edilen notalar, gazetelerdeki neşriyat, sancakta yapılan işkence hakkında malûmat ve resimler bulunmaktadır.

Bu broşür, Türk'çe, Fransız'ca, İngiliz'ce ve Arab'ca olarak hazırlanmıştır.

Antakya, 21 (Hususî) — Sancak'taki Fransız kuvvetleri, Türk'lere işkence yapabilmek için yeni yeni icadlar ortaya atmaktadırlar. Şimdi de sokaklarda devriye gezen bütün Fransız askerlerine selâm vermek mecburiyetini çıkarmışlardır. Yolda bunlara selâm vermiyen Türk'ler derhal tevkif edilmekte, karakola götürülerek dövülmekte, hattâ para cezası bile almaktadırlar. Parası olmıyanlar, aç bırakılmakta, işkence görmektedirler.

Haleb, 21 (Hususî) — Sancak'ta âşar vergisi tahsilâtı

Mussolini, Akdeniz'de İngiliz hâkimiyetini kabul etti

Fransa, Yugoslavya ile birleşerek Romayı tehdid edebilir mi

İngiliz donanması Malta'da

Paris 21 (A.A)— Akdenize müteallik müstakbel İngiliz - İtalyan itilâfından bahseden bakan M. Blum, bugün Romanya hariciye nazırı M. Antonesko ile zevcesi şerefine bir ziyafet vermiştir. Bu ziyafette, hariciye nazırı M. Ivon Delbos, finans bakanı M. Vensa Oriyol ve daha birçok diplomatlar hazır bulunmuşlardır.

Ami du peuple gazetesi, alelâde ve sade bir formül mevzuu bahsolduğunu, yâni İngiltere ile İtalyanın statüko esasına müstenit olmak üzere mütekabilen yekdiğerinin menfaatlerini tanıyacaklarını yazarak diyor ki :

— M. Mussolini'nin büyük Britanya ile halletmek iddiasında bulunduğu hesabı çok uzakta kalmıştır. Roma ancak umumî bir netice elde etmiştir.

Akdeniz, İngiliz imparatorluğunun büyük yolu vaziyetini muhafaza etmekte ve İngiliz deniz kuvvetlerinin kontrolu altında bulunmaktadır.

Londra kabinesi Paris hükûmetini de müzakerelere teşrik etmeğe teşebbüs eylediği zaman Romanın muhalefetine maruz kalmıştır. Yalnız Fransa bilahare İtalya ile iki taraflı mümasil bir itilâf akdine davet edilmiştir.

M. Mussolini bizi tahlil etmek istiyor. Düçe Akdenizde tazyikini her gün biraz daha fazla hissetmekte olduğu İngiltere ile müzakerede bulunmuştur.

Buna mukabil bize her şeyi kabul ettirebileceğini zannetmektedir. Halbuki bizim için olduğu kadar İtalya için de zaruri olan mükâlemelere girişmek, bizim elimizdedir; hem de müsaid bir vaziyette..

Vaziyet bizim lehimize değişebilir ve biz de Roma'yı tehdit edebiliriz. Bunun için Yugoslavya ile bir itilâfı akdetmemiz kâfidir. Esasen Yugoslavya böyle bir itilâfın akdini ötedenberi istemektedir. Ondan sonra Fransa-İtalya ile de bir Akdeniz itilâfı yapmak ister, fakat kendi arzu ettiği şekilde..

Negüs

Eşyasını satılığa çıkarmış

Habeş imparatoru

Londra 22 (Radyo) — Habeş İmparatoru, Adis-Ababadan getirmiş olduğu saray eşyasından bir kısmını satılığa çıkarmıştır. Londra'nın en büyük müzayede salonlarına verilen bu eşya için henüz alıcı bulunmamıştır.

Almanya, İspanya hükümeti için yardım da bulunması (Ulusal Birlik Arşivi)

Ek-5

HALKIN GÖZÜ
HALKIN KULAĞI
HALKIN DİLİ

Son Posta

Sene 7 — No. 2392 | Yazı işleri telefonu : 20203 | ÇARŞAMBA 31 — MART 1937 | İdare işleri telefonu : 20203 | Fiatı 5 Kuruş

Paristeki Suriye Hey'eti Ankaraya geliyor!

Fransa hükûmeti Suriyeye bizimle anlaşması lüzumunu bildirmiş

Cenevredeki toplantının tehir edilmesi muhtemel, Paris hükûmetinin daha evvel Sancağa verilecek şeklin teferrüatına ait meselelerde hükûmetimizle Suriye Hey'eti arasında ittifak hasıl olması icap ettiğine kanaat getirdiği bildiriliyor

Kont de Martel Iraka niçin gitti?

Suriyede 4000 kişilik bir ordu vücuda getiriliyor, bu orduda bilhassa Ermeniler kullanılacakmış

Şam, 27 Mart (Hususi muhabirimiz yazıyor) — Buraya gelen haberlere göre, Pariste bulunan Suriye heyeti Nisanın ikinci veya üçüncü günü oradan hareket ederek İstanbul'a ve İstanbul'dan da doğruca Ankara'ya hareket edecektir. Heyetin Ankarada iki veya üç

(Devamı 11 inci sayfada)

Suriye Başvekili Cemil Merdüm

Suriye Hariciye Nazırı Hasan Cabiri

Balkanlarda ve Orta Avrupada siyasi faaliyet inkişaf ediyor

Küçük Antant yarın Belgratta toplanacak

Yugoslavya başvekili müttefiklerine İtalya ile yapılan anlaşma hakkında izahat verecek

Belgrat, 30 (Hususi) — Rumen Başvekili Bay Tatareskonun Prağı ziyaretile, İtalyan - Yugoslav anlaşmasının akdini müteakip önümüzdeki perşembe günü Belgratta toplanacak olan Küçük Antant konseyi içtimalarına büyük bir ehemmiyet atfedilmektedir.

Filhakika, bazı ecnebi gazeteleri tarafından bozguna uğradığı iddia edilen Küçük Antantın bu defaki toplantısının, mühim olacağı kadar hararetli geçeceği de tahmin edilmektedir.

Toplantıya iştirak edecek olan Rumen Hariciye Nazırı Bay Antonesko ile Çek Hariciye Nazırı Bay Krofta perşembe sabahı Belgrada vâsıl olacak ve öğleden sonra içtimalara başlıyacaklardır.

(Devamı 11 inci sayfada)

Belgrat müzakereleri esnasında çekilen bir resim: Kont Ciano ve Yugoslavya Başvekili bir arada

Cenup hudutlarımızda emniyet meselesi

Dahiliye Vekili alınması gerekli görünen tedbirler hakkında Parti gurupunda izahat verdi

Ankara 30—C. H. Partisi Kamutay Grupu İdare Hey'eti Başkanlığından: C. H. P. Kamutay Grupu 30 mart 1937 saat 15 de Reis Vekili Hasan Sakamın Başkanlığında toplandı.

Cenup vilâyetlerinden tetkik seyahatinden dönen İç işleri Bakanı ve C. H. P. Genel Sekreteri Şükrü Kayanın cenup hudutlarımızdaki şekavet vak'aları ve hudut emniyetinin bugünkü durumu, alınması gerekli görünen tedbirler hakkında verdiği geniş izahlar ve muhtelif üyelerin müşahede ve sualerine verdiği cevaplar grupça derin alâka ve hususi ehemmiyetle dinlenmiş ve yakın bir zamanda Vekilin Büyük Millet Meclisine malûmat arzedeceği öğrenilmiştir.

Hükûmetin hareket ve siyaseti ittifakla tasvip olundu.

Kaybolan telgraf

İzmirde garip bir spor hâdisesi

Üçok takımının müdafiine ait lisans nereye gitti?

Beşiktaş - Üçok maçı başlarken

(Yazısı 11 inci sayfada)

Avrupa ittihadı cemiyetinin reisi İstanbulda

Anası Japon, babası Avusturyalı, büyük annesi Yunanlı, büyük babası da Belçikalı

Avrupa İttihadı Cemiyetinin reisi Kont Gudenhof Kalergi, Sofyadan şehrimize gelmiştir.

Avrupa milletlerinin siyaset, iktisat sahalarile diğer bütün sahalarda birleşmesine çalışan cemiyetin reisi, vasıfları itibarile bu arzulusal cemiyetin riyasetine en lâyik bir sima olarak tanınmaktadır.

(Devamı 11 inci sayfada)

Alman vapurile gelen iki seyyah kayboldu

Uzun araştırmalardan sonra geminin ambarında bulundular, şehirde rakı içip sızmışlar

Limanımıza seyyah getiren General Von Stoben adındaki gemide, gayet garip bir hâdise olmuştur. Hareket zamanında gemiyi kontrol eden memurlar, seyyahlardan iki tanesinin eksik olduğunu anlamışlardır. Bu vaziyet, tahkikata girişilmesine sebebiyet vermiştir. Fakat yapılan araştırmalara, soruşturmalara rağmen, kayıp seyyahların izleri bulunamamıştır.

Gemi kaptanı ve memurlar, haklı bir telâşa düşmüşlerdir.

(Devamı 11 inci sayfada)

İspanyada milisler tazyiklerini artırdılar

Hükûmet filosu Malagayı ve Balear adalarını topa tuttu. Malagada âsiler 30 İtalyanı kurşuna dizdiler

Milisler âsilerin bir tecavüzünü reddederlerken

Londra, 30 (Hususi) — Cebelüttarıktaki İngiliz deniz makamatı, âsi harp gemileri tarafından üç İngiliz gemisinde yapılan araştırma keyfiyetini, Kadikadeki âsi makamatı nezdinde şid

(Devamı 3 üncü sayfada)

9 aylık varidat 80 milyon lira

Ankara, 30 (Hususi) — Devletin dokuz aylık varidatı geçen seneye nazaran 14 milyon 300 bin 128 lira fazlasile 80 milyon 190 bin 713 liradır.

Bu resim sizin mi?

Sizin ise " Son Posta „ dan hediyenizi aldırınız

Eğlencemizi diğer şehirlere de teşmil ettik, bugün İzmirden bir resim koyuyoruz

[Yazısı 11 inci sayfada]

Lehistanda bir suikast Meydana çıkarıldı

Varşova 30 — Lucz'da «Ukranya Kazak hareketi» isminde Lehistan devletinin emniyetine karşı suikast hazırlıyan bir teşkilât meydana çıkarılmış ve teşkilâtın 43 elebaşısı tevkif edilmiştir.

Milis güçlere silah yardımı yapılması (Son Posta Arşivi)

Ek-6

22 NİSAN 1937 PERŞEMBE

ULUS

19 Mayıs Spor ve Gençlik bayramıdır

ON SEKİZİNCİ YIL. No: 5650 — ADIMIZ, ANDIMIZDIR — HER YERDE 5 KURUŞ

Başbakanımız bugün Ankarada

İsmet İnönü Yugoslavya yolculuğundan memnun

İ. İnönü Bulgaristanla dostluğumuza daima hususî ehemiyet verdiğimizi söyledi

Atatürkün İnönüne telgrafları

İstanbul, 21 (A.A.) — Reisi Cumhur Atatürk tarafından Başvekil İsmet İnönüne Belgrad'dan hareketi günü çekilen ve müşarünileyhin eline ancak İstanbulda değen telgraf sureti aşağıdadır :

"Aziz dost ve müttefikimiz Yugoslavya'nın millet ve ordusunun intizam ve hudreti hakkında vuku bulan tebşiratımıza derin memnuniyetlerimle teşekkür eder, sizin ve Ara's'ın gözlerinden öperim...

İsmet İnönü Yugoslavya dahilindeki seyahatlerinde

Sofya, 21 (A.A.) — Ankaraya hareket etmiş olan Başbakan İsmet İnönü, Filibe istasyonunda gazete mümessillerine beyanatta bulunmuş ve gerek kendisinin ve gerek türk heyeti erkânının Bulgaristanda gördükleri samimî iyi kabulden dolayı hararetli teşekkürlerini bildirdikten sonra demiştir ki:

"— On senelik siyasetimiz esnasında Bulgaristanla dostluğa daima hususi bir ehemiyet verdik.

Terakkinin ve refahın bilhassa nizam ve sulha mütevakkıf olduğuna yakînen kani olduğumuz için hiçbir mazmer fikir gütmiyerek en samimî surette Balkan idealine bağlandık ve bütün Balkan memleketlerine karşı tam bir emniyetle hareket ettik.

Bulgaristan hükümetinin hakimane siyasetinin verimli, müsbet ve Balkanlardaki müstakbel münasebetler için ümidlerle dolu neticelerini kaydetmekle çok bahtiyarız.

Milletinin büyük menfaatlerine derin surette vakıf bulunan yüksek devlet adamı, Başbakan B. Köseivanof, aynı zamanda, Balkanlar arası sulhunun da büyük mürevvidetir.

Yugoslavya hükümetinin de Bulgaristana karşı çok iyi hislerle mütehassis bulunduğunu müşahede etmekliğime

(Sonu 5. inci sayfada)

Başbakanımız Saray Bosnada kendilerini karşılıyanlar arasında

Madridde

Elçiliğimize iltica eden frankocular

İstihbaratımıza nazaran Hariciye Vekâletiyle İspanya hükümeti arasında cereyan eden müzakerat neticesinde Madriddeki türk elçilik binasına sığınmış olan takriben 700 - 800 kadar general Franko tarafları ispanyolun tahliyesi şekilleri tekarrür etmiş ve bu mültecilerin hiç bir arızaya uğramadan sahile nakillerine Valans'da bulunan ispanyol cumhuriyet hükümeti muvafakat eylemiştir. Bu ispanyollar Türkiyeye nakletmek üzere Karadeniz vapuru dün İspanyaya hareket etmiştir.

İnönünün Yugoslavyada verdiği güzel nutuk

Türkiye ve Yugoslavya'yı birleştiren nokta onların müşterek barış ülküsüdür

Belgrad, 21 (A.A.) — Valjevo'da belediye reisi tarafından verilen ziyafette Türkiye başbakanı İsmet İnönü tarafından verilen nutkun metni aşağıdadır:

— B. Reis,

Güzel sözlerinizden dolayı size teşekkür eder ve güzel memleketinizde yugoslav milletinin bize karşı gösterdiği hüsnü kabulden dolayı pek ziyade mütehassis olduğumuzu bildirmeğe müsaraat ederim.

Memleketinize, türk milletinin kardeşçe selâmını ve sadık dostluğunu yugoslav milletine getirmek için geldim. Memleketlerimizin dostluk ve ittifak münasebetleriyle ilk olarak alâkadar olmuş olan ve aynı zamanda milletlerinin geçastinin ve sağlam ve temiz seciyesinin bayramı bulunan çok muhterem Şefim Cumhur Başkanı Atatürk, bu münasebetle, güzel memleketinizde yaptığımız seyahatin muhtelif safhalarına hususi bir alâka göstermektedirler.

Milletle temasımıza fırsat veren

(Sonu 5 inci sayfada)

Türkiye - İran münasebetleri

Tahran, 21 (A.A.) — Pars ajansı bildiriyor: Türkiye ile İran arasında transit, tayyare ve bayrak muahedeleri dün İran dış işler vekili ile B. Cemal Hüsnü arasında imzalanmıştır.

İstiklâl mahkemeleri kararlarının mahiyeti

Kamutayda bir tefsir tezkeresinin görüşülmesi sırasında B. Şükrü Kaya izahlarda bulundu

Kamutay dün B. Hilmi Uran (Seyhan) m reisliğinde toplanmıştır. Ruznamenin ilk maddesi olan "italyan tabiiyetine girdiğinden dolayı Konya istiklâl mahkemesi kararıyle ailesiyle birlikte milli hudud dışına çıkarılan Suad Remzinin türk vatandaşlığına kabulü muvafık olup olmıyacağına dair bir karar verilmesi,, hakkındaki tefsirin görüşülmesine başlandı.

Adliye encümeni, mazbatasında, Dış bakanlığın tezkeresine göre "Suad Remzinin italyan tabiiyetine girmediğini İzmirde çocuğunu ve eşyasını kurtarmak için italyan himaye patentesi almış olduğunu, kendisinin Üsküpte bulunduğu zaman içinde de italyan tebaası olarak kaydığını tesis ettirmediği, tabiiyetten iskatı hakkında da bir karar olmadığı, nı kaydederek meselenin tetkikinden;

Konya istiklâl mahkemesinin kararının cezai bir mahkûmiyet kararı olmayıp idarî ve inzibatî mahiyette bir kaarar olmasından dolayı umumî af kanunlariyle alâkası olmadığı gibi kendisinin memlekete dönmesi hakkında verilecek kararın da hususi bir af olamıyacağı;:

İstiklâl mahkemesi kararı müebbed mahiyette farzedilse bile idarî kararların kaziyei muhkeme teşkil edemiyeceği ve kararın refine hukukî imkân olduğu;

İstiklâl mahkemelerinin Kamutay aduna kurulmuş müesseseler olduğundan onların kararları üzerinde tasarruf salâhiyetinin ancak Kamutaya aid olduğu

(Sonu 6. inci sayfada)

B. Şükrü Kaya Kamutay kürsüsünde

Halkevlerinde Hâmid töreni

Ankara halkevinde büyük tören yapıldı

Bütün halkevlerinde olduğu gibi, Ankara Halkevinde de Abdülhak Hâmid için, dün gece yapılan törende güzide bir dinleyici kütlesi hazır bulunmuştur. Halkevinin büyük salonundaki bütün yerler işgal edilmiş ve hattâ birçok davetliler törene ayakta iştirâk etmek mecburiyetinde kalmışlardır.

Salonun müsaadesizliğinden dolayı içeri giremiyenler dışarda büyük bir kalabalık halinde geç zamana kadar beklemişlerdir.

Törene İstiklâl Marşı ile başlanmıştır. Perde açılarak, halkevinin genç sanatkârları tarafından yapılmış ve sîyahlarla çevrelenmiş olan bir Abdülhak Hâmid büstü karşısında, tabiî olarak, derin ve saygılı bir sükût bütün salonu kaplamıştı.

Profesör Fuad Köprülü, törenin Cumhuriyet Halk Partisinin kültür organı olan bütün halkevlerinde büyük şairimiz Abdülhak Hâmid için en yakın alâkasını göstermek üzere tertib edildiğini söyledikten sonra, Hâmidin edebiyatımızdaki mevkiini anlatmıştır.

Bundan sonra Bay İsmail Müştak Mayakon, Hâmide şahsî bağlılık ve saygısını, hâmidane bir dil ile yazdığı, hitabesi ile ifade etti.

Üçüncü olarak, Bay Hasan Âli Yücel, Hâmidin mensup olduğu devri ve edebiyat ekollünü anlattıktan sonra, biyografisini, şahsiyetini izah etti; sofralığa, devrişiyle ve istibdata düşmanlığını söyliyerek en yüksek ideallerinin Cumhuriyet devrinde gerçekleştiğini görüp bahtiyar bir ölümle hayatını terkettiğini söyledi.

B. Vedâ Nedim Tör, Abdülhak Hâmidi sanatkâr insan olarak inceledi ve

(Sonu 6. inci sayfada)

Kömür sergisi yarın açılıyor

SERGİ DOLAYISİYLE YARIN

16 sayfa

Yarın gazetemizdeki yazı ardan bazıları

Kömürün Romanı, Saltanatta kömür
*
Cumhuriyette kömür
*
Kömür havzamızdaki tesisler
*
Sergi nasıl hazırlandı?
*
23 nisan çocuk bayramı dolayısiyle çocuk sayfası
*
Askerlik bahisleri - Motörlü kuvvetler
*
Ekonomik meseleler
*
Türkiyede modern eğitim

Madrid hükümetine sığınmaya çalışan milis güçler (Ulus Arşivi)

Ek-7

Bugün 16 sahife

AKŞAM

Bugün 16 sahife

Sene 19 — No. 6526 — Fiatı her yerde 5 kuruş — CUMA — 18 KÂNUNUEVVEL 1936 — (Telefon: 24240 (İdare) - 24249 (Tahrir) - 24243 (Matbaa) - 23113 (Kliş

Madridde harp yine kızıştı

Asiler Boadillaya çok şiddetli bir taarruz yaptılar

Hükûmet, bütün taarruzların püskürtüldüğünü, asiler muvaffakıyet kazandıklarını bildiriyor

Madrid 17 (A.A.) — Havas ajansı muhabirinden: Hükûmet kuvvetleri, dün Madridin garbinde asilerin Boadilla'ya karşı yapmış oldukları bir taarruzu püskürtmüşler ve bir kilometre kadar ilerlemişlerdir.

Düşmanın taarruzu, görülmemiş derecede şiddetli olmuştur. Asiler, son derecede modern silâhlar kullanıyorlardı, müfrezeleri tevkifâde talim ve terbiye görmüş efraddan mürekkep bulunuyordu. Mitisler, ilk safların tamamiyle Almanlardan mürekkep olduğunu beyan etmektedirler.

On gündenberi ilk defa olarak asilerin tayyareleri, dün öğleden biraz sonra paytaht üzerinde bir uçuş yapmışlardır. 18 maktul ve 50 yaralı vardır. 18 bombardıman tayyaresi ile 27 avcı tayyaresi, bu harekete iştirak etmiştir. Bu hava filosu, Pozuelo mıntakasına ve Princesa köprüsü yakınında kâin kışlada ve Cuatro-Caminos mıntakasına da bombalar atmıştır.

Hükûmetin on beş avcı tayyaresi, hemen havalanarak asi filoyu kovalamış ve bunlardan ikisini düşürmeğe muvaffak olmuştur.

ASİLERİN TEBLİĞİ

Sevilla 17 (A.A.) — Radyo ile neşrolunan bir haberde Boadillanın zaptedilmesi keyfiyetinin general Frankonun kuvvetlerinin Madridin şimaline doğru süratle ilerlemelerine medar olacağı beyan edilmektedir. Zira elde edilen bu mevki, cenubi milislerle hücum kıtaatı tarafından müdafaa edilmekte olan bir mevzi idi.

Sevilla 17 (A.A.) — Cadiz ile Baleares adaları arasında ticaret hava yolu tesis edilmiştir.

ADEMİ MÜDAHALE MESELESİ

Londra 17 (A.A.) — Avam kamarasında İspanya işlerinde ademi müdahaleye müteallik müzakereler esnasında muhafazakârlardan M. Ramsay, M. Edenden Fransadan İngiltereye gönderilmekte olduğu söylenilen mühimmat hakkında bir sual sormuştur.

İNGİLİZ MEBUSLARININ RAPORU

Londra 17 (A.A.) — Geçenlerde İs-

(Devamı 4 üncü sahifede)

Madridde tayyare bombalarile yıkılan binalardan biri

Fenerliler Ankaragücünü 1 - 0 yendi

Galatasaray - Altınordu maçı sporcuların rahatsızlığı yüzünden yapılamadı

Yukarıda başvekil İsmet İnönü Ankara Stadının açılış resminde mikrofon önünde nutkunu söylerken, aşağıda Galatasaray - Ankaragücü maçından bir enstantane

Ankara 17 (Spor muharririmizden) — Bayramın birinci ve ikinci gününün mağlûpları olan Galatasaray ve İzmirliler üçüncülük ve dördüncülük için bugün saat on ikide karşılaşacaklardı. Havanın soğuk olmasına rağmen on beş bin kişiden fazla bir halk kütlesi stadyomu doldurmuştu. Bazı oyuncuların rahatsızlığı dolayısile Galatasaray - İzmir karşılaşmasının yapılamıyacağını, Fener - Ankaragücü birincilik maçının da saat 14 de yapılacağını modern stadyomun dahili radyosu ile halka ilân ettiler.

Saat 14 ü sekiz geçe evvelâ Fenerliler ve peşinden Ankaragüçlüler sahaya çıkarak yer aldıkları zaman takımlar şu vaziyette idi:

Osman, Enver, Ali Rıza, Orhan, Semih, Musa, Hamdi, Fahri, Yaşar Abdi.

Fenerbahçe: Hüsam, Yaşar, Fazıl, Reşad, Ayten, Cevat, Saban, Esat, Ali Rıza, Naci, Niyazi.

Hakem baş antrenör, yan hakemleri Kemal Halim, Ihsan.

Oyuna saat 14 ü on geçe Ankara-güçlülerin vuruşu ile başlandı. Çok zevkli ve muntazam mukabil akınlarla Ankaralılara şimdiye kadar görmedikleri bir spor heyecanı yaşattılar. Döndüncü dakikada Fenerlilerin müthiş bir akınını Ali Rıza kurtardı. On birinci dakikada Fenerliler Esadın ayağı ile ilk ve son galibiyet gölünü yaptılar.

Bu şekilde sıfıra karşı 1 ile Fenerlilerin galibiyeti ile birinci devre bitti.

İkinci devre çok zevkli bir şekilde devam ediyor. Ankaragüçlüler beraberlik gölünü temin edebilmek için mütemadiyen akınlar yapıyorlarsa da bir netice vermiyor. Nihayet maç bu şekilde sıfıra karşı birle Fenerin galibiyeti ile bitti.

Kıymetli vekilimiz Saracoğlu evvelâ Fenerlilere bilâhara Ankaragücüne spor tarihimizde büyük bir inkılâp devresi olan stadyomun açılma töreni münasebetile güzel ve zevkli bir oyun gösterdiklerinden dolayı teşekkürle klüp kaptanlarını tebrik ederek birincilik ve ikincilik kupalarını verirken halk Ankaragücü ve Fenerî çılgınca alkışlıyordu.

Bir köylü ikinci karısını dağda boğarak öldürdü

Kadının cesedi iki gün sonra bulundu, katil yakalandı

Erzincan (Akşam) — Erzincanın Başköy nahiyesine bağlı Veringâh köyünde feci bir cinayet olmuştur. Cinayet hakkında aldığım malûmat şudur:

Veringâh köyünde otormakta olan Berus namı diğerle Yaşarın iki karısı varmış. Yaşarın ilk karısı Fatma ile bir müddet arası açılmış sonra düzelmiş. Vaziyet bu merkezde iken, bundan bir hafta evvel Fatmayı süpürge toplamak bahanesile yanına alarak dağa gitmiş ve bir daha zavallı kadıncağızın izi görünmemiştir.

Yaşarın tek başına eve dönmesi ikinci karısı Zinonun nazarı dikkatini celbetmiş ve Fatmanın ne olduğunu kocasından sormuştur.

Yaşar, Fatmanın dağda kendisinden ayrıldığı ve ne olduğunu bilmediği cevabını vermiştir.

Aradan iki gün geçtiği halde Fatmanın dönmediğini gören komşular, şüphelenerek vaziyeti nahiye müdürüne haber vermişlerdir. Bu ihbar üzerine başlıyan araştırma ve tahkikat neticesinde Yaşarın Fatmayı Dumanlı dağda ipile boğarak öldürdüğü anlaşılmıştır.

Cinayet yerine giden adliye ve zabıta memurları, bin müşkülâtla Dumanlı dağının Kale deresi mevkiine çıkmışlar ve kadının taşlarla örtülmüş cesedini meydana çıkarmışlardır. Katil Yaşar tevkif edilmiştir.

Akdeniz anlaşması hazırlanmış

Henüz ilân edilmemesinin sebebi nedir?

Londra 17 (A.A.) — Havas ajansının muhabiri, Akdenize dair olan İngiliz - İtalyan muvakkat ittifakının bükuvve akdedilmiş olduğunu, ancak bunun aşağıdaki sebeplerden dolayı resmen ilân edilmemiş bulunduğunu istihbarına atfen bildirmektedir:

1 — İngiltere ile İtalya Adis-Ababadaki sefaret meselesini halletmek arzusundadırlar. Bu mesele hali hazırda Londra ile Roma arasındaki müzakerelerin mevzuunu teşkil etmektedir.

2 — İngiltere, kendisi ile İtalya arasında İspanya meselesi yüzünden hiç bir ihtilâf çıkmamasından emin olmak istemektedir.

Son günlerde İtalya, İspanyaya karşı hattı hareketini biraz değiştirmiştir. Bu hal, İtalyanın Alman nüfuzundan ayrılarak bitaraflık meselesinde Fransa ile İngiltereye iltihak edeceğini ümit ettirmektedir.

Madrid şehrinde yaşanan yoğun çatışmalar (Akşam Arşivi)

Ek-8

Bugün 12 sahife

2 nci sahifede: Siyasi İcmal.
2 inci sahifede: Sanat ve edebiyat - Perşembe Sohbetleri.
5 inci sahifede: İzmir mektupları - İstanbul hamamları.
6 ncı sahifede: Spor haberleri - Duymadıklarımız ve bilmediklerimiz - Tarihten Yaprıklar - M. Turhan Tan.
7 nci sahifede: Sun'i imalât - Gündüz filmlere göre rakamlarda esrarengiz kuvvetler var mıdır?

Cumhuriyet

Onüçüncü yıl sayı: 4523 — İSTANBUL — ÇAĞALOĞLU — Pazartesi 14 Birincikânun 1936

Telgraf ve mektub adresi: Cumhuriyet, İstanbul - Posta kutusu: İstanbul No 246 — Telefon: Başmuharrir ve evi: 22266, Tahrir heyeti: 24268, İdare ve matbaa kısmı 24299 - 24290

Bayramda misafirlerinizi İHSAN Kurukahvecioğlu kahvesile ağırlayınız. Daima halis, nefis ve en ucuzdur. Satış yalnız: Sahibi olduğu Kurukahveci hanı altında.

Hatay ülkesi, Fransa - Türkiye Ve Suriye

Başbakan İsmet İnönü Tasarruf haftasını açan nutkundan istifade ederek İskenderun - Antakya ve havalisi meselesini bütün çıplaklığile milletimize ve bütün dünyaya arz ve izah eylemiştir. En büyük kuvveti kendi emniyetinde olan Başbakanımız bu meselenin izahında dahi mutad olan sa-mimiyetile beraber en yüce noktalarına yükselmiştir. Türkiye Cumhuriyeti Bayrakının dahili ve harici siyasette en ileri ve muvaffak meziyeti onun düzlüğünde, namuskârlığında ve doğru sözlüğünde-dir. Başbakan Hatay ülkesi etrafında tahaddüs eden meseleyi anlatırken kalbinin içindekileri olduğu gibi ortaya koymaktan ibaret bir yol tutmakla kendi siyasi hareket düsturuna sadakat göstermiş ve bilhassa Suriyelileri derin düşündürmek lâzım gelen hakikatlere temas eylemiştir.

İskenderun - Antakya ve havalisi meselesinden dolayı Fransa ile aramızda tahaddüs eden ihtilâfın halli için Milletler Cemiyetine gitmek teklifini kabul etmiş ve oraya gitmiş te bulunuyoruz. Cumhuriyet hükûmeti reisimiz bir taraftan dostluğuna kıymet verdiğimiz Fransanın rühayet insaf ve adaletinden, düzer taraftanda Milletler Cemiyetinin hakkı ve hakikati fark ve temyiz edecek kudretinden emin bulunuyor. Bunu böylece ifade ederek Milletler Cemiyeti siyasetine bağlılığını teyid eden Başvekil usul olarak meseleyi iki kısma ayırmış bulunmaktadır: Herşeyden önce Sancakta Türklere karşı tatbik edilerek beri yanda bütün Türkiyeyi hergün daha artık sürünmekte olan fena muameselerin önüne geçilmesi ve böylelikle içtinabı gayrikabil olabilecek büyük teşevvüslere tahaddüs imkânı bırakmıyan bir emniyet tesisi lâzımdır; ondan sonra da bu emniyet havası içinde bütün bir huzurla esas meselenin müzakere ve halli.

Daha dünkü sayımızda yazılı yeni yedi hâdiselerin tevali ettiği gözönünde tutulacak olursa Türkiye Cumhuriyetinin İskenderun - Antakya ve havalisinde herşeyden önce bu emniyetin teessürüne atfettiği ehemmiyetin manası kendiliğinden anlaşılır. Ajans Havasın Suriyedeki Fransız müstemleke memurlarından aldığı yalan yanlış malûmata istinaden arada vaziyeti güllük güllüstanlık gösteren tebliğlerine rağmen İskenderun - Antakya ve havalisinde Türk halkına yaşattılan cehennem hayatı biz anavatan Türklerinin adeta gözlerimizin önünde cereyan ediyor. Fransanın müstemleke memurlarınca iltizam edilen bu yanlış yolda yürümekte ısrar etmiyeceğini ve ezcümle her çeşid zulümlerden gününün birinde hiç beklenilmiyen müthiş bir ihtilâl çıkmasını arzu etmiyeceğini kuvvetle umuyoruz. Sancakta bugün hakikî vaziyet, meselenin esasına aid müzakereleri rahatça icra etmekte müsaade etmiyecek kadar feci-dir. Bunun için herşeyden evvel Sancakta emniyet ve selâmetini temin ederek böylelikle gerek Hatay Türklerine, gerek anavatan Türklerine huzur ve sükûn vermek lâzımdır, etmelir. Milletler Cemiyetinde meselenin bu defa konuşulacak safhası, bu emniyet safhasıdır.

Esasa gelince onu herşeye rağmen hâlâ dost bildiğimiz ve kendisile dost kalmak istediğimiz Fransa ile -Milletler Cemiyetinin içinde ve dışında- konuşacağız. Acaba bu meyanda Suriye ile de konuşacak mıyız? Meselenin bu kısmı Başbakan İsmet İnönünün belki ilk defa olarak temas etmiş yapısı bir safhasıdır. Belki evet, belki hayır. Bu, Suriyelilerin göstereceksi siyasi tüsle bağlı bir iştir. Suriyeli bazı müfrit zihniyetler Fransız müstemleke memurlarından bulduklarımüzle biz Türklere karşı atıp tutuyorlar ve müdafaasız masum halka saldırıyorlar. Türkiye Cumhuriyeti Başbakanı Ankara Halkevi kürsüsünden Suriyelilere bilhassa iki hakikati ihtar etmiştir:

1: Türkiye Suriye ile herhangi bir mücadeye yapmış ve ona Türk Hatay ülkesi bölgesini bahşetmiş değildir.

2: Fazla olarak Türkiye Suriyeyi de herhangi bir mandaya tevdi etmiş olan devlet değildir. Biz Suriyenin mukadderatını ancak kendi halkının iradesine bırakmıştık.

Suriyeliler bu sözlerin üzerinde fazla tevakkuf ederek derin düşünmelidirler. **Onları söyliyen Lozan adamıdır. Lozanda Türkiyeden ayrılan topraklar halkının herhangi nam ve unvanla**

Sancak Türkleri bayram yapmamağa karar verdiler

Düryönün talimatile yapılan mazbata

Hile ve tehdid ile imza ettirilen telgraf ve hazırlanan mazbata halk arasında umumî bir teessür uyandırdı

Adana 13 (Hususî mühabirimizden) — Sancakta Türkler bayram yapmamağa karar vermişlerdir.

Hatem Cebbare

Sancak Mali - ye müdürü Hüsnü Cebbare, Vatani - lerden Sadullah Cabiri, Abdürrahman Keyali, Kont Mar-telin emrile Sancağa gelerek Düryönün talimatile yapılan mazbatayı hamilen tayyare ile Cenevreye hareket etmişler-dir.

Sancaktan gelerek Dörtyolda ve şehrimizde bulunan Antakyalılar: tazyiki ve tehlikeyi göze alarak yurdlarına avdet ettiler.

Uydurma telgraf nasıl hazırlandı?

Haleb 13 (Hususî) — İskenderun - Antakya ve havalisinin Suriyenin bir parçası olduğunu, Milletler Cemiyetine arzetmek üzere bir telgraf hazırlandığı ve Sancağı eden temsile salâhiyettar olmıyan bazı kimseler tarafından imzalandığı malûmdur. Bu telgrafın metni Haleb'de hazırlanmıştır. Halebde hazırlandıktan sonra Sancağın Tajnak mebusu Moses Derkaloyana ve sonra da Antakyadan Halebe kaçan ve kendisini meb'us sayan iki zata da imza ettirilmiştir.

Telgraf sureti Halebden Vatanlerin mümessillerinden Mihail Vilyam ve Ca-

[Arkası 9a. 7 sütun 1 de]

Haklı davamız lehinde yükselen bir Fransız sesi

Bir Fransız gazetesi, Atatürk Türklerinin İskenderun Türklerini Suriyelilerin eline bırakacaklarına ihtimal vermek onları tanımamak olur, diyor

Türk Sancağından güzel Belen kasabası

Parîste intişar eden hafta'lık el-a Türbune des Nations» gazetesi «Suriye kırşıklıkların başlığı altında şu makaleyi neşrediyor:

Suriye mandasının altında, bugün, zâhiren birbirine zıd, fakat hakikatte her ikisi de aynî sebebe, aynî ihtilâfa bağlı.

[Arkası 3a. 2 sütun 1 de]

Çin isyanı böyüyor

Asiler Japonyaya karşı harb açılmasını istiyorlar

Hâdise, Japonyada büyük bir heyecan uyandırdı. Japon Hariciye, Harbiye ve Bahriye Nazırlarının mümessilleri toplanıyorlar

Japonların Altaylara doğru sokulmak için idarelerindeki Mançu ve Moğol kuvvetlerini dahili Moğolistanın Suiyuan eyaletine sürmelerine karşı şimali Çin idaresini elinde bulunduran eski Mançuri diktatörü Mareşal Çang Su-lin şiddetli mukavemette bulunuyordu. Mareşal bir taraftan komünistlerden ve Sovyetlerden istimdadda bulunmuş ve diğer taraftan Nankin hükûmetinden yardım istemişti. Nankin, yani asıl Çin hükûmetinin mukadderatını elinde tutan Başkumandan Mareşal Çan Kay Şek büyük bir ihtiyatsızlıkta bulunarak (Çang Sulin) ia karargâhına gitmiştir. Burada maiyeti öldürülüp kendisi esir edilmiştir.

Japonya bu hareketi Sovyetler tarafından hazırlanmış bir plân saymaktadır. Kabinenin Sovyetlere karşı zâf göstermekle ihsan edilerek ikâat edilmesi, ihtimal dahilinedir.

Bu mesele hakkında dün gelen telgraflar şunlardır:

Asilerin Çin hükûmetine teklifleri

Pekin 13 (A.A.) — Nankin hükûmetinin silahat yapılmasını istiyen bir tamim telgrafında, Mareşal Şan - Su-Liang aşağıdaki taleblerde bulunmaktadır:

1 — Japonyaya karşı harb açmak.
2 — Çin komünistlerile iş birliği yapmak.
3 — Sovyetler Birliğile itifak akdetmek.

Pekin siyasi mehafilinde beyan edildiğine göre, birkaç Çin eyaletinin otoritelerinin Şang - Su - Liangın siyasetini

[Arkası 8a. 8 sütun 3 de]

Asiler tarafından esir edilen milli Çin hükûmeti Harbiye Nazırı Mareşal Çankaşek

Ingilterenin yeni Kralı ilk nutkunu söyledi

Eski Kral, Zurihten Avusturyaya hareket etti, Atinada oturacağı söyleniyor

Londra 13 (A.A.) — İngiltere Kralı Majeste Altıncı Georges, cülûs konseyi huzurunda aşağıdaki nutku söyle-mistir:

«— Bugün sizinle, memleketimizin tarihinde misli olmıyan şerait dahilinde, temasa geliyorum. Hükûmdarlık vazifesinin ühdeme düştüğü bu dakikada, sizlere, meşruti hükûmet prensiplerine tam olarak ittirâkimi ve herşeyden evvel Britanya İmparatorluğu milletlerinin refahına çalışmak hakkındaki kararımı bildiririm. Yanımda mesai arkadaşım karım olduğu halde, bu ağır yükü üzerime alıyorum. Bu vazifenin icrasında bütün milletlerinin müzaheretini taleb ederim. Ayrıca, kardeşimi istiklâf ederken ilk işim kardeşime bir dâkâlk tevcihi olacaktır. Bundan böyle kendisi, Altes Ro-

İngiltere Kralı Altıncı Jorj Kraliçe ile yanyana

yayal Duk dö Windsor Hazretleri ismile tanınacaktır.

Kral, Dahiliye Nazırını kabul etti

Londra 13 (A.A.) — Kral, cülûs

[Arkası 8a. 8 sütun 1 de]

Hükûmet kuvvetleri bir kasaba işgal ettiler

İngiltere ve Fransanın yapacağı mütareke teklifi Madridde memnuniyet uyandırdı

General Molanın askerlerinden bir müfreze Madrid önlerinde

Madrid 13 (A.A.) — Bilbaodan bildirildiğine göre hükûmet kuvvetleri, asilerin ilâva mustahkemâtı mevzilerini bombardıman etmişler ve pek mühim bir mevzi olan ve Villarealin dört kilometre cenubu şarkisinde bulunan Sasmendi kasabasını işgal etmişlerdir.

Cumhuriyetçilerin hatıraları, Villarealden asilerin tahassun etmiş oldukları evleri bombardıman ederek onları yeni mekânlar aramağa mecbur etmişler.

Bask memleketi cephesinde hükûmetin tayyare filosu, Martinez d'Aragon tayyare meydanını bombardıman etmişler. Bu meyanda asilerin birçok tayyareleri

[Arkası 3a. 5 sütun 1 de]

bir nevi esaret boyunduruğuna taklimanları için -yalnız namuskâr Türk vicdanının sevkile- çetin mücâdeleler yapan ve nihayet hatta manda kelimesini bile kabul etmiyerek hâlâkis o ahalinin hürriyet ve istiklâllerini derpiş eden formülü kabul etmiş olan adam. Bizim mushedemizde Suriyenin talihi işte böyle yazılıdır, ve çok samimî olarak her vesile ile Suriyenin istikbâline mazhar olmasını temenni etmişizdir. Bu hal, Suriyenin bir Türk bölgesini benimsemek için yüksek perdeden düşünceniz sözler atıp tutmasına hak veremez. Bu sözlerin yürümesi imkânı olmamasına mukabil sıkı ve samimî dost olmaları lâzım gelen iki komşu milletin arasını tamir olunamıyacak surette açması tehlikesi vardır.

İktisadî müşahazalardan dolayı İskenderun limanının Suriye için lüzumlu bir mahrec olması iddiasına karşı Başbakan bu türlü müşahazalara bir milletin esas haklarını ihsaya kifayet etmekten ebe-

YUNUS NADİ

[Arkası 3a. 3 sütun 3 de]

Cumhuriyetin yardım listesi

Adanadaki felâketzede kardeşlerimizin imdadına koşmak vazifemizdir!

Adasada seylâb felâketine maruz kalan kardeşlerimize yardım etmek için açtığımız listeye, muhterem halkımız çok yüksek bir alâka göstermektedir. Bilhassa genc mekteb yavruları, gündeliklerini hemen hemen bu yardım işine tahsis etmeklediler. Listeyi neşre devam ediyoruz:

Kısmı	Kuruş
Dünkü yekûn	158712
Kız Muallim mektebi talebeleri ve muallimleri	10000
Aksaray 64 üncü mekteb 4 üncü sınıf 4 üncü şube	250
İstanbul 11 inci mekteb B. A. 3 üncü ve muallim Bülbe ve Nejat	500
Galatasaray Lisesi muallim ve talebeleri	5000
Bahriyeliler 2 nci mekteb talebeleri	3340
Üsküdar 29 uncu mekteb dördüncü sınıf talebeleri	127
Burla biraderler	10000
Refyolun müessesatı	5000
Yekûn	192929

Ankaradaki maç

Ankaragücü Çeki Karlin ile 1 - 1 e berabere kaldı

Ankara 13 (Telefonla) — Çeki Karlin takımı bugün saat 14 te Ankaragücile karşılaştı ve oyun 1 - 1 be-raberlikle bitti.

İlk golü ilk devrenin ortalarına doğru Ankaralılar attılar. Çekiler de beş daki-

[Arkası 6 sütun 3 de]

Köşe minderinin esrarı

Yeni zabıta romanımız Bayramertesi neşrine başlıyoruz.

Adanalılar matem içinde

Memleketin uğradığı felâket karşısında bu sene bayram şenlikleri yapılmıyacak

Adana felâketinden bir manzara: Seylâb esnasında yıkılan bir evden eşya kurtarılıyor

Adana 13 (Hususî muhabirimizden) — Memleketin uğradığı felâket ve matem karşısında Belediyemiz halkın hissiyatına tercüman olarak şehirde bayram yeri kurulmamasını ve bayram şenlik-leri yapılmamasını kararlaştırdı.

Köylerle irtibat temin edilmiştir. Bugün bazı evlerin yıktırılmasına devam edildi. Kurulan çadırlara şimdilik bin kadar seylâbzede yerleştirildi.

Hükümet kuvvetlerinin cephedeki üstünlükleri (Cumhuriyet Arşivi)

Ek-9

Yirmialtıncı yıl
No. 7180
Çarşamba
31
MART 937

ANADOLU

Hergün sabahları çıkar, siyasal gazetedir. Telefon: 2776

Kont Ciano
Bir rivayete göre Ankaraya haziranda gelecek

Idhalât Yakında Serbest Kalıyor

Belgrad ziyaretlerine ehemmiyet veriliyor

Başbakanımız 12 nisanda Belgradda bulunacaklar

Küçük Antant toplantısı iki gün devam edecektir. Bay Benes de Belgrada gidecek

Belgrad 30 (Radyo) — Küçük antant konseyi 1 nisanda Belgradda toplanacaktır. Küçük antant konseyi toplantısı iki gün sürecek, sonra gazetelere resmî bir tebliğ verilecektir.

Çekoslovakya Hariciye Nazırı B. Kamil Krofta, Belgrad üniversitesinde (Çekoslovakya istiklâli) hakkında bir konferans verecektir. Bundan başka 4 nisanda Çekoslovakya cumhur reisi doktor B. Benes Belgrada gelecek, parlak bir şekilde karşılanacaktır. Bay Benes, üç gün Belgradda kalacak ve hususunda Kral Aleksandr caddesinde bir geçid resmi yapılacaktır.

12 Nisanda da Türkiye Başbakanı General İsmet İnönü ve Hariciye Vekili Bay doktor Rüştü Aras Belgrada ziyaret edeceklerdir.

Bütün bu toplantı ve ziyaretlere büyük ehemmiyet verilmektedir.

İstanbul, 30 (Hususî) — Başbakanımız İsmet İnönü, nisanın 9 uncu günü Ankaradan Belgrada hareket edecektir. Başbakanımız hareketinden üç gün sonra Belgradda bulunacaktır.

Başbakanımız General İsmet İnönü

İstanbul, 30 (Hususî) — Londra Belgrada gidecek Başvekil vekilimiz General Metaksanın da

B. Delbos çarçabuk döndü

Fransız H. Nazırının asıl maksadı ne imiş?

Londranın yardımı olmadan muvaffakiyet memul olamıyacağı Parisde de anlaşıldı

Berlin, 30 (A.A) — Berliner Boersen Zeitung son haftalar zarfında tahaddüs etmiş olan vekayii hatırlatarak Fransız Hariciye nazırı B. Delbosun üç gün evel İtalyan gönüllüleri meselesi münasebetile yapmış olduğu hücum yerine çok daha mutedil bir hatta hareket kaim olmuştur. Pariste de böyle bir teşebbüsün ne derece tehlikeli olduğunu ve Londranın hemen müsaharet etmemesi takdirinde muvaffakiyet memul olmadığı anlaşılmıştır.

Germania gazeteti de Fransız Hariciye Nazırının yapmış olduğu hitaba işaret etmektedir. Bu gazete diyor ki:

"B. Delbosun teşebbüsünün gayesi ademi müdahale komitesini tamamile bertaraf etmekten ve İspanyol meselesini hilâfiyet Fransızlarla İngilizlerin idaresi altında tetkik ve halledilmekten ibaret idi...

Birçok defalar mütalif müdahaleler karşısında ve bilhassa Londranın hattı hareketi mevzuubahis olduğu zamandenberi bir sabır göstermiş olan bir hükümetin hariciye nazırının şimdi ancak zahiri olan bir hata yüzünden İtalyayı Cenevre mahkemesine davet etmemesi her halde hayrete şayandır. Fransız hükümeti 20 şubattan sonra İspanyol Kızıllarının da mühim miktarda silâh ve mühimmat almış olduklarını bilmekte olduğundan bu bahisdeki hayret daha ziyade artmaktadır...

Londra, 30 (A.A) — Daily Telgraf gazetesinin bildirdiğine göre, İngiltere ile Fransa bundan sonra yeniden İspanyaya gönüllü sevkedilecek olursa vaziyetin pek ciddî bir safhaya gireceğini mütefikan

Avusturya

Tarihe karışmış bir devirden kalma değildir.

Viyana, 30 (A.A) — Başvekil B. Şuşnig paskalya münasebetile Reichspost gazetesinde neşrettiği bir makalede ezcümle diyor ki:

"Avusturya bugün kendisini tarihe karışmış bir devirden kalma değil, yeni bir devrin başında bulunan bir memleket addediyor. Avrupanın imarı için sarfedilen gayretlere vasıtı Avrupadaki teşriki mesaisinde iştirak edi; oruz. Bu vazifeyi ifa eylemekle hem Avrupaya hem de Almanlığa hizmet etmiş oluyoruz...

Hükümetle parlâmento ara ında

Parlâmento, seçim yasasını kabul etmiyor

Başbakan General Ayaşi, parlâmentonun feshini istemekte ısrar ediyor

Japon Başbakanı G. Ayaşi

Tokyo, 30 (Radyo) — Parlâmento çok mühim bir ihtilâf çıkmıştır.

Parlâmento, hükümetin tanzim ettiği yeni seçim kanununu kabul etmek istememektedir.

Amiral Yona, gazete muhabirlerine vaki beyanatında, ihtilâfın hâd bir devreye girdiğini söylemiş ve kabinenin, imparatora müracaat ederek parlâmentonun feshini isteyeceğini söylemiştir.

Alâkadar mehafil, hükümetle parlâmento arasındaki ihtilâfı çok ciddî ve halli müşkil bir derecede göstermiyorlar.

Tokyo, 30 (Radyo) — Hükümetle parlâmento arasında çıkan ihtilâf münasebetile Başbakan General Ayaşi, imparator tarafından kabul edilmiş ve uzun müddet konuşmuştur.

Başbakan, ya istifasının kabulünü veyahud da parlâmentonun feshini istemektedir.

İmparatorun neye karar vereceği henüz malûm olmamakla beraber İmparatorun yeni hükümetin

TÜRK-FRANSIZ
Muahedesine esaslı bir mani yoktur.

Ankara, 30 (Hususî) — Hariciye Vekilimiz Tevfik Rüştü Aras, (Peti Jurnal) gazetesi muhabirine beyanatta bulunarak demiştir ki:

"— Türk - Fransız muahedesine esaslı bir mani yoktur, sefir gelince müzakereye başlıyacağız.

Suriyeliler Iraktan iberet olarak Türkiye ve Fransa arasında rabıta teşkil etmelidirler..

Graçyani

Hakkındaki haberler yalandır

Roma, 30 (Radyo) — Resmî bir tebliğte Tayyare Adis-Ababadan gönderildiği beyan edilerek neşredilen haberin baştan başa yalan olduğu zikredilmiştir.

İtalyanların Habeş evlerini ateşe verdikleri haberi de esassızdır. İtalyanlar, silâh ve mühimmat bulunan Habeş binalarından başka birşey yakmamışlardır.

Yakında sedd haberi de yalandır. Yüz ticaret firmaları altında casusluk yapan müesseseler kapatılmıştır.

— Sonu 5 inci sahifede —

Kont Ciano

Ankara seyahatini haziranda mı talik ediyor?

Kont Ciano

İstanbul, 30 (Hususî) — Bir habere göre İtalya Hariciye Nazırı Kont Ciano Nisanın altısında Ankarada bulunacak ve diğer bir habere nazaran da bu seyahat, Haziranda vukubulacaktır. Sebebi, Başbakanımızın Belgrada ve müteakiben de Londraya gitmeleridir.

Göçmenler

Ev inşasına yakında başlanacak

Geçen sene Romanya ve Bulgaristandan vilâyetimize getirilmiş olan göçmenlerin iskânları için ev inşasına yakında başlanacaktır. İnşaat hazırlıkları yapılıyor. Ayrıca bu sene getirilecek göçmenlerin iskânları için de yerler hazır-

Gümrük tarifesi değişiyor

Idhalât tamamen serbest kalacak

İktısad Vekilimiz B. C. Bayar, idhalât eşyası hakkında beyanatta bulundu

Ankara, 30 (Hususî) — İktısad Vekili B. Celâl Bayar, vaki beyanatında şunları söylemiştir:

— Buhrandan evelki normal ve serbest vaziyete dönmek için her fırsat ve imkândan istifade edilecektir. Fakat, bugün alınan tedbirleri bu derece şümullü addetmek doğru değildir.

İthali memnu eşya hakkında bir liste vardır. Bu liste üzerinde tetkiklerimiz bitmiştir. Bunlar hakkında ithal memnuiyeti derhal kaldırılacaktır. Bundan sonrada tetkiki sona eren her kısım derhal ilân edilecek ve bunlar hakkındaki kayıtlar kaldırılacaktır.

Gümrük tarifesinde de bazı tadiller hazırlamaktayız. Bu hazırlık bittikten sonra bütün

B. Celâl Bayar

memnu listeyi kaldıracağız. Yani tekarrür eden gümrük resmini ödiyen her nevi eşya memlekete girebilecek demektir.

Hindistanda vaziyet çok karışık ve karanlıktır

Pan Hindiyan komitasına mensub olanlar, tevkif edilmişken gene serbest bırakıldılar

Londra, 30 (A.A) — Bombay hükümetinin bir tebliğine göre, Bombay eyaleti dahilindeki müslüman rüesa da hükümetin teşkili teklifini kabul etmemiştir. Kongrecilerin mutlak ekseriyeti ihraz ve fakat hü-

— Sonu 2inci sahifede —

Vaziyet yeni bir saf haya giriyor

G. Franko, Ingiliz vapurlarını da tevkif ettiriyor

İngiltere hükûmeti, böyle bir hal karşısında mukabil tedbir alacağını bildirdi

İngiliz harp gemileri Maltada

İstanbul, 30 (Hususî) — General Franko, radyoda yevmî bir tebliğ etmiş ve Milislerin, kendi vapurlarına İngiliz bandrası kullanarak denizde serbestçe mühimmat naklettiklerini ileri sürmüş, bundan sonra, yalnız İspanya suları dahilinde değil, bu sular haricinde dahi ihtilâlcilere ait harp gemileri tarafından görülecek bütün İngiliz posta vapurlarının, tevkif edilerek kontrola tabi tutulacaklarını

İngiltere hükümeti, general Frankonun bu emrini çok fena bir hareket olarak telâkki etmiş ve böyle bir hal vukusunda, mukabil tedbirler alınacağını bildirmiştir.

Bayondan alınan son habere göre, general Frankonun bu emri, derhal tatbik mevkiine girmiş ve Statander civarında bir İngiliz gemisi tevkif edilerek kontrola tabi tutulmuştur.

Diğer bir haber, üç İngiliz gemisinin daha tevkif edildi-

Franco, İngiltere hükümetine ait gemilere müdahalesi (Anadolu Arşivi)

Ek-10

ÇARŞAMBA 31 MART 1937

TAN

BAŞMUHARRİRİ: AHMET EMİN YALMAN

5 KURUŞ

Kupon 85 YENİ ÇOCUK ANSİKLOPEDİSİ

Bu kuponları toplayınız 10 kupona karşı Yeni Çocuk Ansiklopedisini 7 ½ kuruşa alabilirsiniz.

Kontrol heyetimiz Ankaradan hareket etti

Ankara, 30 (Tan muhabirinden) — İspanya işlerine adem müdahale komitesinin verdiği karar üzerine Cebelüttarıkta İspanyanın Karadeniz hudutlarını kontrol edecek Türk heyeti reisi Büyük Erkânı Harbiye deniz müşaviri Yarbay Bay Safiettin Ankaradan hareket etmiştir. Bay Safiettinin vazifesi, Cebelüttarık kara ve deniz mürakebe idare âmirliği dir. Maiyetinde Türkler de dahil olduğu halde diğer birçok devletlere mensup kuvvetler bulunacaktır.

Yarbay Safiettinin maiyetinde kontrol işinde vazifa alacak olan Türk memur ve mütehassıslarının isimleri henüz tesbit edilmemiştir.

İSPANYADA

Âsi Orduları Her Tarafta Perişan Ediliyorlar

Frankonun emrindeki İtalyan ve Faslılarboğuşuyor

Cephe gerisindeki çiftçiler Frankoya karşı ayaklandılar

Londra, 30 (TAN) — Uzun bir zamandan beri hiç bir harekette bulunmıyan İspanya hükümeti deniz kuvvetleri faaliyete geçmiş ve bu gün Majorka adasındaki asi istihkâmlarını, deniz tayyare merkezini ve radyo istasyonunu bombardıman etmiş, hükümete mensup diğer bir zırhlı İdizadaki istihkâmları ve askeri kışlaları müessir bir surette ateş altına almıştır.

Majorkadaki Sallerin muhtelif yerlerinde yangınlar çıkmıştır. Yapılan bombardımanları,

(Arkası Sa. 10 Sü. 5 te)

Hükümet cephesinde bir sokak siperinde cümhuriyetçi bir ileri harakol nöbetçisi

Hatay Komitesinin Nisanın 22 sinde İçtimaını İstedik

Suriyede, Lübnan ve Suriye Taraftarları Kavga Ediyorlar

Ankara, 30 (TAN Muhabirinden) — Böbreklerinden rahatsız bulunduğu için İstanbulda tedavi altında bulunan Cenevredeki Hatay komitesi murahhasımız Numan Rifat Menemencioğlu Milletler Cemiyeti Umumî Kâtipliğine telgrafla müracaat ederek hastalığı yüzünden 22 nisandan evvel Cenevreye dönmesine imkân bulunmadığını bildirmiştir.

Öğrendiğime göre B. Numan Rifat, komite çalışmalarının 22 sinden sonraya bırakılmasını rica etmiştir. Eğer böyle asi ve sıhhi bir sebep olmasaydı komite çalışmaları 9 nisanda tekrar başlıyacaktır.

Bağdatta Hatay işini konuşacağı söylenen Kont dö Martel

BEYRUTTA KAVGALAR

Beyrut, 30 (TAN) — Binti Cubeyl köyünde Suriye ve Lübnan taraftarları arasında şiddetli arbedeler çıkmış, 20 kişi yaralanmış, 15 kişi tutuklanmıştır. Köy, iki fırka halindedir.

SURİYE VE ASYA PAKTI

Roma, 30 (TAN) — Irak hükümeti, Türkiye — Suriye münasebetlerinin salahi yolunda iki taraf arasında anlaşmayı temin için tekliflerde bulunmuştur. Anlaşıldığına göre, Irak hükümeti, Suriyenin Asya paktına girmesini tekif edecek bu suretle pakt beş devlet arasında imzalanacaktır. Bu devletler, Türkiye, İran, Irak, Afganistan ve Suriyedir.

KONT DÖ MARTEL BAĞDADA NİÇİN GİTTİ?

Antakya, 30 (Husus) — Bağdada giden Suriye Fransız fevkalâde komiseri Kont dö Martelin orada Hatay meselesini görüşeceği haber verilmektedir.

SURİYE MİLLÎ FIRKASININ EVRAKI

Şam, (29 (TAN) — "Suriye Millî Fırkası,, adı altında teşkil edilen fırkaya ait evrak istirdat olunarak tetkik edilmiye başlanmıştır. Fırka reisi Doktor Antuan tevkif edilmiştir. Fırkanın yabancı bir devletle alâkadar bulunduğundan şüphe ediliyor.

IRAK HÜKÜMETİNİN PROTESTOSU

Beyrut, 30 (TAN) — Irak hükümeti, Irak aleyhinde gayrimeşru hücumlar yapılmamasını Lübnan hükûmetinden istemiş ve daha evvel yapılan hücumları protesto etmiştir.

Başvekilin Belgrat Seyahati

İsmet İnönü Sofyaya Dönüşte Uğrıyacak

Ankara, 30 (TAN muhabirinden) — Başvekilimiz İsmet İnönünün Belgrat seyahati programı hazırlanmıştır, Ayın üçünde Karabükte yapılacak açma töreninden döndükten sonra 6 nisanda Ankaraya gelecek olan Romanya Başvekili B. Tatarescunun iadeiziyaretini müteakip 10 nisanda Başvekilimiz de buradan Belgrada hareket edecek ve 12 nisanda Belgratta bulunacaktır.

Bu münasebetle Belgrada giderken Sofyada tevakkuf etmiyecekleri, ancak dönüşlerinde belki bir gün kadar Bulgaristan hükümet merkezinde kalacakları zannedilmektedir.

Belgratta resmî ziyaret müddeti bir gün sürecektir. Başvekilimiz, bu müddet zarfında dost Yugoslav Başvekili ve hükümet erkâniyle temaslarda bulunacaktır.

Türk - İtalyan Anlaşması

Ankara, 30 (TAN muhabirinden) — İtalyanların Montrö mukavelesini imza için bazı kayıtlar serdettikleri malûmdur. Hariciye Vekilimiz B. Tevfik Rüştü Aras ile B. Kont Ciano arasındaki son görüşmede karadeniz limanlarının ticarî ve sınaî inkişafı hususunda mukaveleye ilhakı meselesinin iki taraf diplomasi heyetlerinin normal görüşmeleriyle halledilmesi hususunda anlaşılmıştır.

(Arkası Sa. 10 Sü. 2 de

İki Facia ve 54 Ölüm

Kap (Cenubî Afrika) 30 — Durbandeep altın madenlerinde asansörün kablosu kırılmış ve içinde bulunan 35 kişi kuyunun içine düşerek ölmüşlerdir.

Belgrat, 30 (A.A.) — Slovenyada Kozyavah dağlarında tertip edilen bir ziyafetten dönüşünde 28 kişi dağ başından yuvarlanıp gelen bir çığ altında kalıp ölmüştür. Bunlardan on dokuzu çiftçidir.

Normale Doğru Dönüş

1929 buhranından sonra dünya türlü türlü sarsıntılar geçirdiği zaman, birtakım setler kurmak ve kendi kendini korumak ihtiyacını duyan ilk memleketlerden biri memleketimizdi. İhracat eşyamızın alıcısı yoktu. Fiyatlar korkunç derecede düşmüştü. Dünya yüzünde talep böyle mahdut bir hale gelince, ham mallarımı kalite bakımından tam dünya standartlarına uyduramamış bir memleket sıfatile buhrandan bizim, pek fazla bir derecede müteessir olmamız pek tabiî idi. Karşılık gelirimiz olmadan hâzırdan yemiye devam etseydik döviz sermayemizi pek çabuk tüketebilirdik.

Diğer taraftan pek çok ihtiyaçlarımız vardı, Bilhassa Pamuk ve şeker gibi ham maddeleri memleket dahilinde tedarik edilebilen san'at şubelerini bir an evvel kurmağa zaruret duyuyordük, Bu sayede hem hariçte müşterisi olmıyan bir takım ham maddelerimize memleket içinde müşteri bulacaktık, Hem de mühim mıktarlarda ilk ihtiyaç maddelerini dövize hariçten tedarikten kurtulacaktık.

Kurulan taksa, kontenjan, prim sistemlerinin tenkit edilecek tarafları çoktur, Fakat bir taraftan mahsulüne iyi bir müşteri bulmak, diğer taraftan ihtiyaçlarının güzü gününe tedarik etmek için bir takım fedakârlıklar yapmak, bazı mahrumlara mukabil bir zaman için göz yummak zaruretinde.

İkinci imtihan

Buhran senelerinden beri yavaş yavaş dünya vaziyeti değişti, Her nevi ham madde parı etmiye başladı, Dünya fiyatlarına satabileceğimiz her mal için müşteri vardır.

Bu vaziyette memleket ikinci bir imtihan karşısında kaldı: 1929 da setler kurmak kudretini vaktile ve zamanında gösterdiğimiz gibi yeni vaziyet karşısında da hareketa geçebilecek miydik? Tecrübelerden istifademize göre yeni yollar tutmağa imkân bulacak mıydık?

Mesele cidden nazikti, Çünkü taksa

(Arkası Sa. 6 Sü. 4 de)

"Tan,,ın Yeni Teşebbüsleri

Türkiyede Yenilik Mücadelesi Tarihi

Türkçeye çeviren : Ali Çetinkaya (Bayındırlık Bakanı)

Bayındırlık Bakanı Bay Ali Çetinkaya, İngiliz lisanında mem leketimize dair çıkan eserleri takip etmeyi iş edinmiştir. (Şarktaki milliyet mefkûresi - Nasyonalizm tarihi) serlechasile İngilizce intisar eden çok ciddi bir eseri dikkate değer bulmuş ve Türkiyeye ait sayfalarını, henüz Bayındırlık Bakanı olmazdığı sıralarda, İngilizceden Türkçeye çevirmiştir. Bu eserin Türk okuyucularını çok alâkadar edeceğini düşündük. Gazetemizde neşri için Bay Ali Çetinkayadan izin istedik ve bu izni aldık. Bay Ali Çetinkayanın bizzat dilimize çevirdiği mühim eseri Y A R I N dan başlıyarak (TAN) sütunlarında okuyacaksınız.

Hâdiseler Karşısında Ne Düşünüyorsunuz?

Halkın kendi müta'alealarını topluyoruz

Günün meseleleri hakkında her kesin bir fikri ve bir görüşü vardır. Daima mevzularını hayatın içinden almıya çalışan (TAN), günün meseleleri hakkında okuyucularının ve halkın görüş ve düşüncelerini de toplamıya karar vermiştir. Halkın ve okuyucuların günün belli başlı meseleleri üzerindeki mütaleaları hep birden geniş okuyucu kütlesi önüne de konulmuş olacaktır. Yarından itibaren haftada iki gün (TAN) muharrirleri sizlerle mülâkatlar yapacaktır. Y A R I N ilk mülâkata besinci sayfamızda bulacaksınız. Bu mülâkatlar sizi TAN'a daha ziyade yaklaştırmıya hizmet edecektir.

Kartal Yuvasında: Havacılık Hayatımız

Tayyareciler mizin en heyecanlı maceraları

Hepimiz havacılarımızın nasıl yetiştiklerini, nasıl çalıştıklarını, bir harp zamanında kendilerinden neler beklenebileceğini merak ederiz. Arkadaşımız Ahmet Emin, memleketimizin en büyük hava merkezinde bu heyecan ve hareket dolu âlemi gezmiş, görmüştür. Pilotlarımızdan uçuş hayatlarının en heyecanlı hâdiselerini sormuş, anlamıştır. Dünyanın ilk askeri pilotu Bayan Sabiha Gökçe ile her kadını ve her erkeği derin derin düşündürecek bir mülâkat yapmıştır. Bu hava röportajını Y A R I N dan başlıyarak TAN sayfalarında sırasile okuyacaksınız.

Her Ay Büyük Bir İlâve Vereceğiz

23 Nisanda fevkalâde kültür sayımız

Dünya matbuatında son senelerde ileri giden bir usul vardır ki, o da mühim mesele ve hâdiselerden biri üzerinde dikkati temerküz ettirerek fevkalâde sayılar ve ilâveler çıkarmaktır. Financial Times gazetesinin son zamanlarda memleketimiz için çıkardığı sayı bu usule göre hazırlanmıştı. (TAN), nisandan başlıyarak başka başka mevzulara dair her ay bir ilâve çıkarmıya karar vermiştir. İlk fevkalâde sayımız Ankara kömür sergisi ve Ereğli şirketinin Etibanka geçmesi münasebetile kömüre ve madenciliğimize ait olacaktır. Bu ilk fevkalâde sayı 23 nisan günü her günkü sayımıza ilâve olarak çıkacak ve abonelerimize ve okuyucularımıza parasız dağıtılacaktır.

Darbımesel Müsabakamızın Hediye Listesi 6 ncı Sayfada

Asi orduların cephede ağır kayıplar vermeleri (Tan Arşivi)

ÖZ GEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler

Soyadı, Adı : ERTOĞRUL Yıldırım

Uyruğu : T.C.

Eğitim	**Eğitim Birimi**	**Mezuniyet Tarihi**
Yüksek Lisans	: Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi	2022
Lisans	: Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi	2015

Yabancı Dil **:** İngilizce

TEZ ORJİNALLİK RAPORU

VAN YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

LİSANSÜSTÜ TEZ ORİJİNALLİK RAPORU

14/07/2022

Tez Başlığı / Konusu:

İspanya İç Savaşının Türk Basınına Yansımaları

Yukarıda başlığı/konusu belirlenen tez çalışmamın Kapak sayfası, Giriş, Ana bölümler ve Sonuç bölümlerinden oluşan toplam 120 sayfalık kısmına ilişkin, 14/07/2022 tarihinde şahsım/tez danışmanım tarafından TURNİTİN intihal tespit programından aşağıda belirtilen filtreleme uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, tezimin benzerlik oranı % 9(dokuz) dır.

Uygulanan Filtreler Aşağıda Verilmiştir:

- Kabul ve onay sayfası hariç,
- Teşekkür hariç,
- İçindekiler hariç,
- Simge ve kısaltmalar hariç,
- Gereç ve yöntemler hariç,
- Kaynakça hariç,
- Alıntılar hariç,
- Tezden çıkan yayınlar hariç,
- 7 kelimeden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç (Limit match size to 7 words)

Yüzüncü Yıl Üniversitesi Lisansüstü Tez Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılmasına İlişkin Yönergeyi İnceledim ve bu yönergede belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmamın herhangi bir intihal İçemediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini bilgilerinize arz ederim.

14/09/2022
Yıldırım ERTOĞRUL

Adı Soyadı :Yıldırım ERTOĞRUL

Öğrenci No : 19920006029

Anabilim Dalı : Tarih

Programı : Türkiye Cumhuriyeti Tarihi

Statüsü : Y. Lisans ☑ Doktora ☐

DANIŞMAN
Doç. Dr. Mehmet PINAR

ENSTİTÜ ONAYI
U Y G U N D UR
Prof. Dr. Bekir KOÇLAR
Enstitü Müdürü